

Onze Taal. Jaargang 7

bron

Onze Taal. Jaargang 7. Genootschap Onze Taal, Amsterdam 1938

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_taa014193801_01/colofon.php

Let op: werken die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn.

[Nummer 1]

Taalpolitie en taalkunde.

Op herhaald verzoek der Redactie geef ik hier mijne meening ten beste aangaande een vraagstuk, dat in de vereeniging en in het maandblad *Onze Taal* voortdurend rondspookt. Het is de vraag aangaande de grenzen van het gebied, waarop de 'leek'-in-taalkunde het recht van 'taalpolitie' bezit. Het antwoord kan zeer kort zijn: de niet-taalkundige is alleen deskundige en dus tot kritiek bevoegd en gerechtigd, wanneer het woordgebruik in zijn bijzondere vaktaal aan de orde is. Dus de koopman inzake handelstermen, de scheikundige inzake de termen van zijn wetenschap en laboratorium-praktijk, de mijnbouwkundige inzake de 'mijnbouwterminologie'.

Een uitnemend voorbeeld van gezonde, bezadigde en weloverwogen, dus opbouwende kritiek (heel wat anders dan de ironische, venijnige, ingebeelde en doordrivende vitterij, waarvoor het woord 'politie' nog veel te mooi is) is namelijk het hoofdartikel over de mijnbouwterminologie in de vorige aflevering. Hier kan niet alleen iedere mijnbouwkundige, iedere liefhebber van de moedertaal, maar ook de taalkundige zijn voordeel mee doen en baat van hebben. Ik zou maar één kleine aanmerking weten te maken en ik doe dat, omdat ik dan mijn aanloop kan nemen naar een der principieele kanten van het vraagstuk 'thans in geding zijnde'. Het woord 'keg' wordt afgekeurd, en 'wig' er voor in de plaats gesteld, weliswaar niet omdat het 'een germanisme' zou zijn. Nu is het woord 'keg', zelfs in den ouden vollen vorm 'kegge' tot op den huidigen dag gangbaar in de Hollandsche (ik bedoel daarmede de provincie(s) Holland) volkstaal, in het bijzonder in de taal van visschers en zeelui. Dit woord mag dus niet uit een Nederlandsche vaktaal of uit 'de n Nederlandschen woordenschat' worden geweerd; integendeel, het moet niet alleen worden gered, maar worden 'gepropageerd'. Ik spreek hier van vaktaal, volkstaal (van 'Holland'), en de n Nederlandschen woordenschat, en ben er mij van bewust, dat deze termen toelichting behoeven: de kern van het hier gestelde vraagstuk zit er in verborgen.¹⁾

De leek inzake taalkunde meent, dat er een algemeene kenbare en erkende Nederlandsche taal 'bestaat', onze 'mooie' moedertaal, wier woorden, woordverbindingen, wendingen en uitspraakvormen gesneden koek zijn voor het 'taalgevoel' van iederen zelfbewusten vaderlander. In tegenstelling daarmede moet de taalkundige constateeren, dat er geen algemeene Nederlandsche taal als concrete 'werkelijkheid' bestaat. Slechts bestaan er zekere 'normen', dat zijn 'abstracties' die een taalkundige uit de werkelijkheid kan 'afleiden', die bij het algemeene taalgebruik als 'richtlijnen' dienen. Voor die 'normen' kan den ontwikkelde, d.i. ook taalkundig ontwikkelde Nederlander, door middel van goed taalonderwijs een meer of minder beslissend of zuiver 'taalgevoel' eigen zijn, zeer zeker. Maar dat gevoel voor de algemeene normen is hem niet aangeboren, betreft bovendien veeleer den 'stijl' van onze 'cultuurtaal',²⁾ is bovendien gebonden aan de eigenaardige kenmerken van het schrijven der taal. Normen zoowel als regels, dwingende richtlijnen en voorschriften bij het taalgebruik, kunnen namelijk alleen worden erkend en toegepast bij het schrijven. Er is geen algemeene normatieve cultuurtaal bindend bij het spreken. Er is geen 'algemeen beschaafde spreektaal'; ieder spreekt zijn 'persoonlijk' en 'locaal' gekleurd 'beschaafd' Nederlandsch. 'Persoonlijk' gekleurd

1) Wie er alles van wil weten, bestudeere mijn in het voorjaar verschenen *Stilistische Grammatica* (W.E.J. Tjeenk Willink, Zwolle).

2) Tenzij het een bijzondere 'vaktaal' betreft, waarin de vakman (zie boven) in veel hogere mate 'deskundig' is.

is die spreektaal vooral naar gelang van den graad van 'ontwikkeling' wat betreft cultuur en stijl. Het

is dunkt mij duidelijk, dat ieder Nederlander uiterst 'subjectief' staat tegenover het 'beschaafd' of 'algemeen geldig' taalgebruik, zoowel bij het schrijven als bij het spreken: hij mist dus te eenenmale het 'kritisch' vermogen. Onfeilbaar is daarentegen het 'taalgevoel', wanneer het betreft de taal, die men heeft leeren spreken in de kinderkamer, in de kleuterjaren, in het ouderlijk huis, het eigen dorp, met z'n kornuiten in de eigen stadsbuurt. Dit is de 'aangeboren' taal, dus de 'moedertaal', de 'natuurlijke' taal, de persoonlijke of liever de locale 'eigen taal', het 'taaleigen' met den eigen 'tongval'. Hier zal de ingewijde zijn taalgenoot niet op 'fouten' wijzen, omdat fouten in het taaleigen niet mogelijk zijn: tenzij men ook hier zich zou willen binden aan de beperkte vormen van het s c h r i j v e n . De volle uitdrukingskracht van de volkstaal immers komt alleen bij het spreken tot haar recht: de muziek van den zin, het rythme en de toon, met de begeleidende vormen van gelaatsuitdrukking en zelfs van gebaren, bepalen de schakeeringen van het gevoel en de rimpelingen der gedachte. Een woord heeft veelal verschillende klankvormen, een begrip wordt omschreven door velerlei synoniemen, de volkstaal heeft in den kring der ingewijden een schier eindeloze verscheidenheid van vormen tot uitdrukking van alle mogelijke 'inhouden', beteekeniswaarden en functies van voelen en denken.

Beheersching van de moedertaal onderstelt inderdaad het vermogen, de stijlen der geschreven cultuurtaal te toetsen aan het persoonlijke gesproken 'taaleigen'. Volledig taalvermogen³⁾ is alleen mogelijk op grond van de bewuste tweetaligheid: hoe spreek, of liever: hoe praat ik 'van nature' (wat is mijn praattaal, mijn aangeboren 'dialect' der volkstaal), en hoe stiler ik mijn natuurlijke taal tot den vereischten cultuurvorm. Deze principieele waarheid inzake 'de taal in haar volheid en rijkdom', 'de taal die gansch het volk is', leidt ons tot het besluit, dat de 'algemeene' taal, wil zij niet ten doode gedoemd worden, hare 'normen' moet kunnen en mogen putten uit alle dialecten van de volkstaal, de volkstaal die alléén 'levende' taal is in den zin van: in volle vrijheid zich tot steeds nieuwe vormen ontwikkelende. Niet wat de 'Hollander' meent te voelen als 'goed Nederlandsch' is het eenige 'goede'. Zelfs is niet het 'beschaafde Nederlandsch', wat betreft uitspraak, woordenkeus bij spreken en schrijven, zinsvorm en -wending, gegrond op het 'Hollandsch', op de Hollandsche volkstaal van den tijd onzer nationale opkomst, de tijd van ± 1550 tot ± 1650: er zit heel veel Brabantsch en Friesch in.

Taalpolitie-agenten zullen moeten nalaten hun taalgenooten 'op de bon te slingeren' op grond van vermeende misdrijven als daar zijn: 'omdat hij anders schrijft dan ik spreek'; 'omdat hij anders schrijft dan mijn 'logica' zou eischen; omdat hij anders spreekt, dan 'men schrijft'; omdat hij andere woorden schrijft, dan ik (c.q. de 'Hollander') pleeg(t) te gebruiken; omdat hij woorden gebruikt, die in zijn 'volkstaal' net zoo gangbaar zijn als in het officieele Duitsch, enz. enz.

De allereerst noodige bescheidenheid, rustige en bezonnen kritiek, die alleen leiden kan tot werkelijke 'zuivering' van onze 'schrijfgewoonte', kan men misschien leeren van een oprechten vaderlander uit den ouden tijd, van Constantijn Huygens, wanneer men onder 'taal' althans, behalve Nederlandsch of Duitsch of Fransch, ook Nederlandsche dialecten wil verstaan. Huygens dan heeft gezegd: 'Men moet bekennen, als men de talen vergelijkt, dat de een boven de andere uitmunt door verschillende deugden. Maar de voortreffelijkheid is van een uiteenlopende soort. Iedere taal heeft iets bijzonders, waardoor ze boven de andere uitsteekt. Ik beweere dat er geen natie ter wereld is, waar het volk, de kinderen en de vrouwen, woorden te kort komen.'

3) Dit wil natuurlijk heel wat anders zeggen, dan 'taaldeskundigheid'. Taalvermogen is algemeen; taalkunde is een vak van wetenschap.

G.S. OVERDIEP.

Onze oudste vriend †

Toen 'Onze Taal' was opgericht en de Raad van Deskundigen moest worden saamgesteld (zooals men weet: uit de hoogleeraren in de Nederlandsche Taal aan de zes Universiteiten) begaf ik mij daartoe allereerst naar Professor Van Ginneken. Die bleek wel geneigd om ons te helpen maar wees mij er op dat wij allereerst den redacteur van het Woordenboek, Dr. Beets, in den Raad moesten zien te krijgen. 'Want', zei hij, 'wij hoogleeraren zullen, telkens wanneer gij ons advies vraagt over een woord, ons afvragen: Wat zegt het Woordenboek? En dat hebben wij niet altijd dadelijk bij de hand en wij beschikken ook niet over het archief van het Woordenboek.' Dientengevolge heb ik toen Dr. Beets opgezocht, hem de zaak uiteengezet en doen uitkomen dat wij zeker zouden vastloopen met het samenstellen van onzen Raad indien hij niet als eerste tot dat college wilde toetreden. Maar hij was aanvankelijk... n i e t bereid. Dat was zeer begrijpelijk want Dr. Beets was toen al op een leeftijd waarop de meeste menschen niet gaarne nieuw hooi op hun vork nemen en

hij was immers nog altijd redacteur van het Woordenboek. Het heeft mij vrij wat moeite gekost om hem, na veel aarzeling en nadat ik had toegezegd dat de lijsten met germanismen slechts een keer of vier per jaar zouden worden rondgestuurd, zijn aanvankelijken tegenzin te doen opgeven. Ware het anders gelopen, dan zouden wij vermoedelijk noch Prof. Van Ginneken, noch de meeste andere leden van den Raad tot medewerking hebben kunnen overhalen en daarmee zou een der meest wezenlijke figuren in de samenstelling van 'Onze Taal' onmogelijk zijn geworden. Men kan dus gerust zeggen dat wij het bestaan van 'Onze Taal', in den vorm waarin het genootschap is gedacht en zooals het ook is geworden, aan Dr. Beets te danken hebben.

En daarna, nadat hij eenmaal 'Ja' had gezegd, heeft hij ons veel meer gesteund dan we hadden gehoopt. Hij is de vraagbaak voor de redactie van het orgaan geweest; met onuitputtelijk geduld en onveranderlijke welwillendheid heeft hij ons steeds de adviezen gegeven die wij, tallooze malen nog behalve die over de lijsten, hebben gevraagd. Als hij 'Onze Taal' zelf had opgericht, had hij niet meer medewerking, meer sympathie, meer hart voor deze zaak kunnen toonen.

Toen Prof. Kern overleden was, die óók lid was van den Raad van Deskundigen, schreef Dr. Beets op ons verzoek een woord in ons orgaan ter herinnering 'aan zijn zuiver Nederlandsch doorvoeld, frisch, spontaan, nuchter en beslist advies in elk afzonderlijk geval'. Die woorden kunnen wij nu op hemzelf toepassen. In dankbare herinnering aan wat hij voor ons Genootschap is geweest:

Onze oudste vriend.

En een van onze allerbeste.

C.K. ELOUT.

Van de leden van onzen raad van deskundigen.

De Redacteur van 'Neerlandia', het orgaan van het Algemeen Nederlandsch Verbond, schrijft ons:

Men maakt aanmerking op den in 'Neerlandia' gebruikten zin: er werd naar Amsterdam gereden (in een verslag over een auto-tocht) en beweert dat dit moet zijn: men reed naar Amsterdam. M.i. zijn beide zinnen goed Nederlandsch; hoe oordeelt Uw deskundige raad hierover?

Deze vraag, zóó gesteld, heeft een wijdere strekking, dan den steller denklijk voor oogen heeft gestaan. 'Men beweert dat dit moet zijn', dus: deze zinsconstructie is fout, is verboden? Zij is geen Nederlandsch? Of moeten wij de opmerking zóó lezen, dat de schrijver daarmee zijn oordeel uitspreekt, dat men deze zinsconstructie dient te vermijden, omdat er een betere wijze van uitdrukken bestaat?

Wij hebben de vraag aan onzen Raad voorgelegd; aan onzen Raad, die nu zijn oudste lid heeft verloren. Onbewust van de verergering, die in zijn toestand was ingetreden, hebben wij ook aan Dr. Beets deze vraag toegezonden, maar zij heeft hem niet meer mogen bereiken. De vriendelijke stem, die nimmer te vermoeid was om ons antwoord te geven, zullen wij helaas niet meer hooren.

- Er werd naar Amsterdam gereden (in een verslag over een autotocht). De vraag 'Is dat goed Nederlandsch' kan verschillende strekkingen hebben:

1. Is dat navolging van het Duitsch? Antwoord: neen.

2. Is dat een nieuwigheid in de Nederlandsche taal? Antwoord: misschien zal een dergelijk gebruik van den lijdenden vorm (zonder bepaling met 'door', dus met een onbepaald subject of agens, zonder een lijdend onderwerp, bij een onovergankelijk werkwoord) in oudere geschriften zelden worden aangetroffen. Maar dat zou nog niet bewijzen dat in de Nederlandsche gesproken volkstaal deze constructie vroeger niet gebruikelijk was.

3. Mag ik dat schrijven? Antwoord: wanneer gij het ook zoudt spreken, in den gewonen omgang, ja. Immers het gebruik van den lijdenden vorm leidt niet tot 'abnormale' dialectische constructies. Het wordt beheerscht door zeer 'subtiele' psychologische omstandigheden der uiting. Heel 'gewoon' is: 'Er werd gedánst, dat het een áard had'. Ook het strenge categorische verbod: 'Er wórdt hier niet gedanst', 'Er wordt hier níet gedànst!' Uit dergelijke 'bewogen' zinsvormen kan men afleiden het gebruik van de meer neutrale typen: 'Wordt er gedánst?' 'Nee' 'Dan kóm ik'. - 'Er wordt gedánst bij lampionlicht'. - 'Hé, wat een lawaai: er wordt gedánst'. - Daarna: 'Eerst was er een lunch, en daarna werd er gedanst'. In deze zinnen kan men ook het werkwoord 'rijden (met een auto; of: naar Amsterdam)' invullen; het is even natuurlijk als met 'dansen'.

4. W o r d t z o o i e t s i n h e t N e d e r l a n d s c h g e s p r o k e n ? Antwoord: zeer zeker, wanneer men maar luistert naar personen of naar dialecten, die den passieven vervoegingsvorm niet schuwen. De concurrente gesproken vorm is de actieve zin met 'men' als onbepaald subject (deftig omschreven in een verslag als 'het gezelschap' etc.). Nu zijn er dialecten in de Nederlandsche volkstaal, waar 'men' de voorkeur geeft aan dit kleurlooze voornaamwoord; er zijn er ook, waar men het toch al zoo précaire 'je' nog met deze functie belast. 'Men' is vooral in min of meer

Friesche dialecten (als het Amsterdamsch), gebruikelijk. Er zijn verschillende streken in Nederland, waar 'je' wordt vermeden en behalve 'men' in zelfs zeer omvangrijke gezegdevormen de lijdende vorm de voorkeur heeft.

Bij de keuze tusschen twee concurrente syntactische constructies van de gangbare Nederlandsche grammatica, volge men bij het schrijven de inspraak van zijn 'taaleigen', dat is zijn aangeboren 'moedertaal', de volkstaal.

Onderstreept zijn hier de drie condities waaraan de 'vrijheid' gebonden is.

Tweede oordeel:

Er wordt schromelijk misbruik gemaakt van dien onpersoonlijken passieven vorm van onovergankelijke werkwoorden. 't Is jammer, dat de plaats in 'Neerlandia' niet is aangegeven. Mijns inziens moet men met deze manier van zeggen spaarzaamelijk te werk gaan, en ze alleen gebruiken, waar men zeer in het algemeen een vast gebruik beschrijven wil; b.v. wat er al zoo pleegt te gebeuren op een verjaardag, bij bepaalde uitstapjes, bij geregeld weerkerende feestelijkheden, enz. Er wordt dan gegeten, gedronken, gezongen, gesprongen, gedanst, met tilburys rondgereden, 'smiddags naar het Ruige Eiland gevaren, enz.

Maar waar men één bepaalden tocht beschrijft, acht ik deze wijze van zeggen leelijk en verkeerd. Dan behoort men te zeggen en te schrijven: wij, zij, men, het gezelschap reden (reed). Want hier is niets onbepaalds of onpersoonlijks.

Een ander voorbeeld: bij de boerenbruiloften werd met (werden er) bruidsuike gestrooid (zelfs het trans. werkw. kan in zoo'n geval intrans. worden); mààr, van een bepaald geval: zij strooiden bruidsuike.

En dit: 'Er werd gewandeld, gezeild, gevischt, geravot, gerust' (bij een buitenpartijtje): de volle nadruk valt op de onderscheidene handelingen tot tijdverdrif, hier opgesomd, met verwaarloozing van elke andere bijzonderheid of bepaaldheid (het zijn alle intransitieve werkwoorden hier in lijdenden vorm). - 'Er werd gewandeld' als handeling, die regelmatig door allerlei personen in bepaalde omstandigheden werd verricht, noemde ik al vroeger. (onbepaald, want: algemeen) - 'Er werd in een koets gereden' zou in dergelijke gevallen ook nog denkbaar zijn. Maar onmogelijk acht ik, in het verhaal van een bepaalden tocht door één of meer bepaalde personen: Te Leeuwarden werd er in een koets gestapt.

Er wordt geklopt (onbepaald uiteraard), maar niet: Er wordt binnentreden (intrans.); zelfs: er wordt iemand binnengelaten (-geleid) is hier nog weinig fraai, waar men alle aandacht richt op: wie (actief) binnentreden zal. Kan men dien ook dan nog niet nader bepalen, dan heet het toch actief: iemand treedt binnen; men brengt, leidt iemand binnen. Enz.

Er wordt om 3 uur getrouwd; dat is: gedurig vindt er (alle dag of op vastgestelde dagen) huwelijksluiting plaats (op stadhuis) te 3 uur. (Dan is trouwens het werkwoord transitief.) Maar in de beschrijving van de huwelijksluiting van een bepaald paar, zegt men: Zij trouwen (of soms, voor mijn gevoel ook al niet gepast: Men trouwt) te 3 uur (actief). 'Er wordt getrouwd' (intransitief) zou groote (al of niet voorgewende) onverschilligheid te kennen geven, juist door de onbepaaldheid.

Het heeft alle reden, deze en dergelijke verschillen eens te bezien, omdat, zooals ik reeds heb gezegd, het doorlopende gebruik van den lijdenden vorm (van transitieve èn intransitieve werkwoorden) in verslagen van reizen, excursies, feestelijkheden, enz. reeds lang tot een groot misbruik is geworden.

Een derde oordeel, een mondeling gegeven advies, vatten wij in enkele losse woorden aldus samen:

‘Slecht Nederlandsch; en onnoodig. Gemakkelijk te vermijden. Wij kunnen rustig zeggen: men reed.... - Erg zwak in dien passieven vorm - Slap, onpersoonlijk - m e n r i j d t; daarbij zie je iets, dan g e b e u r t er iets.’

Laatste advies:

Op Uw vraag kan ik U alleen antwoorden, dat ik de uitdrukking niet fraai vind en dat ik niet zo zou schrijven. Velen maken misbruik van dergelijke passieve, ‘onpersoonlijke’ constructies (of, om in stijl te blijven: er wordt veel misbruik gemaakt.... enz.).

Maar - dit aan het A.N.V. - ...er wordt ook wel eens te veel gevraagd en geïnformeerd tegenwoordig.

In dergelijke dingen blijft de goede smaak toch altijd de beste taalgids.

Mijnbouwterminologie.

Het artikel in ons vorige nummer heeft verscheidene belanghebbenden genoopt ons hunne inzichten te doen kennen, terzake van het onderwerp, dat daarmede aan de orde werd gesteld en het blijkt dat het streven van het lid van ons genootschap, wiens brief wij in ons artikel citeerden, om tot een zuivering van de mijnbouwtaal te geraken, zeer gewaardeerd wordt.

Uit de verschillende brieven, die wij mochten ontvangen, nemen wij enkele gedeelten over; de opmerkingen, ten aanzien van de woorden, die ons lid in zijn lijst heeft voorgesteld ter vervanging van de afgekeurde termen, houden wij in petto, in afwachting van het commentaar, dat wij nog uit Indië hopen te ontvangen.

De lijst van ons lid en de woorden, die ons lid voorstelt en niet, zooals eenige van onze correspondenten - nog niet bekend met de wijze van werken van ons genootschap - schrijven, onze lijst en de woorden, die wij voorstellen. Onze leden weten dat Onze Taal, bij de pogingen van belanghebbenden om tot zuivering te geraken van technische terminologiën, aanvankelijk slechts passief hare medewerking verleent. Eerst als de technici het onder elkaar eens zijn geworden en onze Raad er zijn sanctie op heeft gegeven, - eerst dan kunnen deze lijsten onze lijsten worden en de nieuwe woorden onze woorden.

* * *

Volkomen terecht wordt door Uw Indisch lid vastgesteld dat mijnbouwkundige rapporten vergiftigd plegen te zijn door germanismen, evenzoo als vele geologische publicaties, tot onleesbaar wordens toe. Dit euvel had omstreeks 1917 ook de aandacht van het Geologisch Mijnbouwkundig Genootschap voor Nederland en Koloniën (Delft), waarvan de Mijnbouwkundige Sectie begin 1918 een 'Proeve eener Nederlandsche Terminologie op het gebied van den Mijnbouw enz.' liet herdrukken en aan de leden rondzond met verzoek tot het maken van aan- en opmerkingen. Of dit tenslotte tot een definitieve woordenlijst heeft geleid is mij onbekend. Het Genootschap gaf in 1929 een Geologischen nomenclator uit in vier talen onder hoofdredactie van Prof. L. Rutten (Utrecht). Uit deze actie van het Genootschap kwam naar ik meen o.a. voort het ook mijns inziens niet juiste woord 'dagzoom' inplaats van het verschrikkelijke germanisme 'uitgaande'. Geconstateerd moet worden, dat de actie van het Genootschap tot dusver zeer onvoldoend resultaat heeft gehad, waarin een tweede poging wellicht verbetering kan brengen. Geheel instemmend met het doel dat Uw Indische correspondent beoogt, meen ik echter dat succes niet bereikt zal kunnen worden op de manier, welke door de aangeboden lijst wordt gekarakteriseerd. Wil men een kans hebben dat de nieuwe termen ingang vinden, dan moet men zich zooveel mogelijk onthouden van omschrijvingen en streven naar korthed. De meerderheid van hen, welke de nieuwe termen moeten gebruiken, interesseert zich nu eenmaal niet voor taalzuivering. Daarnaast moet bedacht worden, dat Nederland tot voor zeer kort geen mijnbouwland was en dat de mijnbouwtermen dus gemaakt moeten worden. Het is niet te vermijden, dat daarbij, gezien de verwantschap der talen, woorden zullen ontstaan welke veel op de Duitsche gelijken, zonder dat het daarom eigenlijke germanismen behoeven te zijn.

.....

De bedoeling van deze opmerkingen is allerminst om toe te geven aan den velen Nederlanders ingeboren lust tot kritiek, doch om te wijzen op eenige voetangels en klemmen. Het vraagstuk van een behoorlijke mijnbouwterminologie is zeker niet eenvoudig, doch verdient de aandacht van Uw Genootschap.

* * *

Met genoegen las ik No. 12 van 'Onze Taal'. Ik moet nu direct beginnen met U een licht verwijt te doen, n.l. dat U niet meer bekendheid aan Uw genootschap geeft.

Ik behoor ook tot de menschen die zich ergeren aan taalverknoeiing en taalmismaking die zich nog steeds uitbreiden. Als U bijvoorbeeld een nummer van Uw orgaan aan de leerlingen der hoogste klassen van H.B.S.

en Gymnasium stuurt, zult U waarschijnlijk veel leden winnen en Uw invloed ten gunste van taalverbetering aanzienlijk kunnen uitbreiden. Het jonge mensch dat een verslag heeft geschreven over zijn werken in Limburg heeft misschien willen geuren met een serie 'vak'termen. Wij schrijven onze rapporten in zoo goed mogelijk Nederlandsch. Bij de ethymologie van onze vaktermen moet niet vergeten worden, dat onze mijnbouw, onze kolenmijnbouw dan, in een grensstreek, met veel buitenlandsche, in hoofdzaak Duitsche, krachten, begonnen is, en dat zich daardoor veel Duitsche termen in ons vak hebben ingeburgerd. Er zijn daardoor woorden en uitdrukkingen die zoo vast ingeworteld zijn, dat het mij nu te laat lijkt om daar nog aan te gaan veranderen.

.....
Mijn commentaar is een beetje langer geworden dan oorspronkelijk de bedoeling was, maar ik ben een beetje in vuur geraakt. Ik hoop dat ik U met mijn lange verhaal niet te lang heb lastig gevallen. Het onderwerp is er overigens belangrijk genoeg voor....

Tenslotte een mededeeling van den Secretaris van de Mijnbouwkundige Sectie van het Geologisch Mijnbouwkundig Genootschap voor Nederland en Koloniën.

Het vraagstuk dat in het artikel 'Mijnbouw Terminologie' wordt aangesneden, heeft reeds verschillende jaren de volle aandacht van ons Genootschap.

Uiteraard is het vervaardigen van een Nederlandsche woordenlijst een werk van vrij grooten omvang waarmede verschillende jaren gemoeid zijn.

Voor wat het Geologisch gedeelte betreft werd dit werk reeds in 1929 voltooid onder leiding van Prof. Rutten van Utrecht.

De Mijnbouwkundige woordenlijst is in vergevorderd stadium van voorbereiding. De Commissie bestaande uit Dr. Ir. Groothoff, Directeur der Staatsmijnen, en Ir. Kleinbentink, hebben ongeveer een jaar geleden een aantal concepten rondgezonden aan verschillende instanties (zowel in Holland als Indië en België) met het verzoek eventueele op- en aanmerkingen aan de Commissie te doen toekomen.

Aan de hand der ingekomen opmerkingen wordt thans aan het definitief ontwerp doorgewerkt. Binnen afzienbaren tijd hopen wij dan ook dat de 4-talige woordenlijst van Mijnbouwkundige termen door ons Genootschap uitgegeven kan worden.

Er bestaan ook enkele voorloopige lijsten op dit gebied, o.a. van Dr. Ir. Wing Easton, destijds uitgegeven te Batavia en van de Mijnbouwkundige Vereeniging te Heerlen, uitgegeven te Heerlen bij de firma Penners. Verder heeft Prof. Ir. van Esbroeck, van de Hoogeschool te Gent, over een bepaald onderdeel, de koolwinning, een voorstel uitgewerkt dat verschenen is in het tijdschrift 'Geologie en Mijnbouw'.

In het Limburgsch Mijndistrict worden steeds meer termen aangepast aan het Nederlandsch spraakgebruik, zoodat de vreemde termen langzaam verdwijnen.

Tweeërlei standpunt.

Een van onze groote dagbladen heeft een uitvoerig artikel opgenomen van een bekenden voorstander van het schrijven van zuiver Nederlandsch, een stuk, waarin de schrijver op de levendige wijze, hem eigen, te velde trekt tegen het gebruik van

on-Nederlandsche woorden en zinswendingen. Een euvel, dat maar niet wil wijken; terwijl het toch zoo gemakkelijk is voor al dezen poespas de goede Nederlandsche woorden en uitdrukkingen te vinden. Ge ziet - aldus deze schrijver - ze dadelijk liggen, in overvloed; maar onze lenden zijn te lam om naar dien rijkdom over te bukken.

'Wij zijn het' - schreef de redactie van dit orgaan in 1932, toen de boven genoemde schrij-

ver een beredeneerde lijst van barbarismen en van uitdrukkingen en zegswijzen, die hij verkeerd achtte, het licht had doen zien - 'wij zijn het lang niet in alles met hem eens, maar bevelen dit boek ("Taalschut") toch warm bij onze leden aan, daar het in elk geval leidt tot nadenken over de taal.'

En deze woorden mogen thans ook gelden ten aanzien van het bovenbedoelde artikel.

* * *

Enkele van onze leden, die ons op het stuk opmerkzaam maken, knoopen er een beschouwing aan vast over de 'flinke, frissche taal' er van, in tegenstelling met de 'voorzichtige, ja aarzelende, zoo erg o b j e c t i e v e' wijze, waarop wij - Redactie - ons in ons blad uiten. 'Dat is krachtige, strijdvaardige taal' - schrijft een van hen - 'daar moest gij eens een voorbeeld aan nemen.'

Laat ons hierop dit mogen antwoorden. Ons Genootschap beoogt het o n d e r l i n g beoefenen van zuiver Nederlandsch; wat wij - leden van Onze Taal - in ons orgaan opmerken strekt tot onderlinge voorlichting. Wij willen elkander tot s t e u n zijn; s t r i j d voeren wij niet (dan alleen: strijd tegen o n s z e l v e n!).

Stellig streeft de Redactie bij hare (spaarzame) beschouwingen naar objectiviteit, zij k a n niet anders en zou ook niet anders w i l l e n. Een dergelijke 'objectiviteit' behoeft o.i. een schrijver, die slechts zijn p e r s o o n l i j k e meening weergeeft, niet in acht te nemen; dit geldt zoowel voor den schrijver van het boven genoemde artikel, als voor onze leden, wanneer zij in ons blad in de daarvoor bestemde rubriek van hunne inzichten doen blijken. Maar het oordeel van Onze Taal is de resultante van de meeningen van haar Raad van Deskundigen; voor een p e r s o o n l i j k e opvatting van hare Redactie is daarbij geen plaats.

De boven bedoelde schrijver mag b e n u t t e n brandmerken als een 'oud en taai Germanisme'; wij mogen dat niet. Wij mogen er slechts op wijzen, dat in bepaalde - vele - gevallen dit woord ten onrechte wordt gebezigd.

'De belangen van h e t eigen land'. Alweer, de 'voorzeide' schrijver mag hier zeggen 'het Nederlandsch wil hier o n s eigen land, of, in 't algemeen sprekend: van eigen land'. Met h e t Nederlandsch bedoelt de schrijver dan z i j n Nederlandsch. Maar als w i j - Redactie - deze vraag behandelen, dienen wij het woord van onzen Deskundige indachtig te zijn, dat luidt: 'Het komt mij voor dat de v r i j h e i d in de keuze van d e of bezittelijk voornaamwoord volkomen "Nederlandsch" is'.

Het klinkende woord, boud en, zoo men wil, eigengereid; de voorzichtige uiting, die met velerlei opvatting rekening houdt....

Tweeërlei standpunt.... één doel!

Van onze leden.

Aansluitende bij het artikel van den heer Harry C. Beumer te Enka (V.S.), in ons nummer van November, wijst een lid ons op een geestig boekje, getiteld: *Y a n k e e - D u t c h*, 'n Fannie Bisnis, by Dirk Nieboer (Publisher Eerdmans Comp., Michigan). Het bevat verhalen in Yankee-Dutch, met Woordenlijst Yankee-Dutch - Engelsch - Nederlandsch.

Schaak-germanismen.

De A.V.R.O. is zoo vriendelijk geweest ten gerieve van de schaak-enthousiasten tijdens den wedstrijd om het wereldkampioenschap tusschen Dr. E u w e en Dr.

Al j e c h i n , dagelijks den stand der partijen door middel van den omroep bekend te maken. Het heeft mij onaangenaam getroffen, dat daarbij de Nederlandsche benamingen Koningin, Raadsheer en Kasteel steeds vervangen worden door de aan het Duitsch ontleende woorden Dame, Looper en Toren, waarvoor m.i. geen enkele reden bestaat. Met Toren zou men desnoods nog vrede kunnen hebben, omdat het bedoelde stuk feitelijk meer gelijkt op een Toren dan op een Kasteel en het blijft bovendien in dezelfde sfeer. De woorden Dame en Looper vallen echter bij de nomenclatuur der schaakfiguren, die immers doet denken aan een strijdbaar leger onder aanvoering van een koninklijk echtpaar, geheel uit den toon. Zij hebben niets karakteristieks, zij drukken geen functie uit, zooals de Nederlandsche benamingen en zijn dus in geen enkel opzicht een verbetering. Wat is daarentegen natuurlijker dan dat een Koning wordt geflankeerd door een Koningin en dat beiden zich bij den strijd doen bijstaan door Raadsheeren.

Zou het nu niet mogelijk zijn onze goede Nederlandsche benamingen weder in eere te herstellen en die Duitsche indringers als 'vreemdelingen zonder reden van bestaan' over de grens te zetten. Misschien wil de redactie van O.T. wel eens trachten de directie van de A.V.R.O. voor deze zuiveringsactie te winnen. Deze zou daarmee een goed en doeltreffend voorbeeld geven, omdat daardoor alle luisteraars in den lande zouden worden bereikt.

A. Donker.

Jullie

- 'Verdient het', vraagt ons lid, de heer Fr. Diekmann, 'aanbeveling het werkwoord, behoorende bij jullie en U, den vervoegingsvorm van den tweeden persoon meervoud te geven, ook al wijkt de gesproken taal daarvan dikwijls af en wordt er (dientengevolge?) meer en meer anders geschreven? Het werkwoord wordt dan vervoegd, als behoorde het bij den derden persoon, hetzij in enkelvoud, hetzij in meervoud. Jullie spraakt (sprak, spraken?), spraakt jullie (sprak, spraken jullie?), jullie hebt, hadt (hebben, had, hadden?). U hebt (heeft?), zult (zal?)

Briefopener

- 'Mijn briefopener is bij het openen van de enveloppe door het daarin gesloten stuk gegaan, hetwelk ik U verzoek wel te willen verontschuldigen.' Wij hebben onze correspondent gaarne vrijgesproken van alle schuld, terzake van de door zijn instrument bedreven snoode daad, maar niét vreezen wij hem te kunnen vrijpleiten van een tekortschieten ten aanzien van de taal.

'Briefopener', zou dat nu wel goed Nederlandsch zijn? Het eerste deel van de samenstelling zal toch wel moeten luiden: brieven. Als 'briefpapier' wordt afgekeurd en daarvoor wordt gegeven 'brievenpapier', dan mogen wij wel eenige achterdocht koesteren ten aanzien van ook deze samenstelling met brief-. Nietwaar, wij spreken toch ook van brievenbesteller, en brievenbus, en brievenknip? (Zóó, denkt U dat; en 'briefport' dan, en 'brieffschrijver', en 'brieffweger', en 'brieffwisseling', en... 'There are more things in Heaven and earth, o, criticus, than are dreamt of in your....')*)

Goed, laat ons niet strijden; maar -opener dan, dat valt er toch zeker uit. Dat zal toch wel moeten zijn -openaar. Want wat lezen wij in Onze Taal in het artikeltje over Briefordener? 'De ongewone vorm van dit woord (we zeggen toch ook niet b e d e l e r , l e u g e n e r !) zal voor de meeste Nederlanders wel een onoverkomelijk bezwaar zijn.'

Zwijgt onze opponent nu en voert hij nu niet Shakespeare tegen ons in het veld? Laat ons dan zeggen dat de eerste ontmoeting in een d r a w is geëindigd, maar dat de laatste slag voor ons was!

Een waardeerend oordeel

- In Indië, heet het, is maar weinig belangstelling voor de taal; men heeft daar, zoo wordt gezegd, 'wel andere dingen aan het hoofd'. Te meer mogen wij er ons in verheugen, dat de pers kennis neemt van ons streven en blijk geeft dit streven te waardeeren.

In het te Batavia verschijnend dagblad 'De Koerier' lezen wij, met betrekking tot ons orgaan:

Nu ik wederom twee nummers van dit maandblad voor mij heb liggen, besef ik beter dan ooit, hoe nuttig werk het kan verrichten, wanneer het door vele ontwikkelde Nederlanders gelezen en bestudeerd wordt. Iedereen, die zijn moedertaal liefheeft, zal met dankbaarheid dit werk van taalzuivering waarderen en zonder twijfel ook zijn taalgeweten ernstig onderzoeken.

Laat ons hopen, dat ook in Indië deze waardeering algemeen worde!

'Hij is wandelen'

- Ons lid, Dr. G.J. van Meurs, schrijft:

*) één woord door de Redactie geschrapd.

Zou ik door middel van het Maandblad het oordeel van mijn medeleden en - als er verschil van meening mocht zijn - bij gelegenheid het oordeel van den Raad van deskundigen eens mogen vernemen over zegswijzen als: 'Hij is wandelen, fietsen, tennissen, enz. Zij is winkelen, enz.'

Mij klinken deze uitdrukkingen in de ooren als ongeoorloofde afkortingen van: 'Hij of zij is uitgegaan om te (of "is aan het") wandelen, winkelen, enz.'

Maar.... twee leeraren, doctoren in de Nederlandsche taal en letterkunde, wie ik er naar vroeg, hadden geen enkel bezwaar tegen deze veel gehoorde uitdrukkingen en ik zou ook niet kunnen zeggen, aan welke taal zij ontleend zijn. Daarom aarzel ik en roep ik de hulp van anderen in.

-E

- In welke gevallen - vraagt een lid - mag men bij het bijvoegelijk naamwoord, betrekking hebbende op een onzijdig zelfstandig naamwoord, na een bezittelijk voornaamwoord de verbuigings-e weglaten?

Hoe schrijft men bijv.: ik denk aan mijn talrijk(e) gezin, ik heb er mijn goed(e) geld bij verloren, mijn zwart(e) paard, tot mijn groot(e) genoegen, mijn diep(e) leedwezen?

Ruw-

- Wij raken er aan gewend te spreken over ruwijzer (in tegenstelling met geraffineerd ijzer), ruwmateriaal (grondstof), ruwwater (in tegenstelling met reinwater). Is dit juist? Is het niet juister te spreken over rauwwater, enz.? 't Klinkt wat gek, maar wij zeggen toch ook: rauwe groente, rauwkost, enz. in den zin van: in ontoebereiden toestand.

Ir. J.H.L.

Het betere witpanbrood

- Een Amsterdamsche bakker van het b e t e r e brood biedt ons aan: Volkorenbrood, Witpanbrood en Zoetroggenbrood.

Zou het een jong- of een oudbakker zijn, die ons dit voorzet? Een b e t e r e bakker zou hij zijn, als hij zou ophouden deze misbaksels te bakken.

Mogen

- 'Wij verzoeken U ons toe te staan de beantwoording van Uw vraag te mogen uitstellen tot.....' (uit een handelsbrief). 'Er was nog aan geen enkelen fabrikant het recht verleend om het rijkskeur te mogen bezigen' (krantenbericht).

- 'Klein, doch robust, bewegelijk, met evenveel plezier over 't gras rollend als den bal slaande, opgewekt uiterlijk, al is de glimlach wat stereotype, s t e u n t h a a r s p e l v ó ó r alles op.....' Is dat nu wel een geoorloofde constructie?

Heemschut in de taal.

In het December-nummer van Heemschut, het maandblad van den gelijknamigen Bond, vinden wij het volgende artikel, dat getuigt van belangstelling in ons streven.

Bevriende hand schreef: 'Het is mij natuurlijk wel bekend, dat de taak van "Heemschut" om de schoonheid van stad en land, in ons in menig opzicht zoo gezegend vaderland zoo zuiver mogelijk te bewaren en aan het nageslacht over te leveren, zich niet uitstrekt tot het gebied van de taal. Maar wanneer wij het woord schoonheid opvatten in haar ruimste beteekenis, dan meen ik ook op uw instemming te mogen rekenen, wanneer ik beweer, dat ook onze moedertaal een "monument" is, waard om zooveel mogelijk in zuiverheid te worden bewaard en voor verbastering te worden behoed. Ik hoop daarom, dat U het niet al te schoolmeesterachtig van mij zult vinden, wanneer ik er uwe aandacht op vestig, dat U in No. 11 van het Maandblad voor November tweemaal (op den 3den regel van de eerste en den 3den regel van de 6de alinea) het woord "hopelijk" gebruikt, dat een leelijk Germanisme is (hoffentlich) door den raad van deskundigen van het Genootschap "Onze Taal" eenstemmig als zoodanig veroordeeld. Als onvermoeid en talentvol strijder voor architectonische en stedenbouwkundige schoonheid, die in ons dierbaar vaderland zulk een nuttige en noodzakelijke taak vervult en waarvoor ik U zeer dankbaar ben, hoop ik voortaan in U ook een medestrijder te vinden voor het schrijven van zuiver Nederlandsch en de wering van Germanismen in het bijzonder, omdat die zoo gemakkelijk en ongemerkt in onze taal binnensluipen. Misschien kan het hierbijgaande boekje, uitgave van het Genootschap "Onze Taal", bevattende een (niet volledige) lijst van de meest voorkomende Germanismen U hierbij van dienst zijn. Ik hoop, dat U mij deze goed bedoelde kritiek niet euvel zult duiden.'

Bij dien zoo vriendelijken brief was een boekje gevoegd, uitgave van het Genootschap 'Onze Taal', verkrijgbaar Keizersgracht 194 Amsterdam, met een keur van leelijke woorden met erachter hoe 't wel behoort. Er zijn er die klinken als 'n vloek en er zijn er ook die mild en zacht klinken, doch dat zijn de leelijkste, want zij sluipen de taal binnen als 'n derde overheersching. Bij de eerste ging het Spaansch toe, er werd veel bloed vergoten en het nationaal besef werd er wakker van. Als aandenken verkreeg Holland eeuwenlang zijn kleurige wandtegels en Dordt zijn Muntpoortje en Zwolle zijn Keizer Karelhuis. Bij de tweede kwam de sansculotte, nam alles af onder schoone beloften en gaf er niets voor in de plaats, noemde eerst de Dam Place de la Revolution, toen het Koningsplein Burgerplein en tenslotte de Buitenkant Quai Marie Louise en liet op 't aangezicht der huizen de ledige, vlakgehakte wapenschilden achter. Sindsdien woonde men op de parterre of de rez-de-chaussée, kwam men binnen door de entré en de vestibule en bleef het voorhuis slechts over in het kinderrijmpje. De derde echter komt de achterdeur binnen en brengt een nieuwe taal, 't Hoognederlandsch. Wie 't niet gelooft ga in Amsterdam een kopje koffie drinken en luistert. Hij zal vernemen dat de meerprijs van den ombouw beduidend is; dat verstaat zich; hij kijkt op 't cijferblad en vlucht langs de wandeltrap. Omdat ook anderen zich wel eens aan 'hopelijk' zullen bezondigen en het boekje noodig hebben,

zij hier een woord van oprechten dank aan den schrijver gebracht voor zijn terechtwijzing die dankbaar aanvaard wordt.
A.K.

Wij verheugen ons over de goede ontvangst, die het woord van ons lid bij de redactie van Heemschut heeft gevonden en die alweer bewijst, dat een opmerking terzake van de taal, mits op den juisten toon gemaakt en vrijgehouden van vitterij, in vele gevallen goed opgenomen wordt.

Taal-verslonzing.

Een vriend, die onze feilen toont.

'Het M.O. in Ned. Indië' is, buiten verantwoordelijkheid der redactie, begonnen met een rubriek: 'Op het voetspoor van Charivarius', waarin ons blad (het 'Bat. Nbl.') drie keer op de korrel wordt genomen. We bekennen schuld. De geciteerde zinnen zijn bepaald geen sieraden van taal en stijl en we zullen het op prijs stellen als het M.O.-orgaan voortgaat met zijn nuttige jacht op germanismen, tante Betjes naamvalsfouten en zooveel andere ongerechtigheden die dagelijks onze taal binnendringen.

Het is helaas waar wat in het Augustusnummer van 'Neerlandia', het orgaan van het Algemeen Nederlandsch Verbond, over 'taalverslonzing' werd geschreven. Wij citeren: De meeste afwijkingen, onjuistheden, slordigheden en dwaasheden op taalgebied vindt men bij de kranten; haar zonden zijn zóó vele, dat er boekdeelen mede gevuld zouden kunnen worden. Vrijwel dagelijks kan men, in een opschrift, een artikel, een bericht, een onderschrift bij een plaatje, iets opmerken dat indruischt tegen het taalgevoel van den ontwikkelden lezer.

Inderdaad is de dagbladpers hieraan schuldig, in Holland misschien meer nog dan in Indië, en het zijn juist de grootste bladen die in dit opzicht het kwetsbaarst zijn. Maar dan moet de lezer billijkheidshalve even bedenken, hoeveel kolommen 'copy' deze bladen elken dag publiceeren, en hoe onmogelijk veel minutieuze contrôle er noodig zou zijn om die reusachtige verscheidenheid van schrifturen regel voor regel op haar taalkundige waarde te toetsen. In den goeden ouden tijd der 'eenmankranten' was dat mogelijk, nu niet meer. 'Un journal, c'est un monsieur', placht wijlen Karel Wybrands gaarne te zeggen, en hij was er trotsch op dat er geen regel in zijn krant kwam, dien hij niet vooraf persoonlijk had gekeurd. Maar bij den tegenwoordigen omvang van de kranten zou die gedegen ouderwetsche journalist in ieder etmaal 48 uur tekort komen om zijn systeem toe te passen.

(Uit 'Onze overzeesche gewesten', wekelijksch bijblad van de 'Avondpost').

Taal en overheid.

Waarom worden er vanwege de Koloniale Reserve te Nijmegen zulke onmogelijke advertenties geplaatst? vraagt een l e z e r . De aanhef heeft zeker ten doel door onbegrijpelijkheid de aandacht te trekken.

De wijziging 1937-1938 komt onherroepelijk, staat er, maar de 'wijziging' Holland-Indië komt niet vanzelf. Daarvoor moet men dienst nemen in het leger.

Daarna worden den adspirant eenige vragen gesteld aangaande zijn karaktereigenschappen. En dan volgt deze zin: 'Indien ge deze vragen met JA kunt beantwoorden, vraag dan eens inlichtingen over de dienst n a m e v a n bovengenoemd leger'. Tenslotte de opwekking: 'Vraagt een p r o e f v e r b a n d bij den commandant'.

Waarom roepen degenen, die zulk een advertentie plaatsen, niet de hulp in van iemand, die eenig begrip heeft van taal? Of laat men dit juist na om de aandacht te trekken? Welnu, dat is volkomen gelukt.

(Uit de dagbladpers.)

- Het boek is onderhoudend geschreven. Dat het goedgeschreven is, zouden wij echter niet willen beweren. Taal en zinsbouw laten over het algemeen zeer veel te wenschen. En men mag toch aan een Nederlandschen roman in dit opzicht nog wel bescheiden eischen stellen. Zoo lezen wij op blz. 3: 'Hoe en waardoor dat eind kwam deed er niet aan toe. Hij was de straat opgelopen, had verkocht wat hij bezat aan waarde,' enz.

De schrijfster spreekt van 'lastwagens' van George's 'kleinstkindertijd', van 'waardeobject', van 'gesmokingde heeren'; zij laat iemand zeggen: 'je bent hem toch een kameraad'; en 'mij beteekent zij niets'; 'ben je aan het sentimenteelen?' Als deze roman uit het Duitsch vertaald was zou men zeggen: hij is slecht vertaald.

(Uit de dagbladpers).

[Nummer 2]

Ter toelichting.

De inhoud van onze vorige aflevering heeft ons een reeks vragen om toelichting bezorgd van verscheidene leden, meest nieuwe leden. Ons Genootschap mag zich verheugen in een aanwas van het ledental en ons orgaan in vele nieuwe lezers. Ten behoeve van dezen mogen nogeens de oorsprong en de aard van onze vereeniging worden toegelicht.

Ontstaan is ons Genootschap uit de behoefte van velen van ons volk, die, zich bewust van hun tekortschieten op het stuk van de taal, door aaneensluiting wilden komen tot verbetering; van kooplieden, die hunne 'koopmanstaal' wilden ontdoen van veel, dat daarin niet thuis behoorde, - van technici, die dit ten aanzien van hunne technische terminologie nastreefden. Ieder op zijn eigen gebied.

De koopman, die handelsbetrekkingen onderhoudt met onze Oostelijke naburen, de technicus, die een groot deel van zijn wetenschap put uit Deutsche boeken - zij zijn er zich van bewust, dat zij maar al te gereedelijk woorden aan het Duitsch ontleenen en, onnadenkend, die 'vernederlandschen'; zij gevoelen het gevaar der 'germanismen'.

En zij zullen zich dus daartegen schrap zetten. Nu is het, stellig voor een leek op taalgebied, niet gemakkelijk daarbij de juiste grens te trekken; men kan bij de beoordeeling van een woord, van een zinsconstructie, verschillende maatstaven aanleggen, die sterk uiteenloopen. Wat de een afkeurt, is daardoor nog niet volstrekt verwerpelijk in de oogen van een ander.

Het onderling overleg zal dus niet steeds tot eenstemmigheid leiden; vele punten zullen 'onbeslist' blijven. Echter niet alle; daarvoor zorgt onze Raad van Deskundigen. Wanneer de leden het over sommige vragen niet eens kunnen worden, mogen zij die aan den Raad voorleggen, en deze geeft dan zijn oordeel over die punten, die naar zijn meening daarvoor in aanmerking komen. Want niet op alle vragen, die de leden hem stellen, geeft de Raad antwoord; niet elk punt is geschikt om in een tijdschrift van 'leeken'-in-de-taal behandeld te worden. Er zijn vragen, waar meer 'aan vast' is, dan de leden, bij het stellen daarvan, bevroeden!

Heeft de Raad echter zijn oordeel uitgesproken, dan staat het, stellig, den leden vrij het advies van de Deskundigen te volgen, of niet te volgen; zich er over te verheugen (of te bedroeven) dat de Raad een strenger of rekkelijker standpunt

inneemt dan zij zelven (en het laatste zal niet zoo zelden het geval zijn!); maar voor Onze Taal is de zaak dan beslist.

* * *

De beslissingen van den Raad leeren ons echter méér dan de wetenschap, of een bepaald woord verwerpelijk moet worden geacht, of niet; wij kunnen daaruit leeren onze maatstaven juist te kiezen, zelf leeren gevoelen welke klippen wij dienen te vermijden.

Om te beginnen kunnen wij er uit leeren bij het hanteeren van de taal na te denken, niet uit sleur woorden en zinswendingen te bezigen, waarvan bij eenige oplettendheid al spoedig blijkt, dat zij niet in onze taal thuis behooren. En : voorzichtig te zijn bij de beoordeeling van de taal van anderen.

Gij verwerpt een woord, waarvan gij gevoelt dat gij het onnadenkend uit het Duitsch hebt overgenomen, en dat terwijl gij de mogelijkheid open laat, dat het vroeger in onze taal vrijelijk werd gebezigd; dus dat gij, dit woord gebruikende, put uit het Duitsche heden en niet uit het Nederlandsche verleden.

Dat is Uw goed recht; mits gij anderen maar het recht laat - anderen, die, méér dan gij, thuis zijn in de Nederlandsche litteratuur van vroegere

eeuwen - het woord een plaats in hun woordenschat te geven. Zoals die anderen Uw e opvatting zullen eerbiedigen.

‘Dit woord is stellig een germanisme; dat zal, dunkt mij, wel een ieder met mij eens zijn.’ Dat zal het k u n n e n zijn, maar het b e h o e f t het niet te zijn.

Als het dochtertje van een Amsterdammer haar voornemen aankondigt ‘met de tram te varen’, zal het voor haar vader aan geen twijfel onderhevig zijn, uit welke bron het kind heeft geput; immers, Gretel, het ‘fräulein’, v a a r t bij voorkeur met dit vervoermiddel. Maar anders staat de zaak, als een Twentenaar zich op deze wijze uitdrukt; in Twente is ‘varen’ voor ‘rijden’ niet ongewoon.

Als een Nederlander uit een der Noordelijke provincies spreekt van ‘schaatsen l o o p e n’, dan kàn het zijn, dat hem daarbij zijn ‘scheuvelloopen’ voor den geest heeft gestaan.

Volgt nu hieruit dat wij deze uitdrukkingen moeten gaan gebruiken? Heel stellig n i e t; niemand zal er aan denken ons hiertoe te dwingen.

Gij beschouwt ‘schaatsen loopen’ of ‘met een koetsewagen ter bruilofte varen’ als een provincialisme, als een dialectische spreekwijze, die gij in de goede Nederlandsche schrijftaal niet gaarne toelaat?

Uw goed recht, alweer! en zelfs Uw plicht, wanneer gij het waarlijk zoo gevoelt. Doch spreekt dan niet van d e goede Nederlandsche schrijftaal, maar van U w schrijftaal. Want wij mogen ons niet zoo stellig uitdrukken; zulke ‘beslissingen’ mogen wij, leeken, niet nemen. Die dienen wij aan de deskundigen over te laten!

* * *

Dit zijn enkele voorbeelden van wat de adviezen van onzen Raad ons leeren. Zij leeren ons dus: bedachtzaamheid; bij het hanteeren van de taal door onszelf, en bij het beoordeelen van de taal van anderen.

Maar oók wekken zij op tot zelftucht; zij waarschuwen ons uitdrukkelijk tegen het overdadige gebruik van gemakkelijke, maar ook kleurlooze ‘passepartouts’, waardoor mooie oude speciale benamingen worden verdrongen, - tegen het gebruik van zware, overdrijvende termen, dat gekarakteriseerd wordt als een ‘taalverarmende, taalbedervende’ gewoonte, - tegen germanismen, ‘afschuwelijke, tot groot bederf van onze taal strekkende germanismen’.

Niet tegen het gebruik, hier en daar, van een vreemd woord; dat is het ergste niet, als die - en hier citeren wij het woord van een lid van onzen Raad - ‘als die buitenlandsche term ten minste inderdaad in een behoefte voorziet. Het allerergste is echter, dat velen van zich zelf zoo'n tweeslachtig wezen gemaakt hebben; dat velen tot zulke hybrides zijn uitgegroeid, dat zij zelf eigenlijk niet meer weten welke taal zij schrijven: en zij, zonder het te weten, voortdurend uit het Duitsche vaatje tappen, terwijl zij meenen zuiver Nederlandsch te schrijven. Want dan is het kwaad individueel niet meer te keeren. Dat is nu eenmaal de vloek der booze daad, die op de Nederlandsche germanismen drukt. En vooral, als zich dan, in een bepaalden tijd, hoe langer hoe meer van die taalbastards beginnen te vertoonen, die alle goede waarschuwingen in den wind slaan en elkander door hun voorbeeld ondersteunen en door onderlinge vergoelijking gaan sterken! Want dan stevenen wij met volle zeilen op de havenlooze kust der tweetaligheid aan, wat op niets anders kan uitloopen dan op een nationale ramp en een schipbreuk van ons heele volksbestaan.’

Dit woord moeten wij indachtig blijven, hoe moeielijk het ons menigmaal moge vallen ons te herzien; want, naar het woord van denzelfden schrijver, waarmede wij willen eindigen, ‘willen wij wáár, willen wij ons zélve wezen, willen wij welig opgroeien,

willen wij kleurig uitbloeien, willen wij rijpe vruchten dragen, laten wij dan ook onze taal als een heel diep deel van ons eigen wezen, van ons zelve, erkennen, en haar alleen dus boven alle andere eerbiedigen, verzorgen en bewaren.'

Van de leden van onzen raad van deskundigen.

'Hij is wandelen'

- Naar aanleiding van de vraag van den heer Van Meurs in onze vorige aflevering, over het gebruik van zijn + infin., merkt een lid van onzen Raad op, dat deze verbinding in allerlei deelen van Nederland (en daarbuiten) van ouds gangbaar is, en zelfs speciaal voor het Hollandsch in Amsterdam is genoemd door Den Hertog in zijn Nederlandsche Spraakkunst. Hij vertelt daar, in Amsterdam op de deur van een werklokaal van arbeiders in de havenbuurt om een uur of één eens het krijtopschrift te hebben gelezen: 'Wij zijn s c h o f t e n'. (Wij zijn gaan 'schaften'.)

Dr. J.H. van Lessen.

Mejuffrouw Dr. J.H. van Lessen, in overeenstemming met de gevoelens van ons College van Deskundigen daartoe aangezocht, heeft er in willen toestemmen zitting te nemen in onzen Raad.

Wij zeggen mejuffrouw Van Lessen dank voor hare bereidwilligheid de plaats in te nemen, die door het overlijden van Dr. A. Beets was opengevallen, en wij bevelen ons streven in hare belangstelling aan, een belangstelling, die wij van Dr. Beets in zoo ruime mate hebben mogen ondervinden.

Van onze leden.

Schaak-germanismen.

Ons lid, de heer E. Errias, neemt het op voor de schakers, die hunne stukken, tot ergernis van velen van ons, aanduiden met woorden, die aan het Duitsch of aan het Fransch zijn ontleend, als b.v. ons Koningin, dat in hun taal 'Dame' wordt. 'Voor schakers', zegt ons lid, "is "Koningin" veel te lang. Zoo langzaam als de schaker bij het spelen van een partij zich schijnt voort te bewegen, zoo vlot en rap wordt hij bij de analyse van een schaakpartij. Met verbijsterende vlugheid doet hij dan de stukken over het bord vliegen, onderwijl voortdurend pratende en theoretiseerende. "Koningin" is voor hem één lettergreep te lang, "Koninginnegambiet", "Koninginnezet" enz. zelfs twee lettergrepen. Dat is voor hem verspilling van tijd; voor den schaker moet het heeten "Dame", kort en bondig...."

En dat is nu ons lid Arrias, die van de oprichting af bij ons is! Wat moeten wij daar nu van denken? Het oude Nederlandsche woord is.... te lang, het heeft één, ja twéé lettergrepen 'te veel'! Welke ongekende perspectieven openen zich voor onze verbaasde oogen! Geen ver-de-di-ger meer in het doel; de voetballer, de 'zich met verbijsterende vlugheid voortbewegende', kent voortaan slechts den 'kieper'; exit scheidsrechter; 'umpire', kort en bondig; 'ump", korter nog en bondiger. Wij hebben een afkeer van al deze....; stop, veel te lang; heb-ben-een-af-keer-van; wij dislijken, voilà.

Difficile est, o dokter Arrias, satiram scribere! Difficile...., omdat wij hier spreken over een vriend, een ouden vriend; die - mogen wij het er voor houden? - zich even maar, onergdenkend, van ons heeft afgewend.

'Als ik zelf over schaak schrijf, zal ik nooit nalaten de woorden Koningin, Raadsheer en Kasteel te gebruiken'. Welnu, dan is alles weer goed tusschen ons. 'Maar meer uit plichtsgevoel, dan uit werkelijke overtuiging!' Wel, een sterkere verdediging van de oude Nederlandsche woorden kunnen wij ons niet voorstellen; zoo is het ook, het is onze plicht onze woorden in eere te houden.

En wat nu het aanduiden van de schaakstukken door letters belangt, zou het nu werkelijk zoo onoverkomelijk zijn om Koning, Koningin en Kasteel aan te duiden met K, Kn, Ka? Met een beetje goeden wil?

Papierclips

- 'Het zij een lezer van Uw blad vergund U, met toezending van twee deksels van doosjes te wijzen op het gebruik van "paper clips" en zelfs "papierclips". Volgens mijne meening is "papierklemmen" of "papierbinders" daarvoor een goede Nederlandsche vertaling.'

Behartenswaardige wenken.

'Ik heb', schrijft een lid, 'vandaag weer eens - wat ik dikwijls doe - in Onze Taal gebladerd en daarna mijn krant lezende, vond ik op één pagina, in twee naast elkaar

staande kolommen, twee uitspraken, die ik *mutatis mutandis* op ons, leeken-taalbeoefenaars, zou willen toepassen.

Eén onder het hoofd: Nut van Taalonderwijs. “Of zou het, om gevallen als..., niet nóg veiliger zijn, dat hij van te voren den onmetelijken taalkundigen doolhof onder hoede van een deskundige afzocht?”

De tweede onder het hoofd: Populaire Geneeskunde, met den ondertitel: Wat voor den leek wèl en wat voor hem nièt belangrijk en nuttig is. “Wil een leek iets over een of ander vraagstuk weten, dan kan hij ook uit de medische vakliteratuur zijn kennis putten; hij zal dan tevens merken, dat de geneeskunde een zoo uitgebreid en moeilijk vak is, dat hij er zich wel voor zal hoeden zonder raad van den arts te gaan dokteren.” Als wij hierin “medische” schrappen, voor “geneeskunde”: “taalkunde” in de plaats stellen en voor “den arts”: “den deskundige”, - dan is ook dit op ons van toepassing.

Wij mogen het waardeeren, dat Onze Taal in dit opzicht geen gevaar loopt!

Brief(-ven)

- In ons vorige nummer - zegt een lid - werd de vraag besproken, of wij in samenstellingen met brief- het eerste deel in enkelv. of meervoud moeten schrijven. Voor mijn gevoel is een brievenbus: een bus, waarin wij onze brieven posten; een brievenbesteller: een man, die onze brieven bestelt. Daarom spreekt ik van brievenweger (en niet briefweger) en is voor mij een brievenschrijver een man, die brieven schrijft, zooals men dien in Oostersche landen vindt. Met briefschrijver duid ik den man aan, die een, bepaalden, brief heeft geschreven. Briefport is voor mij een germanisme.

Boek(-en)

- Een ander lid merkt op: Het A.N.V. heeft een (zeer nuttig werk verrichtende) afdeeling ‘boekverspreiding’. Zeker gevoel zegt mij (misschien ten onrechte), dat de naam ‘boekenverspreiding’ zou moeten zijn; wij spreken immers ook van een boekenveiling. Maar... boekhandel dan? En de uitgeverszaak: Het Nederlandsche Boekhuis?*)

Bestaat er misschien een vaste regel op dit punt?

Ueberreichen

- ‘Eere-promotie Ir. M.H. Damme. Prof. Bähler o v e r r e i k t dr. ir. Damme den bul.’ Als de heer Damme maar wat dichterbij was gekomen, had de hoogleeraar hem den bul kunnen overhandigen!

*) en boekbinder, boekdrukker, boekschrijver, boekverkooper, boekwinkel! (Red.)

Onze taal versus briefopener

- Ons lid, Prof. Dr. A.A. Verdenius, maakt een opmerking bij de 'match' over briefopener.

'Hetwelk in de zin, waarover de discussie gaat, keur ik af. Men is - in overeenstemming met Ndl. taalgebruik - geneigd hetwelk op het voorafgaande stuk te betrekken. Hetwelk gebruik ik het liefst bij een voorafgaand substantivisch antecedent; hetgeen vat een gehele voorafgaande zin samen: hetgeen is hier het woord.

De match, die door U is gewonnen, immers de laatste slag is een daalder waard, hier stellig, geeft U nog een puntengewin door het verkeerde gebruik, dat Uw correspondent maakt van hetwelk.'

Stand nu: 2 - 0.

Briefopener

- Eenige leden vestigen - naar aanleiding van het stukje in de vorige aflevering over 'briefopener' - de aandacht op het woord v o u w b e e n ; 'gaat dit mooie woord verloren?'

Een lid, de heer Du Croo, schrijft: In mijn jeugd werd er algemeen gesproken van een 'vouwbeen' en daar werd mede bedoeld het instrument, zooals mijn grootvader er een op zijn schrijftafel had liggen, en waarmede de brieven werden geopend, of liever de omslag werd geopend. Iedereen wist wat er mede bedoeld werd. Maar dit woord schijnt in den laatsten tijd verdrongen te worden door het afschuwelijke 'briefopener'. Ik geloof dat de schuld van veel taalbederf te wijten is aan importeurs van Duitsche goederen, die uit onkunde en gemakzucht een Duitsch woord met een Hollandsch sausje overgieten, en dan denken Nederlandsch te schrijven.

Afschot

- 'Het te sterke afschot op sommige perceelen'. Wat kan dat beteekenen? - 'Afschot, de helling waaronder men een vlak plaatst, waarvan men het water vlug wil laten afloopen' zegt Van Dale. Die perceelen hadden een te sterk afschot, het water liep dus te vlug weg en de grond werd daardoor te droog. - Ja, en daarvan gingen de hazen dood. - De hazen dood? - Ja, dat zei de krant. Door dat sterke afschot hadden we een 'terug'gang van de hazenjacht gekregen. Die beesten zijn dood gegaan van den dorst en een dooden haas kun-je niet schieten. Of misschien was het zoo, dat de helling zoo sterk was, dat de jagers niet op den been konden blijven en dus niet goed konden richten. Dan vergaat iemand al gauw het plezier en dan gaat natuurlijk zoo'n jager terug. En de jacht ook!

Bestatigen

- Als ik bestatigen zeg voor bevestigen, welk -isme pleeg ik dan? - Een germanisme zoudt gij denken? Neen, een Belgicisme!

Onlosmakelijk

- 'Persvrijheid is niet slechts "vereenigbaar" met verantwoordelijkheid, doch daarmede onlosmakelijk verbonden.' Een ongewoon woord, dit 'onlosmakelijk'. Het zal wel niet on-Nederlandsch zijn; tenminste, wie 'onverbrekelijk' als goed Nederlandsch beschouwt - en wie zal dat niet! - zal 'onlosmakelijk' niet durven afwijzen. Maar ik vraag mij af, als de schrijver het Deutsche 'unlöslich' niet gekend had, of hij dan wel op dit woord zou zijn gekomen!

Taks

- 'Wij hadden', schrijft een lid, 'indertijd aan boord een scheepstaks, een schattig hondje. In dien tijd ben ik ook wel eens boven mijn taks gegaan. Kent U ook de taksen der P.T.T.?'

Ons lid heeft hierbij het oog op een mededeeling van het staatsbedrijf der P.T.T., met betrekking tot het tarief van telegrammen; er is daarin sprake van: landtaks, kusttaks en scheepstaks.

Wij vragen: was dat schattige hondje aan boord van zijn schip misschien een dashond?

Het beste wat...

- 'Dit is het beste, wat in dit opzicht te bereiken is.'

Uit de puzzle-rubriek van 'de journalist'.

'Zaterdag is te Hoek van Holland de bemanning van de reddingsboot "President J.V. Wierdsma", in verband met het toekennen door de Deutsche regeering van de eere-medaille van het Deutsche Roode Kruis met oorkonde aan schipper J. van Dam, door een der directeuren van de Zuid-Hollandsche maatschappij tot redding van schipbreukelingen, den heer mr. J.Th. van Munster, gehuldigd.'

O p g a v e : 1. Bereken het aantal voorzetsels tusschen Hoek van Holland en Munster.

2. Wanneer inplaats van de Zuidhollandsche de Zeeuwsche opening was gebruikt, hoe zou dan na vijf zetten de positie van 'gehuldigd' zijn?

Gruwelijke germanismen.

Welnu, de schrijftuur van dit deeltje is niet op peil. Niet op zijn eigen peil, willen wij zeggen. Wel beleeft men alle avonturen van den meester-rechercheur X. ademloos mee, doch raakt er telkens 'uit' door slordige schrijftuur en gruwelijke germanismen.

Bij alles echter wat gebeurt behoort men een zeker fatsoen in acht te nemen en schrijven gaat nu eenmaal door voor kunst.

(Uit de dagbladpers)

Nageeflijk (en nog meer!)

- 'Met zijn beminnelijk en warm temperament leerde hij het rijden met langere en meer nageeflijke halzen, met meer impuls zonder terugwerking, waardoor het paard zich gewilliger in de hand stelt, beter het bit aanneemt en in geaccidenteerd terrein in soepeler aanleuning zich in de verschillende gangen gemakkelijker beweegt'.

Met eenige moeite en met behulp, zoo noodig, van een goed Duitsch woordenboek is de tekst wel te begrijpen.

[Nummer 3]

Werkwoordsvormen bij jullie en u.

Met betrekking tot de vragen betreffende de werkwoordsvormen die behoren bij jullie en U, wil ik enkele korte opmerkingen maken.

Tussen jullie en U is behalve het verschil in gebruiksfeer, nog een ander verschil: jullie is van ouds een 2de-persoonspronomen, behorende tot de familie van jij; U, een betrekkelijk jong voornaamwoord (althans als onderwerpsvorm) is, krachtens zijn ontwikkeling een 3de-persoons-pronomen. Het heeft zich ontwikkeld uit U.E., de ook in gesproken taal gebruikte verkorting van Uw Edele (Uwe Edelheid). Voorbeelden van een dergelijk gebruik zijn dus H.B.S. (ha bé es) en dgl. U wé heeft zich over Ú w e tot U ontwikkeld, misschien onder medewerking van de voorwerpsvorm U, die veel ouder is. Ziedaar, zeer in 't kort, de geschiedenis.

Heeft nu een werkwoord voor de 2de en 3de persoon nog verschillende vormen, dan voegt zich bij jullie de 2de-persoonsvorm; bij U de 3de-persoonsvorm, èn - doordat U, voor het taalgevoel losgeraakt van zijn oorsprong, een s u b s t a n t i e f, en geheel tot p r o n o m e n is geworden - de 2de-persoonsvorm. Dus: j u l l i e h e b t en U h e e f t. U h e e f t, evenals Uwe Majesteit h e e f t mij de eer aangedaan enz. Naast U h e e f t is in gebruik gekomen U h e b t; in Uwe Majesteit, Uwe Koninklijke Hoogheid, Uwe Excellentie, blijft de substantivische kracht van de aanspraak zò zeer overheersen dat dèze beleefdheidsvormen voor het taalgevoel niet op één lijn komen met Gij, jullie en andere 2de-persoonspronomen en geen h e b t dulden. Men denke ook aan: Dominé, Dokter als aanspreekvormen: Dominé i s zeker moe (niet b e n t); maar U i s en U b e n t. De heer D. stelt in zijn vraag dus U en j u l l i e hier ten onrechte op één lijn: op U volgt oorspronkelijk h e e f t, dan analogisch (naar gij, jij, jullie) h e b t; op j u l l i e volgt oorspronkelijk h e b t; - dan, ook weer analogisch, h e b b e n.

Dit laatste is een geheel andere analogie, n.l. een analogie naar de omgevende (meervouds-) vormen: w i j, z i j h e b b e n. Deze -en-vormen achter jullie zijn betrekkelijk jong (althans in geschreven taal ontmoet men ze niet voor het midden van de vorige eeuw).

Wij, zij komen, lopen enz. bewerken dus, dat ook jullie als meervoudspronomen e n krijgt.

Een overeenkomstig analogische invloed gaat uit van de omringende vormen bij de verleden tijd, enkel- en meervoud: i k l i e p, h i j l i e p bewerkte het ontstaan van een vorm j i j (j e en ook j u l l i e) l i e p voor ouder l i e p t; dus ook j i j b o n d, h a d voor ouder j i j b o n d t, j i j h a d t. De t-vormen zijn in geschreven en gesproken taal verdwenen. Jij kwaamt, jullie spraakt, jullie gingt zijn antiquiteiten geworden; een schrijfwijze j e v o n d t is niet (meer) te verdedigen.

Bijkunnen, zullen en mogen is jullie kunt, zult, moogt het oorspronkelijke en nog gangbare, jullie kan, zal, mag is aansluiting bij je kan, zal, mag en dit laatste analogie naar ik, hij, kan enz. (analogie van de omringende vormen), jullie kunnen, zullen, mogen analogie naar 1ste en 3de persoon meervoud.

Dit is een (misschien te) kort antwoord op de niet zuiver gestelde vragen van den heer D.

Eén opmerking nog: spraakt jullie is geen Nederlands en, zover ik weet, ook nooit Nederlands geweest. Bij inversie hebben de werkwoordsvormen, voorafgaande aan een j-pronomen nooit een t; in de oudste literatuur, waarin j-pronomina voorkomen (± 1600), vindt men die niet.

A.A. VERDENIUS.

De redactie van Onze Taal.

In het Januarinumnummer van ons orgaan heb ik iets gevonden dat mij, met een woord van verzet, naar de pen doet grijpen. Ik bedoel het redactioneel stukje onder den titel 'Tweeërlei Standpunt', geschreven naar aanleiding van de critiek die 'enkele leden' blijkbaar hebben geoefend op wat zij de 'voorzichtige, ja aarzelende, zoo erg objectieve wijze' vinden waarop de tegenwoordige Redactie zich pleegt te uiten. En de Redactie, wel verre van zich tegen de aantijging te verweren met een ontkenning van het feit, erkent dit integendeel als juist met de verklaring: 'Voor een persoonlijke opvatting van (de) Redactie is.... geen plaats'.

Dit laatste is zoozeer in strijd met de wijze waarop ik in der tijd mijn taak als redacteur heb verstaan en met wat ik het belang van ons Genootschap acht, dat ik hiertegen een woord van verzet moet uiten.

Mijn opvatting in zake meeningen in O.T. is altijd deze geweest: Er is drieërlei meening in ons Genootschap: 1e die van de leden, 2e die van de Redactie van het orgaan, 3e die van den Raad van Deskundigen. Alléén deze laatste heeft gezag en is representatief. Wanneer iemand dus vraagt naar de meening van het Genootschap, dan mag men uitsluitend antwoorden met een verwijzing naar de meening van den Raad. Niet naar die van een lid maar óók niet naar een redactioneel uiting want die is niets meer waard dan het oordeel van een gewoon lid.

Niets meer. Maar ook niets minder. Evenals elk lid heeft de redacteur het recht om zijn eigen meening te zeggen (polemieek tegen den Raad moet natuurlijk vermeden worden) en hij heeft, naar mijn opvatting van zijn taak, ook den plicht om dat te doen aangezien een redacteur, wil hij het orgaan dat hij leidt, doen leven, steeds de lezers moet doen gevoelen dat de leider een eigen meening heeft.

Ik ben het in deze - ik moet het eenigszins met spijt zeggen - eens met de hierboven aangewezen leden en ik herinner aan het bekende versje van De Génestet:

Wees uzelf, zei ik tot iemand,
Maar hij kon niet: Hij was niemand.

Dat moet men niet kunnen toepassen op de Redactie van O.T.
C.K. ELOUT.

* * *

Wij geven gaarne een plaats aan hetgeen de eerste voorzitter van ons genootschap, de eerste redacteur van dit orgaan, thans ons eerlid, opmerkt; en dit te meer, omdat wij het.... er volkomen mee eens zijn! De redactie denkt er niet aan van haar recht, een eigen meening te hebben, afstand te doen of die meening ook maar te verdoezelen. Dat zou waarlijk een te hooge prijs zijn. Máár, als de redactie het woord van Onze Taal spreekt, dus de samenvatting geeft van de meeningen van haar Raad, dan past haar de uiterste voorzichtigheid; dan - maar ook dan alleen - dient aan hare persoonlijke opvatting een volstrekt stilzwijgen te worden opgelegd.

Opdat er geen misteekening moge ontstaan.

Van onze leden.

Regelmatig

- Verscheidene leden wijzen ons op het gebruik van r e g e l m a t i g , waar volgens hunne meening het woord g e r e g e l d op zijn plaats zou zijn. 'Te plattelande schijnen de toestanden beter te zijn, daar leiden de kinderen een regelmatigiger leven.' 'Een man, die in gebreke was gebleven een zijner kinderen regelmatig naar de lagere school te zenden.' 'Wie zijn tanden regelmatig laat onderzoeken....' 'Gebruik dus regelmatig A's beschuit.' 'Het aantal gebreveteerde en regelmatig vliegende sportvliegers gaat de 200 niet te boven.' (Het aantal gebreveteerde vliegers, die 'onregelmatig' vliegen, met horten en stooten, die als dronken tollers het luchtruim doorzwieren, is niet bij benadering vast te stellen!)

Er bestaat inderdaad - misschien onder hd. invloed - een neiging om 'regelmatig' een grootere plaats in ons taalgebruik toe te kennen dan het woord toekomt. Wij, voor ons, hebben ons tot regel gesteld: n i e t 'regelmatig' te zeggen, waar 'geregeld' (ook) voldoet. Immers, wie zich op geen andere wijze weet uit te drukken, dan in een andere taal oók kan, geeft blijk zijn eigen taal niet te beheerschen. 'Regelmatig' noopt tot voorzichtigheid, 'omdat het o o k Duitsch is'!

Geregeld, zegt Wdb. IV, 1651 o.m., Bnw. Het voorkomen hebbende van door vaste regels bestuurd te worden; ...van alles, wat men zich denkt als voortgaande. Gelijkmatic, ordelijk geschiedende. Paarden, in geregelden draf; een geregelde gang, een geregelde levenswijze, een geregeld huishouden.

Volgens een vasten regel of eene vaste gewoonte telkens terugkeerende, regelmatig.

Na den eten is eene wandeling zijne geregelde ontspanning. Hij is een geregeld bezoeker van alle concerten.

Als bijw. van wijze. Op eene wijze die blijk geeft van orde en regelmaat. Een plan geregeld volgen, een ontwerp, naar hetwelk alles geregeld afloopt. De werken vorderden geregeld.

Als bijw. van omstandigheid. Regelmatig, volgens een vasten regel, of eene vaste gewoonte. Hij kwam vrij geregeld ter kerk. Het geregeld vieren der christelijke feestdagen. Bondgenooten, die niet zoo geregeld betaalden.

Syn. Geregeld, regelmatig.

Een van onze leden schreef ons:

‘Regelmatig’ zullen wij stellig wel aan het Hd. ontleend hebben, zooals de meeste op ‘matig’ eindigende woorden.’) Het is jonger dan ‘geregeld’ en waarschijnlijk heeft het een deel van diens functie overgenomen. Het lijkt mij niet noodig daartegen bezwaar te hebben, mits ‘regelmatig’ binnen zijn eigen grenzen blijft. In de boven genoemde voorbeelden is ‘regelmatig’ dunkt mij ten onrechte gebruikt; op al die plaatsen zou ik ‘geregeld’ bezigen.

Mijn idee is n.l. dat ‘regelmatig’ alleen dan behoort te worden gebruikt, wanneer sprake is van een werking die niet door den menschelijken wil geregeld is. Bv.: Het ‘regelmatig’ getik van de klok. De ‘regelmatige’ opvolging der jaargetijden.’’) Wat ‘regelmatig’ gebeurt, moet mijns inziens altijd iets automatisch’ zijn. Oneigenlijk kan men het ook wel van menschelijke handelingen zeggen, doch dan geschiedt dat, omdat men het machinale ervan wil doen uitkomen.

Men doet iets ‘geregeld’, wanneer men zich daarvoor vaste tijden heeft gezet. Uit den aard der zaak behoeven dan de tusschenpoozen tusschen twee opeenvolgende handelingen niet altijd even groot te wezen, wat bij ‘regelmatige’ handelingen wel het geval is. In een ruimer opvatting wordt ‘geregeld’ vervolgens ook gebezigd voor ‘telkens weer’, bv.: Dat kind komt geregeld te laat op school. Bezigt men in datzelfde zinnetje ‘regelmatig’, dan geeft men daarmee een zekere ironie te kennen.

Varen

- Ons lid, de heer Dr. B. Schlikker te Hamburg, schrijft ons:

Darf ich einige Bemerkungen machen zu dem Aufsatz ‘Ter Toelichting’ in der Februarnummer? Zunächst zu dem Satz: ‘Maar anders staat de zaak, als een Twentenaar zich op deze wijze uitdrukt (met de tram v a r e n); in Twente is v a r e n voor r i j d e n niet ongewoon.’ - Diese Meinung entspricht nach meiner Erinnerung nicht oder nicht ganz den Tatsachen. Um aber ganz sicher zu gehen, habe ich mich an Herrn Bernink in Denekamp (Twente) gewandt. (Herr B. ist der Gründer des naturkundlichen Museums in D. und genauer Kenner der Twente.) Soweit seine Antwort hier von Belang ist, gebe ich sie wörtlich wieder; sie lautet: ‘Hier zegt men: met de tram rijden en ook wel: met de tram gaon (plat).’ Ferner sagt man in D. (nach Herrn B.) ‘schaatsen rijden of rieden’ (an Stelle von ‘schaatsen loopen’ oder ‘scheuvel loopen’).

Selbstverständlich will ich keine unberechtigte oder auch nur unerwünschte Kritik ausüben und hoffe, dass meine Bemerkungen so aufgefasst werden, wie sie gemeint sind, nämlich freundschaftlich.

Dit laatste doen wij inderdaad en wij danken ons lid voor zijn opmerkingen.

*) Wij herinneren aan het woord van een lid van onzen Raad (ten aanzien van: beroepmatig, fabriekmatig, gevoelsmatig): ‘het Deutsche achtervoegsel -matig moeten wij krachtig bestrijden; zet men de deur dáárvóór open, dan kan men rekenen op een onmatige aanwending van dit “matig” passepartout.’ - Red.

**) Maar ook dán zal men in sommige gevallen ‘geregeld’ kunnen bezigen. ‘Heb-je opgemerkt, dat het nu al een paar maanden lang geregeld Zondags geregend heeft?’ - Red.

Onze kennis van het gebruik van varen (voor rijden) in Twente dateert reeds van een veertig jaar geleden; de uitdrukking was toen gebruikelijk in de buurt van Hengelo. Een zegsman verwonderde er zich altijd over, als de voerlieden hem verzekerden, dat ze dien dag nog naar Deventer moesten varen; omdat er tusschen Hengelo en Deventer geen waterverbinding was.

Misschien is het gebruik heel plaatselijk geweest, misschien ook is de uitdrukking sedert uit de volkstaal verdwenen. Het zou een reden te meer zijn om haar niet voetstoots in de algemeene schrijftaal op te nemen.

‘Scheuvellopen’ was niet uit Twente afkomstig; een correspondent te Emmen noemde deze uitdrukking inheemsch in Groningen en Drenthe.

Pansponsen

- Een van onze vrouwelijke leden is boos; op haar leverancier van die handige dingskes, waarmee de pannen worden gereinigd. Dat zijn pannesponsen, of pannelappen, zegt zij; en géén ‘pansponsen’ of ‘panlappen’, zooals die leverancier beweert. En zij vraagt ons, hem eens mores te leeren.

Een moeilijke vraag. Zijn pan(ne)spons, -lap ‘technische’ termen? zoo ja, dan moet er een commissie voor gevormd worden. Behooren zij tot de ‘gewone’ taal, dan mogen wij er ons oordeel over uitspreken, tenminste.... àls wij te dezen oordeelen kunnen. En dat, vreezen wij, kunnen wij hier niet. Zeker, wij zeggen pennelikker en niet penlikker, pannelapper en niet panlapper, maar het Wdb. kent naast pannekoek: pankoek, en heeft blijkbaar geen voorkeur voor panbrood of pannebrood.

Sprak de leverancier van de pan(ne)sponsen misschien met een Zuidelijk accent, had hij iets sinjoraals over zich? Zoo ja, dan gaat hij vrij uit. ‘Gewestelijk (b.v. te Antwerpen): panring (houten ring, waar men de pan op zet om de tafel niet vuil te maken), panveger (een lapje aan een stok gebonden, waarmede men de pan smeert als men koeken bakt).’

Interessants

- ‘.... weet ze méér dan anderen interessants, onbekends, te vertellen van haar vroegeren, diepvereerden chef.’

Dat is geen Nederlandsch, dat is puur Duitsch. Interessantes, Unbekanntes. Een vorming die heel dicht bij goede Nederlandsche vormingen komt en daardoor zéér gevaarlijk is. Men lette er op!

Liefdesbrief

- Een Delftsche Vermeer in Burlington House: De Liefdesbrief. Een werk van een Nederlandschen schilder, aangeduid met een on-Nederlandschen naam; daar past een woord van protest tegen. Maar tot wien moeten wij ons protest richten, wie is hier de schuldige? Wie geeft een schilderij haar naam, de schilder, de kunsthandelaar?

Wij hebben er een deskundige naar gevraagd en deze zegt:

‘Ik vind uw vraag zeer moeilijk te beantwoorden. Wanneer men een bepaalde categorie van schilderkunst uitzondert (de verbeeldende, die een persoon een bepaalde gebeurtenis of een bepaalde idee weergeeft) dan geloof ik dat een algemeen antwoord kwalijk kan worden gegeven. Zeker geeft gewoonlijk de schilder den naam aan een stuk, maar als een kunsthandelaar den naam verandert omdat hij het publiek beter wil pakken, dan zal de schilder zich daarom in den regel weinig bekreunen, omdat hij, met Shakespeare, pleegt te zeggen: What's in a name? Als Rembrandt had geweten dat het nageslacht in zijn Corporaalschap van Banning Cocq een “Nachtwacht” zou zijn gaan zien, dan had hij daarvan waarschijnlijk vreemd, maar glimlachend, opgekeken en als Leonardo da Vinci nog bij zijn leven heeft geweten dat velen zijn “Mona Lisa” gingen aanduiden als “La Gioconda”, dan zal hij dat allicht niet kwaad hebben gevonden. Het w e r k pleegt voor den schilder zoozeer a l l e s te zijn, dat de naam hem meestal niet veel kan schelen.’

Nu het dus niet is gebleken, wie in dezen verantwoordelijk moet worden gesteld, beschuldigen wij den onbekenden dader van ‘het opzettelijk en arglistelijk in omloop brengen van een niet in onze taal thuis behoorend woord, met het oogmerk dit voor echt en onvervalscht Nederlandsch te laten doorgaan’.

Beteekenend

- Een Noorsche boot komt naar Harlingen om daar 2500 ton Friesche kleiaardappelen te laden en te vervoeren naar Zuid-Amerika. ‘Een z o o b e t e e k e n e n d transport is tot nu toe zelden in deze haven voorgekomen’, schrijft een Harlinger correspondent.

Ik acht, merkt een lid op, het gebruik van het onderstreepte woord ‘teekenend’ voor dezen correspondent.

Heimwee

- ‘Wat zeiden wij’, vraagt een lid, ‘voor heimwee, voor dat wij heimwee zeiden?’

Wij weten het niet. In Hendriks, Nederlandsche Synoniemen, vinden wij het woord niet. Misschien was bij ons vroeger het begrip heimwee onbekend en hebben wij dit, mèt de aanduiding, uit Duitschland gekregen. Groningsch: wenst, Noordbrabantsch: (de) vaart (hebben); huisziek (bij de Vlaardingsche visschers). (Wdb. VI, 478).

Taalcritiek

- 'Ik heb', schrijft een lid, 'eens aanmerking gemaakt op de taal van een vriend, die zich had aangewend te spreken van h i j h e p (h e b'), iets dat ik erg onbeschaafd vind; maar toen kreeg ik den wind van voren. Het was dwaasheid, meende mijn vriend, daar aanmerking op te maken; geen mensch zei h i j h e e f t en het zou niet zoo lang meer duren of deze verouderde vorm zou ook uit de schrijftaal verdwijnen.
- Wat zegt U daar nu wel van?

Wij vinden het, zooal geen 'dwaasheid', dan toch weinig aanbevelenswaardig, aanmerking te maken op iemands gesproken taal; wij zouden het ons lid stellig niet in dank afnemen als hij zulke critiek tot o n s richtte. Waar zou het heen gaan, als wij elkaar op zulk een manier het leven zuur gingen maken!

Met de s c h r i j f t a a l is het wat anders; daarbij zijn wij aan veel strengere regels gebonden dan bij de gesproken (p r a a t-) taal. En een schrijver, die ons h i j h e p zou willen voorzetten als aanbevelenswaardig Nederlandsch, of aan een vreemdeling dezen vorm als 'Nederlandsch' zou willen leeren, zouden wij niet gaarne als mentor aanvaarden.

En wat die voorspelling betreft, dat een 'verouderde' vorm als 'hij heeft' wel spoedig ook uit de schrijftaal zal verdwijnen, - die late ons lid maar voor wat zij waard is. Het heet dat, in tegenstelling met talen, die de persoonsbetrekking bij werkwoorden slechts door vervoeging kunnen uitdrukken (Latijn: amo, amas, amat), een taal, die dit doet door het persoonlijk voornaamwoord, aan deze flexievormen geen behoefte heeft, - en wij dus zonder bezwaar kunnen gaan spreken van: ik heb, jij heb, hij heb.

Och ja; het hangt er maar van af welke 'bezwaren' men aanvaardt. Als het onzen kinderen en kleinkinderen al te bezwaarlijk zou zijn, in de geheimen van heb, heeft, hebben, door te dringen, dan misschien zullen wij.... Maar kom, geen zorgen voor den tijd!

Ontwerpen van wet

- De keuze van de woorden, gebezigd in de benamingen van de ontwerpen van wet tot wijziging en aanvulling van de grondwet, moet door de leden van ons Genootschap ten zeerste worden gewaardeerd. Het zijn: O n t w e r p e n v a n W e t. Zou nu het Algemeen Nederlandsch Verbond niet gedaan kunnen krijgen dat de nieuwe secretarissen heeten: S e c r e t a r i s s e n v a n S t a a t? Te letten op: Raad van State, Minister van Staat, het Kind van Staat en Joan de Witt enz. Vervanging van het aaneengeplakte woord 'staatssecretarissen' door drie korte, pittige woorden zou een uitstekend voorbeeld ter navolging zijn voor hen, die er toe overhellen te zeggen: bestaansmiddel, meeningsverschil, vertrouwensman enz.

G...n.

Zon te weenen

- 'Een bleeke zon, die te weenen scheen'. Ik kan, verzucht een lid, maar niet wennen aan die nieuwe manier, om persoonsnamen en namen van steden met een kleine letter te schrijven.

Meent ons lid nu waarlijk dat hier gesproken wordt van een zon, die haar stralen neerzond op Oostenrijks hoofdstad? Het is toch duidelijk dat hier sprake is van een zon, die te weenen scheen; scheen te weenen, zooals wij dat vroeger uitdrukten. Het is een constructie, die toont dat de schrijver over zijn zinsbouw nadenkt, dat hij niet zóó maar, voor de hand weg, schrijft. Ons lid lette maar eens op; het kleurlooze: een bleeke zon, die scheen te weenen - een eenvoudige constateering, een mededeeling; zoiets als: hij schijnt niet thuis te zijn. En nu: te weenen scheen...., zoetvloeiend en lieflijk; en droef, oneindig droef...

Ons lid voelt er geen 'snars' van? Ja, dan kunnen wij er ook al niets aan doen. Nu, maar wij verzekeren hem dat het veel geschreven wordt zoo, tegenwoordig. 'De graaf, die met zijn kostbare geschenken het hart der herbergierster te veroveren tracht.' '... , die daarop plotseling te weenen aanving.'

Een zaakje begon in Wee...? Neen, géén zaakje begon in Wee... Men kan alles ridiculiseeren.

Verkeerde zinsconstructie?

- Een correspondent - zegt een lid - schreef mij eens: 'wij hebben over deze zaak een rapport opgemaakt, hetwelk wij U hierbij met het verzoek overhandigen, het...'. Ik vind dit een typisch Duitsche constructie; '... , welchen wir Ihnen anliegend mit der Bitte überreichen,...'.

Ik zal natuurlijk niet zoo ver gaan om te beweren dat zij f o u t is, maar U zult mij denklijk willen toestaan te zeggen, dat deze woordschikking m.i. voor onze taal geen aanbeveling verdient.')

En vindt U dat wij mogen zeggen: ik heb een rapport opgemaakt, dat (of hetwelk) ik U hierbij toezend? Ik weet wel, dat iedereen dat zoo schrijft, maar kan het wel door den beugel? De bijzin zegt toch niets omtrent den a a r d van dat rapport; m.i. is het beter te zeggen: ik heb een rapport opgemaakt e n i k z e n d U dit hierbij toe.

In de krant lees ik 'de toenaderingspogingen, welke Neville Chamberlain zoo herhaaldelijk heeft ondernomen en helaas weer tot mislukking gedoemd waren'. Zou dit niet moeten zijn: e n w e l k e (of, als men wil, e n d i e) helaas....?

Valschspeler

- 'Even een korte opmerking over iets, daar Guitry niets aan kan doen, n.l. over den vertaalden titel. "Valschspeler" is niet Nederlandsch; wij zeggen: valsche speler.'

(Uit een dagblad)

*) inderdaad - Red.

Verwerkte room

- Crisissteun verwerkte room in hopjes'; wat gebeurt er met dien room, voor hij in de hopjes gaat?

Dat is moeilijk te zeggen; wij zijn geen deskundigen op het stuk van de bereiding dezer lekkernij. Onder 'verwerkt' bier verstaat men bier, dat door gisting is bedorven; misschien is het de gewoonte van sommige hopjesfabrikanten, door gisting bedorven room voor hun product te bezigen. Dat aanvaardt het publiek niet en de winkeliers raken dan zulke hopjes niet kwijt en er ontstaat een 'crisis'. Nu, en dan springt de regeering bij en steunt de aldus gedupeerde winkeliers.

Tenminste, dat maken wij er uit op. Wie het beter weet, moet het maar zeggen!

Verzorgen

- Een van onze leden zendt ons het prospectus van Vondels volledige dichtwerken en oorspronkelijk proza, verzorgd en ingeleid door Albert Verwey. Een dagbladrecensie, in het prospectus afgedrukt, spreekt over deze uitgave als 'in ieder opzicht zoo goed verzorgd'. Ons lid zou in beide gevallen het woord *verzorgd* willen vervangen zien door: in orde gebracht.

Ten onrechte, naar het ons voorkomt. Stellig wordt verzorgen herhaaldelijk onjuist gebezigd en wel in den zin van: bezorgen, zorgen voor, en dat verdient afkeuring; maar wij mogen er ons daardoor niet toe laten verleiden het woord verzorgen uit te bannen. 'Verzorgen' is een goed Nederlandsch woord. Het onderstelt zorg en liefde (ambitie); het is meer waardeerd dan 'zorgen voor'.

In het onderhavige geval, waarbij de uitgave van Vondels werken is tot stand gekomen door de goede zorgen van een man als Prof. Verwey, een van de grootste Vondelkenners en zelf een groot dichter, mogen wij met volle gerustheid spreken van een *verzorgde* uitgave.

Wij moeten, het is reeds eerder gezegd, er voor waken, dat wij er niet toe komen fijne verschillen uit te wisschen!

Modewoorden

- Elk jaar en elk land - zegt Muttersprache - heeft zijn modewoord. Het is er opeens, 'wie vom Himmel gefallen', wordt in elken zin driemaal gebruikt en even plotseling is het verdwenen. Het heeft zich doodgelopen. Zoo'n modewoord was voor een Berlijner: *manometer*. Als de Münchener steunde 'Jösses!' en de Hamburger lachte 'Igittigit!', dan zei de Berlijner, koel, *Manometer*!

Een modewoord, zegt Muttersprache, moet een 'Fremdwort' zijn, en bepaald onbegrijpelijk. Het volk neemt het op, verzadigt zich er aan en is dan gereed voor een nieuw, - nog onbegrijpelijker, nog fantastischer.

'Manometer'!

Bemerking

- Heeft U ook opgemerkt, - schrijft ons lid Ir. J.H. Ledeboer - welke groote vorderingen het woord 'bemerking' tegenwoordig maakt? Het schijnt een stadhuisbeteekenis te krijgen, en bovendien wordt het in technische kringen zeer veel gebruikt. Wat het precies beteekent weet ik niet; ik zou zeggen 'het geheel der op een voorwerp voorkomende merken'. Hoe het zij, het woord 'opmerking' komt helaas maar sporadisch voor. Het ergst is, dat men het verschil niet meer voelt en zeer verbaasd is als men zegt dat 'bemerking' een germanisme is. - Zoudt U er nog eens de aandacht op willen vestigen?

Inderdaad neemt het gebruik van het woord 'bemerken' hand over hand toe. Wij gelooven, dat het woord bij ons in geen andere beteekenis gebezigd mag worden dan gewaarworden, bespeuren (aan de merkteekenen onderkennen). Het zal wel weer een gewone ontleening zijn aan het Duitsch. In deze taal schijnt het woord elke speciale beteekenis verloren te hebben, ten minste Duden geeft als aequivalent niets anders dan 'sagen'.

'Bemerking', aldus een lid van onzen Raad, 'bespaart den schrijver de geringe moeite om te bedenken of hij opmerking dan wel aanmerking moet gebruiken; het bezigen van het gewraakte woord leidt tot verarming van de taal. Men bezige dus opmerking of (en) aanmerking.'

Dat onze Raad het woord 'bemerking' als een (overbodig) germanisme afkeurt, toont weder aan dat ook onze Deskundigen het gebruik van een woord in vroegere tijden ('bemerckinge' reeds bij P o i r t e r s) op zich zelf geen rechtvaardiging achten van het bezigen er van in de huidige taal.

Het gaat er om

- Een belangstellend lezer wijst er op, dat wij ons in Onze Taal van December tot tweemaal toe aan één zelfde germanisme hebben schuldig gemaakt en wel door het bezigen van 'het gaat er om' ('het ging er bij ons om in het licht te stellen' en 'Augenfälliges Merkmal - daar gaat het om').

Onze Raad heeft inderdaad in zijn meerderheid 'het gaat om....' in den zin van 'het gaat om je leven', 'het gaat om hooge belangen' afgekeurd ('ongetwijfeld een kras germanisme') en daarvoor in de plaats gezet: het is om je leven te doen, het geldt hooge belangen, (iets) staat op het spel. Dus: het ging er nièt bij ons om in het licht te stellen, maar: het was er om te doen..., onze bedoeling was....

Den belangstellenden lezer onzen dank!

Rond

- '... zoo vinden de spoorwegen de tegenwoordige ceintuurbaan r o n d Rotterdam toch minder geschikt...'

Het bezwaar van de spoorwegen zal betrekking hebben op het bezigen, hier, van het woord 'rond'; ook wij vinden het 'minder geschikt'!

Uitproberen

- 'Uitproberen', zegt een lid, 'wil toch niets anders zeggen dan gewoon maar probeeren'. Neen, uitproberen gaat o.i. iets verder. 'Laat mij dat ding ook eens probeeren', d.i. laat mij eens zien of ik er mee overweg kan; daarbij zal men nooit zeggen: uitproberen. Met 'uitproberen' (voor ons gevoel overigens een 'afschuwelijk, tot groot bederf strekkend' germanisme) bedoelt men iets grondig beproeven, zóó, dat de gebruikswaarde er van zal blijken. Terecht 'vertaalt' ons lid, de heer Groenman, 'wij willen dat apparaat wel eens uitproberen' met: wij willen wel eens de proef nemen met dat toestel.

Nog eens: zorgenloos

- Een van onze leden vestigt nog eens de aandacht op de advertentie van een, zich noemende Hollandsche bankinstelling, waarin deze tracht ons het woord zorgenloos als goed Nederlandsch aan te praten. ('Werkelijk zorgenloos omtrent de veiligheid van Uw bezit kunt Gij alleen dan zijn....') Het maakt ons lid 'kriebelig', en hij zou stellig niet onbezorgd zijn, met zijn papieren van waarde, geborgen in de kluis van een bank, die zóó zorgeloos omspringt met een bezit, dat ook haar is toevertrouwd, - de taal!

Walserij

- Uit de krant zie ik dat de directie van Van Leer's Vereenigde Fabrieken in de buurt van Velsen (in de 'omgeving van Velsen' zegt de krant) een walserij laat bouwen. Dat vind ik in dezen tijd van verslapping een verheugend ding; niet alleen dat men daar in Velsen een industriele onderneming gaat vestigen, maar dat men die walserij noemt en niet Walswerk of zoo iets Duitsch.

Verzoenlijkheid

- 'De raadgevingen uit Berlijn zouden Italië tot grootere verzoenlijkheid hebben willen bewegen.' Een van onze leden betwijfelt het, of het gespatieerde woord goed Nederlandsch is. Van Dale maakt tegen het woord geen bezwaar; verzoenlijkheid, vatbaarheid voor verzoening. Misschien zou 'verzoeningsgezindheid' hier beter de bedoeling weergeven.

Meerdere

- 'Aan boord van de Nieuw Amsterdam zijn meerdere keukens.' 'Tegen meerdere bekende prijknoeiers zijn meerdere processen loopende.'

Doorgang

- 'De reeds aangekondigde voorstelling kon geen doorgang vinden.' Hier geprobeerd, daar getracht, nergens een gaatje om doorheen te komen. Verdrietig!

Keurige taal

- Gehoord uit den mond van een paar jonge dames (met betrekking tot een gerecht, dat haar gesmaakt had): **W a l g e l i j k l e k k e r !**

‘De meysjes benne nou soo keurigh.’

Wat is 'melm'?

In 'De Toeristenkampioen' vond ik onlangs, in een stukje over het Eemland, dat er aan de Eem nog twee oude veerhuizen staan (bij het eene ziet men nog eenige, volgens den schrijver Saksische, woningen) die 'De Grootte Melm' en 'De Kleine Melm' heeten. 'Wat is "Melm"?' vroeg de schrijver die te vergeefs naar de beteekenis van dat woord had gezocht. Ook ik heb het te vergeefs gedaan (het Woordenboek vermeldt het woord niet); ik heb gedacht aan een samentrekking als bij Zelhem (Zelm) maar wat is dan 'Mel'? En hoe zou men dan het lidwoord in de groote (of kleine) Melhem moeten verklaren? Kan een van onze leden deze taalpuzzel oplossen?

E.

Uit: Het oneigene, door W. de Vries.

- 'n Woord dat weinig in gebruik is en tevens ongewoon klinkt, maakt de indruk van 'n vreemd woord. Wordt het gebruik algemener, dan schikt de klank zich veelal naar wat men gewoon is. Vaak is dat zelfs onvermijdelijk voor wie geen vreemde taal geleerd heeft. Door die uitspraak is de vreemde herkomst moeilijker of in 't geheel niet herkenbaar. Biezonder weinig valt op, wanneer maar eerst het gebruik algemeen is, dat men eigentaalse woorden bezigt in betekenissen welke aan andertaalse syn. toekomen. Evenzo gaat het, waar 'n zegswijs of konstruktie wordt overgenomen. Bij ons is niet zelden op te merken, dat ouderen zich stoten aan hd. in ndl. klanken, hoewel jongeren niet geloven kunnen dat men iets anders hoort dan onvervalst Nederlands. Velen b.v. kunnen zich niet voorstellen dat iemand waar 'n groep in afdelingen heet te v e r v a l l e n , verval van de moedertaal opmerkt; en: z i c h s p l i t s e n , v e r d e e l d w o r d e n en dgl. verstaan ze wel, maar ze komen er niet gemakkelijk op. Zelfs veelgelezen schrijvers pennen zulke ergerlike zinnen neer als 'Het doet nood, dit te bemerken', d.i. Het is nodig dit op te merken. Naast Duitse duurt Franse invloed voort; Latijnse heeft weinig of niet meer te betekenen, maar werkt sterk na; Engelse wordt merkbaar (niet slechts technische: eer 'vrijwel, en dgl.' naar r a t h e r ; 'Deze zijn als regel onbekwaam', niet als 'n r e g e l , dus met enige aanpassing). Intussen is niet elke ontlening te betreuren. Zomin als op menig ander gebied is de grens van het ongewenste zó te trekken dat ieder haar juist vindt. Niet het hovaardig of stug verwerpen van al het vreemde, maar het inzichtvol verwerken van het dienstige heft 'n taal het hoogst.

Maar niet voor elk vreemd woord dat iemand zich verkeerdelijk heeft aangewend dient 'n Nederlands in de plaats te komen. Ook niet wanneer velen het gebruiken; als b.v. iets ter afdoening in handen van B. en W. wordt gesteld, is de uitdr. t e r f i n e v a n a f d o e n i n g niet oorbaar. En heel wat gangbare substituties zijn geen gelukkige. Voor à f i n , à c e t t e f i n behoeft het houterige t e n e i n d e , t e d i e n e i n d e niet gebezigd, en voor o p e n e n d i c h t w o r d e n g e o p e n d e n g e s l o t e n vaak te onpas aangewend. Veelal moet men zich geheel van het vreemde verwijderen en doen wat overal raadzaam is waar het bewoorden minder goed lukt: d e z a a k o p n i e u w b e k i j k e n ('revenir au fond des choses', zoals men in Frankrijk telkens aanraadt, waar men zich er niets van aantrekt dat men menige buitenlandse term en wending mist). Zelfs bij vertalingen. Wie zich doorlopend zó uitdrukt als in 'n andere taal ook kan, of nagenoeg zó, heeft z i j n t a a l niet in de macht. (Het kan in 'n bepaald geval wezen, dat zodanige uitdrukking 'n vreemde omgeving beter tot

de lezer brengt.) En hij loopt gevaar, als hij het inlandse ontmoet, het zonder recht lager dan het vreemde te stellen.

Het Nederlandsch in onze dagbladen. (Uit De Journalist, Orgaan van den Nederlandschen Journalistenkring.)

Vinden de collega's ook niet, dat de taal in onze couranten er niet beter op wordt? Ik vind het tenminste wèl.

Als men een beetje gevoel heeft voor haar zuiverheid, kan men er zich dagelijks aan doodergeren. Daar zijn in de eerste plaats de vreemde woorden. Het is een mode van den laatsten tijd om geregeld als er iemand aankomt te vermelden, dat hij 'arriveert'. Waarom? Weet U het? Ik niet. Arriver beteekent aankomen, het is volstrekt niets anders en alleen degenen, die geen Fransch kennen kunnen er iets anders in zien.

Blessure in de sportrubriek behoort tot ons dagelijksch brood. Bakhuis is niet gewond of heeft een wond, neen hoor, hij is geblesseerd of heeft een blessure. Alweer precies hetzelfde woord. Waarom dan 'Fransch'? Omdat het beter staat? Onzin! Het staat volstrekt niet beter en is in wezen alleen maar onkunde of gemakzucht. Wij vinden het tegenwoordig ook niet mooi meer als iemand gemaakt praat en denken, als wij 't af en toe nog hooren: spreek je moêrs taal. Het is slechte smaak dit niet te doen. Waarom zou het voor het schrijven anders wezen? Dan het veelvuldige gebruik van titels als monsieur, madame, Mr., Mrs., Signor, Frau enz. 'Frau Stoss Sarrasani met haar getemde leeuwjes of olifanten'. Het is maar een gewone mevrouw, zooals een Fransche madame, monsieur, een Engelsche mr. en mrs. of een Italiaansche Signor of Signora niets anders zijn dan wat wij gewoonweg een meneer of mevrouw noemen. Toch komt dit honderdmaal in verslagen, recensies enz. voor. In het opera-seizoen erger ik mij een paar maal 's weeks blauw aan het opschrift Opera Italiana. Wat moet dat? Zoo'n ding heet bij ons Italiaansche opera. Het is m.i. burgerlijkheid en gebrekkige talenkennis de vertaling niet rondweg aan te durven. En kent U iets burgerlijkers dan het gebruik van het woord *costuum* voor pak, een goed Hollandsch woord? *Costuum* is confectie-fransch. Laten wij desnoods van een *costuumstuk* spreken als er *costuums* van den tijd van Lodewijk den XIV in voorkomen of iets dergelijks, maar verder het woord *costuum* op stal zetten. *Rokcostuum* is het toppunt van burgerlijkheid. De menschen, die zoo'n ding bezitten noemen het hun rok, kortweg. *Costuumpje* voor een jurkje of jurk: 'Zij droeg een allerliefst *costuumpje*' is op en top de verkoopster uit de goedkoopste confectie: 'Vindt U dit niet een allerliefst *costuumpje* mevrouw?'

Zoo ook *toiletje*. Er zijn geen misselijker woorden. Maar ze zijn gemakkelijk. Men hoeft niet even te denken om er iets anders voor in de plaats te zetten. Naar eigen verkiezing kunt U deze lijst zeker nog heel wat uitbreiden, want dit akelige misbruik neemt in onze dagbladen hand over hand toe.

En om nu ook nog een paar meer en meer in zwang komende zonden tegen den Nederlandschen stijl en zinsbouw te vermelden: 'Gisteravond gaf die en die vereeniging een uitvoering' enz. Dit moet zijn: 'Gisteravond heeft die en die vereeniging een uitvoering gegeven.' Men ziet tegenwoordig overal het verkeerde gebruik van den onvoltooid verleden tijd in de plaats van den voltooid tegenwoordigen tijd. Maar het is geen Nederlandsch. Men mag *) het zonder verminking van onze taal niet schrijven.

In allerlei berichten neemt het gebruik van het bezittelijk voornaamwoord *haar* toe, waar er *hun* moet staan.

*) ? - Red. O.T.

Onder ons gezegd verdenk ik er het A.N.P. van, dat het er de hand in heeft**), het komt tenminste heel dikwijls in berichten van het A.N.P. voor. 'De gemeenteraad en het college van B. en W. van X hebben besloten h a a r instemming te betuigen.....' 'De raad van den volkenbond en het secretariaat van het Arbeidsbureau hebben h a a r deelneming betuigd aan de nabestaanden, enz.'

Pluk naar keuze nog wat van dergelijke bloempjes uit de bladen van elken dag, collega's! Ik weet mensen, niet uit ons vak, die zich erover opwinden. Zou het voor onszelf niet tijd worden er eens wat beter op te letten? Het staat zoo stuntelig!
H.

**) ?? - Red. O.T.

Vreemde insluipsels.

Terwijl een definitieve beslissing van de regeering terzake van het nu al een menschenleeftijd lang onopgelost gebleven spellingvraagstuk nog steeds hangende is, gaat het verwordingsproces van onze spreek- en schrijftaal ongestoord zijn gang. Weliswaar doet het klein-maar-dappere groepje van 'Onze Taal' zijn best om door waarschuwing en vermaning ons volk van den verkeerden weg af te voeren; maar wat vermag deze actie, uiteraard binnen beperkten kring blijvend, tegenover de algemeene nonchalance en maar-raak-schrijverij. Terwijl wij eenerzijds geen oog meer schijnen te hebben voor het binnensluipen van steeds meer barbarismen, is er in ons jachtend bestaan blijkbaar ook geen plaats meer voor bezinning over de regels der spraakkunst en de eischen van behoorlijken zinsbouw. Men kan het dagelijks in allerlei drukwerkwerk en schriftuur constateeren, hoe weinig de gemiddelde 'volksgeenoot' zich om zijn taal bekommert en hoe veelvuldig diensvolgens tegen het Nederlandsche taaleigen wordt gezondigd.

Ware het anders, het zou toch niet - om maar één voorbeeld te noemen - kunnen gebeuren, dat zich via de radio de verfoeilijke gewoonte inburgert, om het woord 'marsch' naar Duitsch of Fransch model uit te spreken. Hoe besmettelijk zoo'n verkeerd aanwensel van één omroeper zijn kan, blijkt wel uit het feit, dat op het oogenblik bij niet minder dan drie onzer groote organisaties de aankondiger van het program er mede behept blijkt en aan duizenden en duizenden in den lande telkens weer vóórhoudt, dat zij een 'marsj' zullen hooren of gehoord hebben.

Wanneer deze beroeps-sprekers-van-beschaafd-Nederlandsch zich wat meer bewust wilden toonen van den invloed ten goede, dien zij op hun dagelijkschen kring van hoorders kunnen en zullen uitoefenen, zouden zij ergerlijkheden als zulk 'buitenlandsj' toch stellig moeten mijden.

In den strijd tegen de vreemde insluipsels zou de radio een bij uitstek nationalen plicht wat meer ter harte mogen nemen.

(Maasbode).

Prijsvraag

'waarom moeten wij goed nederlandsch schrijven?'

Het bestuur van het Genootschap Onze Taal, gevolg gevende aan den wensch van wijlen zijn lid Alfred de Vries, en daartoe door zijn wilsbeschikking in staat gesteld, schrijft de volgende prijsvraag uit.

Aard van de prijsvraag.

Gevraagd wordt: in een opstel van ten minste 500 en ten hoogste 1500 woorden duidelijk uiteen te zetten, waarom wij goed Nederlandsch moeten schrijven.

De wijze van beantwoording wordt geheel aan het oordeel van de deelnemers overgelaten; zij kan in algemeene termen worden gehouden, maar ook zal het toegestaan zijn daarbij een opsomming te geven van de meest voorkomende vergrijpen tegen de taal - tegen het juiste woordgebruik, tegen den zinsbouw, enz. - en van de gevaren, die daaruit voor de taal kunnen voortvloeien. Het vraagstuk der spelling blijft buiten beschouwing.

Het doel van de prijsvraag is, dat op duidelijke en overtuigende wijze wordt uiteengezet dat, en waarom, het onze plicht is onze taal te verzorgen en haar in eere te houden.

Voorwaarden van deelneming.

De deelneming wordt opengesteld voor alle leerlingen van instellingen van middelbaar onderwijs, Hoogere Burgerscholen, Lycea en Gymnasia. De inzendingen moeten in het bezit zijn van het Genootschap, gevestigd te Amsterdam Keizersgracht 194, uiterlijk op 15 April a.s.; zij worden het eigendom van het Genootschap.

De opstellen worden niet onderteevend, doch gekenmerkt door een spreuk, en dienen vergezeld te zijn van een gesloten enveloppe, inhoudende een mededeeling, vermeldende de kenspreuk, den naam en het adres van de(n) inzender(ster); benevens den naam van de inrichting van onderwijs, welke hij/zij bezoekt.

Prijzen.

Er worden acht prijzen uitgelooft voor de beste opstellen, en wel:

één prijs van VIJFTIG GULDEN, twee prijzen, elk van VIJFENTWINTIG GULDEN, vijf prijzen, elk van TIEN GULDEN.

Het bestuur behoudt zich voor, wanneer het daartoe de termen aanwezig zal achten, een of meer extra-prijzen uit te keeren.

Beoordeeling.

De beoordeeling van de ingezonden antwoorden zal geschieden door een of meer van de leden van den Raad van Deskundigen van het Genootschap, met medewerking, zoo noodig, van personen, door de leden van dit College aan te wijzen. De uitspraak zal zijn onherroepelijk en niet vatbaar voor discussie; de inzenders worden geacht deze voorwaarden te kennen en zich daaraan te onderwerpen.

De uitdeeling van de prijzen zal geschieden onmiddellijk na het bekend worden van de uitspraak.

[Nummer 4]

Eenige beschouwingen omtrent de vorming en samenstelling van electrotechnische woorden.

1. De beoordeeling omtrent het Nederlandsch zijn van een woord kan niet steunen op het al of niet voorkomen in een Nederlandsch woordenboek (want daarin worden alle woorden opgenomen, die in Nederlandsche werken worden aangetroffen, dus ook germanismen, gallicismen en anglicismen), maar moet getoetst worden aan de vorming en samenstelling der van ouds gebruikelijke echt Nederlandsche woorden, zoodat de vorming van een nieuw Nederlandsch woord voornamelijk zal moeten

steunen op den z.g. regel der overeenkomst en dien van de voor een Nederlandsch oor geldende welluidendheid.

De Ned. woorden, die niet beslist van Ned. oorsprong zijn (Nederlandsch zijn vele scheepkundige-, zeevaarkundige- en waterstaatstermen) worden ontleend 1e aan de z.g. klassieke talen (wetenschappelijke termen), 2e aan de levende talen: aan het Duitsch (termen op allerlei gebied), aan het Fransch (rechtskundige en militaire termen) en aan het Engelsch (stoomwerktuigen, sport, handel).

De klassieke bastaardwoorden worden in het Nederlandsch onveranderd overgenomen (ion, electron, photon) of in analogie met reeds bestaande overeenkomstige woorden van een in het Nederlandsch gebruikelijken uitgang voorzien (frequentie, admittantie, enz.).

Het verdient aanbeveling om, als voor een begrip in de meeste talen een klassiek gevormd bastaardwoord gebruikt wordt, dit in het Nederlandsch - met of zonder veranderingen uitgang - te behouden, tenzij men daarvoor reeds goede Nederlandsche woorden heeft. Men gebruike dus: interferentie, frequentie en 'vertale' deze dus niet. Maar voor refractie, reflectie, diffractie, dispersie, gebruike men de Ned. woorden: breking, terugkaatsing, buiging en verstrooiing, tenzij men den vreemden term wil gebruiken om een hinderlijke herhaling te voorkomen.

De woorden aan levende talen ontleend vormt men meestal door vertaling hunner deelen zóó, dat men tot een woord komt van Nederlandsche beteekenis en vorm, hierbij lettende op reeds in het Nederlandsch gebruikelijke woorden van overeenkomstige samenstelling (regel der overeenkomst), die van zelf een voor ons oor Nederlandschen klank hebben (regel der euphonie). Zoo is de vertaling der deelen in de volgende woorden wel juist, maar het geheel heeft in het Nederlandsch niet de gewenschte beteekenis: Abdampf: afstoom (verloren stoom), Umfeld: omveld (omringend veld, omgeving), Spannungsabfall: spanningsafval (spanningsvermindering, -verlies). Nog erger (slimmer!) wordt het als men de woorden verkeerd vertaalt; billich met billijk (goedkoop; billijk is rechtvaardig), Sicherung: zekering (veiligheid, in de werktuigleer spreekt men ook van een gewichtsveiligheid, veerveiligheid), durchslagsicher: doorslagzeker (doorslagvrij), feuersicher: brandzeker (brandvrij), Streufeld: strooiveld (lekveld, in het licht spreekt men trouwens niet van strooilicht maar van verstrooid licht), beweglich: beweeglijk (beweegbaar, beweeglijk is levendig: een beweeglijke jongen). De regels, volgens welke de vorming en samenstelling van Ned. woorden moet geschieden, staan echter niet absoluut vast, zoodat men - de deelen juist vertalend! - lettend op reeds lang in het Nederlandsch gebruikte woorden, tot

meer dan één geoorloofde samenstelling kan geraken (regelingscommissie, regelingsweerstand, regelweerstand, regelkraan).

Het is vooral het Duitsch, dat den Nederlandschen technicus er toe verleidt barbarismen te gebruiken, zoodat wij ons hier zullen bepalen tot een overzicht van de verschillen tusschen de Duitse en Nederlandsche wijze van woordvorming.

2. Volgens de Vries en te Winkel zijn samengestelde woorden verbindingen van woorden, die tot een geheel vereenigd zijn met het doel, een nieuw begrip uit te drukken, verschillend van de som der begrippen, die door de afzonderlijke deelen uitgedrukt worden.

Volgens deze bepaling is er dus verschil tusschen een klein kind en een kleinkind, tusschen een hooge school en een hogeschool.

In het Duitsch is de toelaatbaarheid der samenkoppeling van woorden niet zoo beperkt: men past deze ook toe als aan de genoemde voorwaarde niet voldaan is; en ook in het Nederlandsch maakt men, vooral tegenwoordig, van deze ruimere bevoegdheid tot het vormen van samengestelde woorden gebruik. In vele gevallen is deze vorming te verdedigen.

Zoo zou men het verschil tusschen lage spanning en lagespanning wel onder den regel van d. V. en t. W. kunnen brengen, immers een lage spanning is een spanning, die in het algemeen laag is, daarentegen is een lagespanning een spanning, die beneden het bedrag blijft, waarvoor in de Veiligheidsvoorschriften de grens is vastgelegd - dus een bepaalde lage spanning -, zoodat laag hier in deze twee gevallen een verschillende beteekenis heeft.

In het Duitsch is het aantal aaneen te koppelen woorden onbepaald, maar in het Nederlandsch laat men de composita het liefst uit niet meer dan drie deelen bestaan. Om dan aan te geven op welke der volgende deelen het eerste woord betrekking heeft, gebruikt men een koppelteken als het op het tweede woord slaat en schrijft men de woorden aaneen zonder koppelteken als het betrekking heeft op het derde woord. Er is dus verschil tusschen hooge-spanningsleiding - een leiding, die onder hooge spanning staat - en een hoogespanningsleiding, waarin de bepaling hoog op het laatste woord, op leiding slaat, dus een hooggeplaatste spanningsleiding^{*)}.

Het groote verschil tusschen de Duitse en Nederlandsche composita bestaat echter in hunne vorming. Terwijl men in het Duitsch als regel de woorden aan elkaar schrijft zonder meer, is de woordkoppeling in het Nederlandsch aan bijzondere regels gebonden en het is mede dit verschil in vorming, dat aan het Duitsch en het Nederlandsch hun eigen karakter geeft.

Ongelukkigerwijze zijn deze regels der woordvorming geen wetten van Meden en Perzen.

Misschien kunnen de volgende vingervijzingen er het hunne toe bijdragen om woorden te vormen van Nederlandschen klank.

3. Samengestelde woorden worden voornamelijk gevormd tusschen: a. zelfstandige naamwoorden; b. stammen van werkwoorden en substantiva; c. bijvoegelijke- en zelfstandige naamwoorden; d. bijwoorden en werkwoorden.

a. Samenstellingen tusschen zelfstandige naamwoorden.

*) Het koppelteken wordt dikwijls ook gebruikt bij samengestelde woorden bestaande uit één of twee bastaardwoorden b.v. interferentie-streep, centrifugaal-reguleteur, correspondentie-beginsel.

D u i t s c h . De te koppelen woorden worden meestal zonder eenige verandering aaneengeschreven: Führerrede, Deutschlandhalle.

N e d e r l a n d s c h . De samen te stellen woorden worden aaneengeschreven, maar ook ter wille van de verbuiging (2en naamval of meervoud) of welluidendheid met tusschenvoeging van een verbindingsletter (e, s, n, en) gevormd b.v. faseverschil (onveranderd), spanningsverlies (2e nv.), fasenovereenkomst (meervoud), lampekop (welluidendheid). Het verdient aanbeveling om, als er in de betekenis van het samengestelde woord een tweede naamval zit, steeds de verbindings-s toe te passen: b.v. temperatuursverhoging, vriespuntsverlaging, evenzoo de n of en bij meervoud b.v. kippenhok maar kippebout (bout van een kip).

Londen-memorandum, Locarno-pact, Indië-boot, Rome-reis, Holland-Huis te Brussel, Palestinaopgravingen, Abessinië-oorlog zijn echte germanismen. Men vermijde dergelijke constructies ook bij personen-namen door omschrijving of door een passend bijv. naamwoord (opgravingen in Palestina, of Palestijnsche opgravingen, Abessijnsche oorlog). Wilsonkammer, Loschmidtscher Zahl, Bruggsches Gesetz, Plancksche Konstante, Ohmsches Gesetz worden dus: nevelkamer van Wilson, getal van Loschmidt, wet van Brugg, constante van Planck, wet van Ohm (Ohmsche wet is een germanisme, Ohm's wet een anglicisme, wet van Ohm is Nederlandsch. Watt'sche paardekracht is.... elk wat wils!)

b. Samenstellingen tusschen een werkwoord en een substantivum.

D u i t s c h . De koppeling geschiedt bij voorkeur door den stam van het werkwoord vóór het zelfstandig naamwoord te plaatsen: Drehrichtung, Messbereich, Anhängewagen (met verbindingsletter! evenals in Anhängesilbe = achtervoegsel).

N e d e r l a n d s c h . Composita tusschen werkwoorden en zelfst. nw. kunnen gevormd worden door aaneenschrijving van den stam en het substantivum, bv. draaibrug, draaipunt, meetinstrument, soldeerbout, smeedijzer. Maar de samen-

koppeling geschiedt ook met behulp van een zelfstandig naamwoord, dat van het werkwoord is afgeleid en het verdient aanbeveling om dit steeds te doen als in het samengesteld begrip een tweede naamval zit (welke nooit met een stam kan worden uitgedrukt); dus niet draairichting (Drehrichtung), maar draaiingsrichting en nog beter richting van draaiing; draaiveld is te verdedigen, maar beter is draaiend veld.

Een Drehmoment is niet een draaimoment, maar een koppel, want in het Nederlandsch maakt men, onder den invloed van Frankrijk (Lagrange, Duhamel, Poinsoot, e.a.) onderscheid tusschen een koppel en een moment: het koppel hééft een moment = kracht $\times$ hefboomsarm, maar ís niet een moment.

Anlaufmoment, Anfahrmoment is dus een aanloop- of aanzetkoppel. In de elasticiteitsleer heeft het woord moment (weerstandsmoment, buigingsmoment, wringingsmoment - dus niet buigmoment, wringmoment -) dan ook de beteekenis van kracht $\times$ hefboomsarm.

In het algemeen maken samengestelde woorden met een verbaal stam een houtherigen, snauwenden indruk (bijwagen klinkt beter dan aanhangwagen en zou antwoordbriefkaart niet beter zijn dan aanhangbriefkaart?). Men vermijde deze vorming dus zooveel mogelijk, en zeker passe men deze niet toe, als zij zelfs in het Duitsch niet gebruikt worden. In het Duitsch blijft b.v. in samengestelde woorden met Kurzschluss (kortsluiting) en Erdschluss (aardsluiting) het zelfstandige naamwoord behouden en wordt er geen verbale stam ingevoerd; men gebruike dus in het Nederlandsch hiervoor niet kortsluitstroom, wat foutief vertaald is, maar kortsluitingsstroom.

Komt er in een Duitsch woord de stam van een werkwoord voor, dan kan men deze dikwijls in het Nederlandsch door een deelwoord of een passend bijv. naamwoord vervangen. Zoo kan men voor de woorden, die in het Duitsch met behulp van den stam dreh gevormd worden: Drehspiegel, Drehfeld, Drehwinkel, Drehspule, in het Nederlandsch draaiende spiegel, draaiend veld, draaiingshoek of hoek van draaiing, draaibare spoel bezigen.

Men behoudt echter in het Nederlandsch den stam van meten: meetborstel, meetdraad, meetinstrument, meetketting, zelfs meetfout, meetgrens, meetgebied, woorden met een tweeden naamval (meetbereik is fout, omdat bereik in het Nederlandsch alleen voorkomt met voorzetsels: binnen, buiten, boven, onder 'onder bereik van', 'het is boven mijn bereik', maar nooit in samenstellingen).

Ook wordt in het Nederlandsch meestal de stam van aflezen gebruikt: afleesschaal, afleeslamp, afleeskijker, afleesfout, maar aflezingsduur, niet afleesduur (evenals levensduur).

c. Samenstellingen tusschen een bijvoegelijk en een zelfstandig naamwoord.

D u i t s c h . Het bijv. naamwoord wordt bij voorkeur n i e t verbogen: Hochschule, Neubau, Jungingenieur, Jungvolk (afdeeling der Hitlerjugend van 10-14 jaar), Grosstadt, Kleinmotor, zelfs Kleinstmotor.

N e d e r l a n d s c h . Het adjectief wordt meestal w e l verbogen. Ongelukkigerwijze is het niet met absolute zekerheid aan te geven, wanneer het wel en wanneer het niet verbogen wordt.

Waarom gebruikt men sedert onheugelijke tijden de verbindingen hoogeschool (verbogen bijv. nw.) naast hoogleeraar (mann. woord, onverbogen), terwijl het adjectief in het, uit dezelfde deelen bestaand woord hoogepriester wel verbogen

wordt? Waarom schrijft men jongeheer (mann.), jongedochter (vrouw.), jongmaatje (onz.) maar daarnaast jonggezel (Junggesell). En zoo zijn er meer oude voorbeelden in het Nederlandsch, waarbij het bijv. nw. onverbogen blijft, hoofdzakelijk in samenstellingen met groot, klein, hoog, laag, oud, jong, die indertijd waarschijnlijk in analogie met het Duitsch gevormd zijn.

Al zou echter, gelet op deze oude voorbeelden een onverbogen woordvorming in het Nederlandsch nog wel te verdedigen zijn, toch zal men in het algemeen tot beter klinkende woorden geraken als men de verbogen woordvorming toepast.

Om de naar Duitsch gevormde composita te vermijden, zou ik de volgende regels in overweging willen geven.

Is het zelfst. nw. onzijdig, dan blijft in het Nederlandsch het adjectief onverbogen, b.v. sterkwater, hooggebergte, laagland, nieuwjaar, middelbaaronderwijs, effectievermogen (of effectief-vermogen).

Is dit niet het geval, dan wordt het bijv. nw. verbogen b.v. sterkedrank, hoogeschool, hoogespanning, lagefrequentie (lage-frequentie), synchronomotor (synchrone-motor).^{*)} Het bijv. nw. hoogfrequent is goed gevormd, omdat hoog als bepaling van een adjectief als bijwoordelijke bepaling onverbogen blijft.

In geen geval gebruike men een onverbogen bijv. nw. als dit verbogen moet worden. Wil men Kleinmotor niet vertalen door kleine motor, dan omschrijve men dit als motor van gering vermogen. De Vereeniging ter bevordering der constructie van kleine vliegtuigen (pou du ciel) kreeg dan ook den juisten naam: Ned. Ver. ter beoefening der kleine luchtvaart (en niet kleinluchtvaart).

*) Het is wel merkwaardig, dat de werktuigkundige ingenieur de woorden hooge druk, hooge-drukcylander, lage-drukcylander enz. met verbogen adjectief gebruikt. Is dit toe te schrijven aan het feit, dat deze woorden ingevoerd zijn in een tijd, toen het taalgevoel nog niet zoo afgestompt was als in dezen tijd?

Men spreekt in het Nederlandsch van een tweepoligen schakelaar, niet van een tweepolenschakelaar, zoodat het ook de voorkeur verdient om vierpolige machine en niet vierpolenmachine te zeggen; hetzelfde geldt voor twee-, drie-, vier- enz. phasig. Meerpolig en meerphasig is echter geen Nederlandsch: men zegt immers ook niet meerhoek maar veelhoek: het is veelpolig en veelphasig.

Een echt germanisme ontstaat door het gebruik van een stofnaam in plaats van een daarvan afgeleid bijv. nw. b.v. bontmantel.

Een kalkbak is een bak voor kalk, een betonbak is dus een bak voor beton, niet een bak van beton gemaakt, een betonnen bak. In betonbrug, betonvloer, betondak, betonpaal moet dus het zelfst. nw. beton door het adjectief betonnen vervangen worden. Betonpaalfundeering (advertentie 'De Ingenieur') moet dus zijn: betonnenpaalfundeering. Een Holznagel is een houten pen, geen houtnagel, een houtschip is een schip voor houtvervoer, maar een uit hout vervaardigd schip is een houten schip.

Men gebruikt echter: ijzerdraad, koperdraad, niettegenstaande men steeds van een ijzeren-, koperen-, stalen bout, van een ijzeren emmer, een koperen kraan zal spreken; blijkbaar is dit germanisme aan het woord draad en kabel gebonden. IJzer- of staalconstructie is feitelijk onjuist. Het gaat hierbij niet om de constructie van het ijzer of staal, maar om een ijzeren of stalen constructie. Men zegt in de bouwkunde echter ook houtconstructie.

d. Werkwoorden met een voorzetsel.

Bij het gebruik van werkwoorden met een voorzetsel zij men op zijn hoede, omdat het in de Deutsche werkwoorden voorkomend voorzetsel in het Nederlandsch soms niet of anders vertaald wordt b.v. abstimmen = stemmen (piano, orkest, radiotoestel) stemmen over (een voorstel). Een voorstel 'afstemmen' is: door stemmen verwerpen; abregulieren = regelen (een instrument); abbremmen = remmen (men neemt een remproef, geen afremproef; men zegt rempaardekracht en niet afrempaardekracht); abschwachen is verzwakken; abbauen = ontginnen, verlagen (van loonen); (abdammen is afdammen, door een dam scheiden, dus is ook abschirmen = afschermen te verdedigen). Ausbalancieren = balanceeren (een gebalanceerde klep); beleuchten is verlichten; durchmessen is nameten, verifieeren, ijken; durchrechnen: narekenen, overrekenen; durchprobieren: beproeven, onderzoeken; umpflanzen: verplanten; umbauen: verbouwen; umformen: vervormen, een anderen vorm geven; umsetzen: verzetten, verplaatsen (zonder dat het voorwerp verandert). Een chemicus spreekt dus terecht van een scheikundige omzetting, maar een openbare school in een bijzondere omzetten deugt niet. Of een electrotechnicus het bij het rechte eind heeft als hij een roteerende machine, welke electriche energie van een bepaalde stroomsoort, frequentie of spanning verandert in electriche arbeidsvermogen van een andere stroomsoort enz., omzetter of omvormer noemt, is te betwijfelen. Zou convertor niet beter zijn? Voor transformator gebruiken wij toch ook niet een met het Deutsche woord: Spanner overeenkomstig woord?

Onze omroepers deelen steeds mede, dat de uitzending beëindigd is (die Aussendung is beëndet!); de Vlaamsche omroeper zegt echter: en hiermede is onze uitzending geëindigd! Besluiten in de beteekenis van eindigen, sluiten is fout, dus niet: tot besluit, maar tot slot, niet wij besluiten, maar wij eindigen (of sluiten).

Men late zich niet verleiden om het Deutsch na te volgen in het overdreven gebruik van samenstellingen met bouwen. In Deutschland bouwt men alles um, ein, neu, an,

enz. en wij ombouwen, inbouwen, aanbouwen en nieuwbouwen lustig mee. Volgens een Ned. dagblad was in het Berliner Zeughaus een reiskoets van Napoleon tentoongesteld, die geheime bergplaatsen bevat 'welke in de wanden zijn ingebouwd' en in een Ned. advertentie werd een rieten stoel aangeboden 'met ingebouwd couranten-hanger'!

4. Uit het bovenstaande blijkt dus, dat onze taal geen dwingende regels bezit voor de vorming van samengestelde woorden, zoodat men met eenige handigheid elke vorm wel kan goedpraten verwijzend naar een bestaand (slecht gevormd!) voorbeeld.

Hieruit volgt echter niet, dat men dan in elk geval een goed klinkend Nederlandsch woord gevormd zal hebben!

Men doet daarom verstandig elk verdacht woord te wantrouwen en het te vormen Nederlandsche woord te toetsen aan de regels der analogie en der euphonie, daarbij de volgende aanbevelingen in het oog houdende, waarin de meest gebruikelijke wijzen van woordvorming vervat zijn.

a. Samenstellingen tusschen zelfstandige naamwoorden.

De woorden worden aaneengeschreven, tenzij in het woord een tweede naamval of een meervoud zit, b.v. faseverschil (onveranderd), spanningsverlies (2e naamval), fasenovereenkomst (meervoud). Soms eischt de welluidendheid een verbindingsletter: lamphouder (onveranderd), lampekap.

Samenstellingen met eigennamen omschrijven.

b. Samenstellingen tusschen een werkwoord en een zelfst. naamwoord.

De composita worden gevormd met den stam van het werkwoord, met het daarvan afgeleid deelwoord of het daarbij behoorend zelfst. nw. Dit laatste vooral als in het woord een tweede naamval zit b.v. draaischijf (stam), draaiende spiegel (deelw.), draaiingshoek (2e naamval).

c. Samenstellingen tussen een bijvoegelijk en een zelfst. naamwoord.

Het bijv. nw. blijft onverbogen bij een onzijdig zelfst. nw. maar wordt verbogen als dit mannelijk of vrouwelijk is, b.v. effectief-vermogen (onveranderd), synchronomotor, lagespanning (mann. en vrouwelijk).

N.B. 1. Bij samenstellingen met stofnamen gebruike men geen zelfstandig nw. maar het daarbij behorend bijv. nw. b.v. betonnenvloer, koperen kraan.

2. Het als bijwoord gebruikte bepalend adjectief bij een bijv. nw. (en werkwoorden) blijft onverbogen b.v. hoogfrequent.

d. Werkwoorden met voorzetsels.

Wees op Uw hoede! De voorzetsels worden in het Nederlandsch meestal niet, of anders vertaald, bv. abbremmen = remmen, durchmessen = nameten, verifieeren. Vooral niet aan- en inbouwen!

Houdt men deze weinige regels in het oog, dan zal men stellig tot een goedklinkend Nederlandsch woord geraken en aldus de voornaamste germanismen vermijden, die zoo dikwijls onze technische geschriften ontsieren.

G.J. v.d. WELL.

Wij zijn den heer Van de Well erkentelijk voor zijn belangwekkende bijdrage. Ons lid is voorzitter van de studiecommissie No. 1 (nomenclatuur) en gedelegeerde van Nederland voor nomenclatuur in het Intern. El. Comm.; ten aanzien van deze speciale terminologie mag hij dus bij uitstek bevoegd heeten.

Van de leden van onzen raad van deskundigen.

Wezen

- Geldwezen, bankwezen, assurantiewezen, verkeerswezen, kerkwezen, schoolwezen. “Al die “wezens” zijn vervelende wezens!”

‘Ik ben’, schrijft een lezer, “werkzaam bij het Centraal Assurantiebedrijf N.V., kort geleden belast met het verzorgen van het assurantiewezen in den georganiseerden R.K. Middenstand. Nu spreken wij dus van “de centralisatie van het alsvoren bedoeld assurantie-wezen naar ons bedrijf”. Uw Raad van Deskundigen vraagt ons voor “assurantie w e z e n” te bezigen “-b e d r i j f”; dit gaat echter moeilijk in den gegeven zin.”

Dit zegt hierop een lid van onzen Raad. ‘De tallooze samenstellingen met -wezen zijn een ziekelijke uitwas op onze taal; oorzaken: vreemde smetstof, en slechte verzorging. In het genoemde geval zou men kunnen zeggen, kortweg: d e a s s u r a n t i e . Dat lijkt mij het beste. Wil men beslist een samenstelling, zeg dan: de assurantiedienst, de assurantie-afdeeling, de assurantiebelangen. Een paar dagen geleden las ik in een krantenstukje van enkele regels, dat het Nederlandsche muziekw e z e n een ernstig verlies had geleden door het overlijden van Tierie, en dat het Nederlandsche museumw e z e n aan het Engelsche volk ten voorbeeld werd

gesteld. Zoo knoeit het Nederlandsche krantenwezen maar voort tot bederf van het Nederlandsche taalwezen, cultuurwezen, en volkswezen.'

Boek(en)-

- (ter zake van: boek(en)verspreiding). Bij n i e u w e vorming van zulke samenstellingen (men kan er ook individueel nieuw vormen, al bestaan zij reeds door anderen) ligt het meervoud voor de hand, wanneer wij aan een meervoud moeten denken. Alleen door sterken invloed van bestaande woorden, die zich als voorbeeld opdringen, wijkt men daarvan wel af; soms ook, naar ik meen, om accent, rythme, welluidendheid. Boekenvailing naast boekverkoop; boekenruil, boekenkoop, boekenmanie.

'Boekhuis' gaat voor mijn gevoel tegen den draad in, net als: boekruil, boekkoop, boekvailing zou doen. Boekverspreiding gaat stellig wat beter; waarschijnlijk omdat het zoo heel veel lijkt op boekverkoop.

'Boekhuis' had boek e n huis moeten zijn; zooals boekenkast, -magazijn, -bergplaats, enz.

Monsters, misbaksels en gedrochten.

Ons lid, de Heer Mr. A.L. de Block schijft ons:

'Ik kom Uw oordeel weer eens inwinnen over enkele termen, voorkomende in verslagen van de Eerste Kamer. Het betreft de aangestreepte woorden in de volgende zinsneden:

1. "Tegen de stelling, dat tusschen de drie rechtsche groepen onderling op zekere punten verschil van opvatting bestaat, werd aangevoerd, dat tusschen dezelfde partijen eenstemmigheid heerscht aangaande de e s s e n t i a l i a , namelijk de beginselvragen.";
2. "Enkele leden wenschten nog de aandacht te vestigen op een huns inziens essentieel economisch belang.";
3. "... eene arbeidsintensieve industrie als de glasfabricage..."

Ad. 1 en 2. Gaarne zou ik vernemen, of de Raad van Deskundigen de termen "essentialia" en essentieel' aldaar juist gebezigd acht. Het woord 'essentieel' leerde ik van den tegenwoordigen Professor Kapteyn, te Groningen, toen deze nog docent in het Duitsch was aan het Leidsch gymnasium. Hij prefereerde dit woord verre boven 'wezenlijk'. Ik voor mij vind het ook pittiger. Hoe denkt Uw College er over?

Ad 3: De woorden 'arbeidsintensief', 'loonintensief' en 'kapitaalintensief' vind ik zeer leelijk, maar zijn ze, zoo moge ik vragen, niet zóó ingeburgerd in de economische vaktaal, dat ze als goed Nederlandsch kunnen worden beschouwd? Men gebruikt ze, als het betreft industrieën, die resp. aan vele arbeiders werk geven, waar veel 'verloond' wordt - d.w.z. veel loon wordt uitbetaald - en waarin veel kapitaal kan worden belegd.

Zoo U mij aan betere woorden kan helpen, houd ik me warm aanbevolen.

Eén van de leden van onzen Raad antwoordt hier reeds op en zegt:

'1. Hier dunkt mij essentialia (ik las liever: de essentiele dingen) wel op zijn plaats, gezien de verklaring: de beginselvragen.

2. Hier veel minder - wanneer mijn gissing juist is, dat de zaak, die men bedoelt, één van de honderd "essentiele" economische belangen is, en niet bepaald zulk een ding, waarmede de maatschappij staat of valt. Ik vermoed, dat men bedoelt: een *w e r k e l i j k*, een *e c h t*, misschien wel een *g r o o t*, een *a a n z i e n l i j k*, een *g e w i c h t i g* (?) belang. In die zeer verslachte, verwaterde beteekenis wordt het woord heel vaak ge-, dat is mis-bruikt. 't Is een der meestgezochte dikke woorden geworden; noodwendig vermindert met zulk gebruik gaandeweg de oorspronkelijke krachtige zin van het woord: wat het *w e z e n*, het *h a r t* der zaak uitmaakt.

3. ("arbeidsintensief", "loonintensief", "kapitaalintensief".) Zeer leelijke woorden, monsters voor mijn besef; en vierkant tegen den aard onzer taal ingaand. Indien de economische vaktaal meer zulk moois heeft en kweekt, is het wel een barbaarsch taaltje. Intensief = ingespannen, en *z o o* kan het synoniem zijn met krachtig, in een bepaalden zin; niet, volstrekt niet, met alle beteekenissen van dat woord. Er is geen de minste twijfel, of deze wetenschap kan voor de door Uw lid aangegeven begrippen heel goede Nederlandsche uitdrukkingen vinden - mits de beoefenaars het maar ernstig willen. Zij zouden goed doen, eens te zien naar het voorbeeld van chemici en technici op meer dan één gebied, die zich groote moeite geven om juiste Nederlandsche termen te vinden en in te voeren voor de dingen van hun vak, waar die nog ontbreken of te weinig in zwang zijn.

Zonder een aantal zinnen, liefst in breeder verband gezet, waardoor de verschillende diensten, die de woorden en uitdrukkingen moeten doen, en de nuances, die zij moeten samenvatten, duidelijk te zien zijn, zal geen Neerlandicus, niet-econoom, zich er aan wagen, goede Nederlandsche woorden te zoeken en voor te stellen. Het beste ware, dat economen met taalkundigen gezamenlijk overlegden.

Hoezeer zulke misbaksels, als door Uw lid genoemd, ook ingeburgerd mogen zijn in een of anderen kring van vaklieden, *n o o i t* zal men zulke gedrochten in onze taal mogen dulden, laat staan als "goed Nederlandsch" beschouwen.

Voor mijn deel wil ik gaarne naar beter helpen zoeken, wanneer ik teksten krijg.'

Van onze leden.

Ons lid, de heer H. van Eeden, schrijft: Onder het hoofdje 'Taalcritiek' in O.T. nr. 3 van dit jaar dient U een onzer medeleden een vaderlijke terechtwijzing toe, die mij niet geheel billijk voorkomt.

Zie eens, als een Twentenaar zegt: 'Wi bint' i.p.v. 'Wij zijn' dan heb ik daar vrede mee; zijn taal is zoo totaal verschillend van die van ons 'Hollanders', dat dat 'Wi bint' er heel gewoon in klinkt.

En zegt men hier in Rotterdam en naaste omgeving: 'Hun hibbe' en 'Dat is van sain' i.p.v. 'Zij hebben' en 'Dat is van hem', dan wil ik dat ook nog als gewestelijke spreektaal aannemen en zelfs respecteerden; indien het tenminste tot een bepaalde bevolgingsklasse beperkt blijft.

Hoor ik echter van iemand, die de pretentie heeft beschaafd Nederlander (desnoods 'Hollander') te zijn, uitdrukkingen als 'Hij hep' of 'da' ken' of 'nooit geen', dan kan ik dit niet meer als dialect aanvaarden maar uitsluitend als, laten we het nu maar zacht uitdrukken, als slordige spreektaal. Sta ik met den spreker op zeer goeden voet, dan geloof ik zeker het recht te hebben, hem op zijn vergissing attent te maken.

Er is spreektaal èn spreektaal. Er is de spreektaal van 'binnen' en er is de spreektaal van de 'keuken'. En wij van 'binnen' hebben m.i. de plicht er voor te waken, dat de 'keuken' op 'binnen' geen terrein gaat veroveren, iets waar ik eigenlijk wel een beetje bang voor ben. Om maar eens een voorbeeld te noemen: twintig tot vijf en twintig jaar geleden zou niemand het gewaagd hebben woorden als 'lollig' en 'flauwe kul' in den familiekring te plaatsen; dat bewaarden we, voor als wij onder onze kornuiten waren. En thans....

Als ons lid het Rotterdamsche 'hun hibbe' en 'is van sain' respecteert, laat hij dan den Amsterdammer, om diens 'hij'p', niet al te hard vallen. En wat de vrees betreft, dat wij onze spreektaal al te zeer zullen verwaarloozen, laat ons maar blijven toezien, dat wij onze schrijftaal op peil houden; dan wordt onze neiging tot verwaarloozing van het gesproken woord vanzelf geremd. Van de g e s c h r e v e n taal toch gaat een regenererende kracht uit.

Onlosmakelijk

- Ons lid, de heer J.P. Smits, schrijft: 'Ik hoorde dit woord onlosmakelijk omtrent 1920 in mijn studententijd als iets geheel nieuws uit den mond van den theoloog Prof. Roessingh. Wij waren in dien tijd erg vervuld van Duitse denkers over theologie en filosofie, want de oorlog lag nog versch in het geheugen.

Het woord paste wel bijzonder goed in de betoogtrant van Prof. R., die niet spoedig een denkverband zou "verbreken", doch wel geleidelijk

met onontkoombare zekerheid zou ontleden en “losmaken”. Het tegenovergestelde gebruikte hij met een zekere voorkeur om aan zijn steeds zeer aandachtige gehoor door middel van een bijzonder woord zijn denkbeelden in te prenten.’

Nieuw is het woord ‘onlosmakelijk’ niet; het komt reeds in de 17e eeuw voor. Het is een woord - zoals ook uit de mededeeling van ons lid blijkt - uit de taal der Godgeleerden. In de bet.: niet te ontknopen, onverbreekbaar: ‘Dat, naar de Heilige Schrift, tusschen waarheid, liefde, onderhouding van Gods geboden, en hope des eeuwigen levens, een onlosmakelijk verband is’ (Groen van Prinsterer). Van datgene, waarvan men zich niet kan losmaken, ontslaan: ‘Een onlosmakelijke voorwaarde ter bezitting van de gunst des Allerhoogsten’ (Dermout). Bijwoordelijk: ‘Er ligt over de geheele voorstelling eene frischheid en leven, die ons schier onlosmakelijk boeijen’ (Van Oosterzee). (Wdb. X, 1720).

Onbekend bij velen van ons is *o n l o s m a k e l i j k* stellig. Voor den heer Smits was het 18 jaar geleden ‘iets geheel nieuws’ en het lid, dat het woord aan ons inzond, toonde het een vriend en deze wilde aanvankelijk niet gelooven, dat het een ‘echt’ woord was. Hij dacht, dat ons lid het ‘bedacht’ had!

Ook hier dus weer de vraag: kende de journalist het oude gebruik van het woord en leefde het daardoor voor hem - of ‘vertaalde’ hij uit het Duitsch? In het laatste geval mogen wij aanmerking maken op het gebruik er van; in het eerste *n i e t*!

Toelichting

- Een lid vraagt ons, telkens als wij een woord signaleeren, er bondig bij te zeggen *w a a r o m* het afkeurenswaardig is en wat men er voor in de plaats moet of kan gebruiken. Goed, dat willen wij wel doen, ofschoon er stellig lezers zullen zijn, die er de voorkeur aan geven, zelf te bedenken wat er aan zulk een woord schort.

‘Beteekenend’ hebben wij afgekeurd, omdat het een ‘vertaling’ is, op den klank af, van *hd.* bedeutend; wij zeggen daarvoor: aanzienlijk, aanmerkelijk, belangrijk.

Of ‘onbeteekenend’ daardoor ook moet worden verworpen? vraagt ons lid. Stellig niet (ofschoon wij aan ‘onbeduidend’ de voorkeur geven); evenmin als niets-, weinig-, veelbeteekenend. Ons lid hoede zich voor zulke conclusies!

‘Liefdesbrief’ moet zijn: minnebrief; dat is het oude, Nederlandsche woord. Maar ook hier weer: alleen *d i t* woord geldt ons bezwaar. De goede Nederlandsche woorden: liefdesbetrekking, liefdesgeschiedenis, liefdesverklaring, worden daardoor *n i e t* belast.

‘Verwerkte room in hopjes’; gevoelt ons lid niet met ons, dat dit een bedenkelijke constructie is? Met een kleine omzetting slechts zijn wij er; ‘room, verwerkt in hopjes’.

‘Doorgang vinden’. Niet fout, maar ook niet fraai. Een vrij vervelende gewoonte om een werking te omschrijven met behulp van een zelfst. naamwoord. Het Duitsch zal deze gewoonte in de hand gewerkt hebben; Muttersprache spreekt van ‘Hauptwortseuche’. ‘De voorstelling kon niet doorgaan’, dat is goede en voor ieder begrijpelijke taal.

(Een opmerking, die ons lid van nut zal zijn: ons College van Deskundigen geeft aan *-w a a r d i g* de voorkeur boven *-waard*; en zegt, dat de oude regel wil, dat men verbindingen met *e r*, schoon bij elkaar staand, toch niet aan elkaar schrijft! Wel met *d a a r*, *h i e r*. Dus: daarmee, hiermee, maar: er mee.)

Wezen wandelen

- In ons nummer van Februari zie ik, dat hij is wandelen een goede Ndl. constructie is, al is zij speciaal gangbaar in Amsterdam. Mogen wij nu aannemen, dat hij is wezen wandelen ook aanvaard kan worden? Men hoort deze uitdrukking veel gebruiken, maar ik ben altijd in twijfel geweest, of zulk een constructie geoorloofd was.

Dat gelooven wij stellig en het zou ons zelfs niet verwonderen, als in dezen vorm de oorsprong zou blijken te liggen van het gebruik - in beperkten kring dan, misschien - van de onvolt. tegenwoordige en verleden tijden: hij is (was) wandelen, enz., naar bv.: hij is gaan wandelen, hij is blijven eten; waarnaast: hij gaat wandelen, hij blijft eten.

Als wij in: hij is wezen wandelen, mogen zien: hij is wandelen 'geweest', (want dat zal toch wel de bedoeling zijn) en 'zijn' gevoelen als: zich bevinden, - kunnen wij den zin opvatten in de beteekenis van: ergens, elders, vertoefd, verbleven hebben. Bij dat 'geweest zijn' kunnen wij denken aan een 'beweging', een afwezigheid door het gaan naar elders; wat echter niet in die mate het geval is bij 'wij zijn' = wij bevinden ons.

Verzorgen

- In onze vorige aflevering spraken wij over het verschil in beteekenis van 'verzorgen' en 'bezorgen, zorgen voor'. *V e r z o r g e n* mogen wij alleen bezigen, wanneer wij tevens waardeering willen uitdrukken. Wij kunnen spreken van een verzorgde Vondel-uitgave, van, op een ander gebied, een welverzorgde keuken. Maar niet van paspoorten, of kamers in een hotel, die door het reisbureau 'verzorgd' werden. Van een vrouw, die belast is met het schoonhouden van een erf, zouden wij liever niet zeggen, dat zij het erf moet 'verzorgen'.

(Die Krankenpflegerin versorgt die Genesende: de ziekenzuster past de herstellende op. Die Versorgung ist vorzüglich: de oppassing is uitstekend. Sie versorgt ihren Garten: zij houdt haar tuin in orde. Lebensmittelversorgung: voedselvoorziening. Versorgung der Interessen: behartiging van de belangen. - G... n)

Walgelijk lekker

- Ons lid, de Heer W.E. Nieuwenhuis, is het er niet mee eens, dat wij deze uitdrukking blijkbaar beschouwen als niet strekkende tot verrijking van onze taal. '... het is een plastische uitdrukking, die vooral door studenten wordt gebezigd. Walgelijk lekker is iets, dat zóó lekker is, dat het lekkere tot de uiterste verfijning is gebracht, zoodat men, zich bewust van dit grenzenlooze raffinement, een gevoel van weerzin voelt opkomen tegen deze tè verre en tè consequente verfijning. Vandaar het "walgelijke". Het is zóó lekker (z i n t u i g e l i j k e gewaarwording) dat ik g e e s t e l i j k begin te wàlgen van dit zoo ongebreidelde overgeven aan zinsgenot.

U ziet, de gewraakte uitdrukking verrijkt eerder de taal, dan haar te bederven!

Wij danken ons lid voor zijn toelichting. Wij zijn er niet zeker van, dat alle onze leden een open oog zullen hebben voor de verrijking, welke de taal door de uitdrukking in kwestie is te beurt gevallen. Dat halve biefstukje en die onschuldige doppertjes (uit het blik, het is nog te vroeg in den tijd!), die in staat zijn geweest een paar jongedames er toe te brengen zich 'ongebreideld over te geven aan zinsgenot'!

Evengenoemd

- Ik lees - merkt een lid op - tegenwoordig dikwijls in krantenverslagen en ook wel in min of meer officieele mededeelingen, het woord *e v e n g e n o e m d* i.d.b. van 'zooeven genoemd'. Voor mij kan dit woord niet anders beteekenen dan 'terloops, vluchtig genoemd', vgl. 'eventjes'. Ik vermoed, dat wij hier weer te doen hebben met een klakkelooze vertaling, n.l. van 'ebengenannt'.

Afgrenzen

- 'De meetkunde van Euclides gaat uit van den gelijkzijdigen driehoek; immers, ten minste drie zijden zijn noodig om een vlak a f t e g r e n z e n.' (Het is voor Euclides 'als hij nog leefde' om zich in zijn graf om te keeren!)

Hopenlijk

- Een gift voor Defensie, met het bijschrift 'Voor de h o p e n l i j k e onnoodige verdediging van ons dierbaar grondgebied.' Die gift zal hopenlijke Defensie helpen bij de bescherming der afgrenzen van evengenoemd grondgebied.

Inlaag

- Mogen wij, vraagt een lid, spreken van een kabel met een linnen inlaag?

Wij zouden 'inlaag' niet gaarne in bescherming willen nemen. Wij kennen het woord 'inlage' in de beteekenis van 'inleg', het ingelegde, bij de Postspaarbank; maar onzer lezers weten, dat het hier ongetwijfeld als een germanisme moet worden beschouwd.

Waarom juist onze gedachten zoo in de richting van 'leggen' gestuwd? Waarom niet gezegd: bekleeden, met 'bekleding'; binnenbekleding, buitenbekleding, tusschenbekleding?

(En bovendien hebben wij nog: omwikkelen, omwinden, omwoelen en dgl.)

Navragen

- Mogen wij zeggen '... en wij hebben in Tilburg nagevraagd'?

Ons lid bedoelt of navragen gebruikt mag worden zonder subject? Dus hij twijfelt aan dezen vorm; hij gevoelt er misschien iets Duitsch in? Een vertaling van het Duitsche: Nachfrage halten?

Wij zouden zeggen: bij twijfel onthoudt U. Als ons lid het begrip met andere woorden kan weergeven, waarom zou hij dan een uitdrukking bezigen, die hem verdacht voorkomt!

Veroordeelen mogen wij het woord niet. Navragen, door vragen iets nader onderzoeken, naar iets vragen. 'Ik zal naar de kerk gaan.... en daar navragen, en als ik niets te weten kom, zal ik....' (Wdb. IX, 1669).

Wat is 'melm'?

Nadat mijn stukje onder dit opschrift was afgedrukt in O.T. van Maart, zijn er in 'De Toeristenkampioen' eenige mededeelingen van lezers aan den heer Paauw verschenen, waarbij hij eenige opmerkingen voegt.

Een en ander luidt als volgt:

'In de eerste plaats een knipsel uit "De Soester Courant" van 7 Januari j.l., waarin van het woord "melm" (evenals van twee andere in Soest voorkomende namen, Eng en Bunt) een verklaring wordt gegeven. De schrijver zoekt verband met het Scandinavische woord Malm, dat zandige, onvruchtbare, onbebouwde vlakke beteekent (Norrmalm en Södermalm nabij Stockholm bijv.).

Deze lezing komt overeen met wat Verdam in zijn Middelnederlandsch Handwoordenboek als verklaring van melm (m.) of melme (vr.) geeft: droge aarde, droog zand, stof, molm. Deze mededeeling dank ik aan mej. A.E. Robbers, de bibliothecaresse van de Amersfoortsche Openbare Leeszaal. Deze vriendelijke briefschrijfster vestigt er ook de aandacht op, dat een der drie uitgestrekte gemeenteweiden der stad Kampen in Salland den naam melm draagt.

Hetzelfde deelt mij ook jhr. mr. O.E.W. Six uit Den Haag mede, die bovendien weet te melden, dat er zich in de gemeente Renswoude, zoowel een buurtschap als een groote boerderij, beide De Melm geheeten, bevinden.'

Een en ander, vooral de uitspraak van Prof. Verdam, lijkt mij afdoende. Misschien wordt nu ook de naam van de bekende Zweedsche plaats Malmö verklaard: Malm = onvruchtbare grond, ö = eiland, dus Malmö = onvruchtbaar eiland (de plaats zit nu aan de kust vast maar is vroeger zeker een eiland geweest).

E.

Voor postzegelverzamelaars!

Ons genootschap telt zijn leden tot ver over de grenzen en het secretariaat correspondeert met vele landen. Het krijgt dus wel eens mooie postzegels, groene, blauwe, paarse en bruine; groote en kleine, hooge en breede; met landschappen en met koppen. Van Antigua, Argentinië, Barbados, Bermuda, Canalzone, Jamaica, Guiana, Martinique, St. Lucia, Trinidad & Tobago en Venezuela. Zoo bezitten wij een zeldzame blauwe driehoekige Martinique (één hoekje is er namelijk af!). Als er leden zijn, die graag eens een mooi zegel willen hebben, dan hebben zij het ons maar te zeggen. (Hoe is het te verklaren, dat wij spreken van: een mooi zegel (o.), maar: een mooien postzegel (m.)?)

[Nummer 5]

Van de leden van onzen raad van deskundigen.

In ons vorige nummer hebben wij eenige vragen opgenomen, met betrekking tot de uitdrukkingen: de essentialia, essentieel economisch belang, arbeidsintensieve industrie, en wij mochten daarbij reeds het advies van één lid van onzen Raad vermelden. Twee sedert dien ontvangen adviezen mogen thans volgen.

Het woord *e s s e n t i e* (en essentialia) behoort tot den woordenschat der Laat-Latijnsche (Seneca) en Middeleeuwsch-scholastieke filosofie, en is een vertaling van het Grieksche οὐσία. Over zulke internationale cultuurwoorden hebben wij Nederlanders natuurlijk geen stemrecht. Ze behooren tot de algemeen-Europeesche cultuurtaal en zijn in de bovenstaande zinnen volkomen correct, en in hun typische beteekenis door niets anders te vervangen.

Over de mérites van 'arbeidsintensieve industrie, loonintensief en kapitaalintensief' in de economische vaktaal acht ik mij niet bevoegd, een meening uit te spreken; maar van taalkundig standpunt bekeken, zijn het taalbedervende nieuwigheden, waarvoor ik 'arbeidsrijke nijverheid', 'loonrijk' en 'kapitaalkrchtig' of 'kapitalistisch' zou gebruiken.

Een ander lid van onzen Raad acht eveneens het woord 'essentialia' in zin 1 ter plaatse, omdat het hier in zijn eigenlijke beteekenis is gebruikt, zij het ook, dat deze schrijver in plaats van den uitheemschen vorm zou bezigen 'het essentieele'. Maar, zegt dit lid van ons college van deskundigen, indien met 'een essentieel economisch belang' inderdaad bedoeld is wat het lid van den Raad, wiens oordeel U reeds hebt weergegeven, meent: een gewichtig economisch belang, dan kan ik dat gebruik evenmin goedkeuren als hij; in die verzwakte beteekenis treft men het woord tegenwoordig ontelbare malen aan, vooral de verbinding 'van essentieel belang' is zeer algemeen geworden, ook als het volstrekt niet zoo ernstig bedoeld is. Mogelijk zou het nog wezen dat met de hier gebruikte verbinding bedoeld was: een naar zijn wezen economisch belang (dat essentieel dus adverbiaal was gebezigd), maar waarschijnlijk lijkt mij dat niet.

De samenstellingen sub 3. ('arbeidsintensief', 'loonintensief', 'kapitaalintensief') vind ik ook héél leelijk, maar zie, evenmin als het geachte lid, kans ze opeens door betere te vervangen. De moeilijkheid is dat men gewoonlijk de keuze heeft tusschen zulke korte, maar zware, formule-achtige composita aan den eenen, en elegantere omschrijvingen aan den anderen kant, die dan echter, omdat ze omslachtiger zijn, in de praktijk minder goed zijn te gebruiken. Men zou, bij afspraak, aan een niet-samengesteld woord of aan minder gewrongen composita de hier bedoelde beteekenissen kunnen geven, d.w.z. hun algemeene beteekenis kunnen specialiseeren voor het vereischte doel, maar dan nog zal er veel takt noodig zijn om geschikte woorden te vinden.

* * *

Uit deze beoordelingen en die in ons vorige nummer zien wij, dat 'essentialia' (of: het essentiele, de essentiele dingen), naar den aard gebruikt, aanvaard wordt, maar dat het ge-, dat is mis-bruik er van in een verslachte, verwaterde beteekenis, wordt gegispt.

En dat 'arbeids-, loon- en kapitaalintensief', van taalkundig standpunt bekeken, bij geen van de drie beoordeelaars bescherming geniet. 'Héél leelijk, taalbedervende nieuwigheden, monsters, misbaksels en gedrochten'!

Mijnbouwtermen.

Het lid van ons genootschap, wiens bijdrage wij in ons nummer van December opnamen (het was de heer Ir. H.Th. B a k k e r te Batavia, die op deze wijze een beroep deed op zijn vakgenooten), heeft niet vergeefs de kwestie van de mijnbouwtermen aan de orde gesteld. Zijn actie voor zuiverder Nederlandsch in de mijnbouwkundige litteratuur heeft instemming gevonden, bij collega's en ook bij de Overheid. Critiek ook, dat spreekt van zelf, en wel, naast opbouwende critiek, waarvoor de schrijver zeer erkentelijk is, eenige afwijzende opmerkingen van collega's, die in deze poging om tot zuivering van de met vele bastaardwoorden doorspekte vaktaal te komen, blijkbaar een aanslag hebben gezien op hun bezit. Een collega vond de Nederlandsche termen, die ons lid had gemeend te mogen voorstellen, 'Zuid-Afrikaansch' klinken!

Maar over het algemeen kan ons lid tevreden zijn. Het Mijnbouwkundig Genootschap, dat zijn aandacht wijdt aan de samenstelling van een viertalige woordenlijst van Mijnbouwkundige termen, zal stellig met het werk van ons lid, en met de opmerkingen, die belangstellenden ten aanzien daarvan gemaakt hebben, zijn voordeel kunnen doen.

Van onze leden.

'Dat' of 'wat'.

Twee woorden, die in den laatsten tijd met elkaar verward worden, waarvan het laatste zelfs het eerste dreigt te verdringen. 'Het goede, wat wij van hem mochten ontvangen'; 'het station Senen, wat thans in hoofdzaak wordt gebruikt....' Het is hiermede gesteld als met de woorden: hetwelk en hetgeen. 'Hetwelk', dat betrekking heeft op een voorafgaand zelfstandig naamwoord, 'hetgeen', dat een geheelen voorafgaanden z i n samenvat.

'Hij gaf mij een boek ten geschenke, d a t ik aardig vond'; het was een aardig boek, dat ik ten geschenke kreeg. '...., w a t ik aardig vond'; het was een aardige daad, mij dit boek te schenken. Bij een voorafgaand substantivisch antecedent (onzijdig) gebruikt men d a t; is het antecedent een zin, dan w a t.

Alleen bij een voorafgaand onbep. vnw. (alles, veel), ook als d a t (gene) voorafgaat, gebruikt men w a t: alles wat, dat wat. 'Wat' wordt ook dan gebruikt, als het voorafgaande 'dat' verzwegen wordt; w a t hij zei, was volkomen juist.

Ook wanneer men te doen heeft met een vragend vnw. of onbep. vnw., is de vorm w a t. 'Wat (of) hij wil, is mij niet duidelijk', 'wat hij ook zegt, geloof hem niet'.

Bij 'iets' en 'niets' is er misschien eenige onzekerheid.

'Is te....'

Een vorm, die voortdurend het ongenoegen opwekt van vele leden, die niets liever zouden wenschen, dan dat wij hem eens duchtig zouden veroordeelen. Zij erkennen wel, dat het gebruik van t e, gevolgd door een infinitief, in vele gevallen goed Nederlandsch kan zijn, maar niet als bevelenden vorm, ter uitdrukking van een v e r p l i c h t i n g. 'Op verzoek aan den conducteur te toonen', 'het verzoek is aan de directie te richten', 'hierlangs af te scheuren', 'voor het gebruik te schudden'.

Een van onze leden had van een vereeniging, van welke hij lid was, een stuk ontvangen, waarin voorkwam de uitdrukking 'door het secretariaat in te vullen' en

hij had daartegen geopponeerd; en zijn vereeniging antwoordde hem daarop als volgt:

‘Tot mijn verwondering zie ik, dat U bezwaar maakt tegen de uitdrukking “Door het Secretariaat in te vullen”, omdat U “in te vullen” als een germanisme beschouwt. Ik geloof, dat U zich vergist. Als er stond: “is door het S. in te vullen”, dan zou U gelijk hebben. Wat er nu staat is een afkorting voor bv.: “Door het S. in te vullen gedeelte”. Dit is evenmin een germanisme als bv.: “door de leden te betalen contributie”, terwijl de uitdrukking: “de contributie is aan den penningmeester te gireeren” wel fout is. De combinatie van den onbepaalden werkwoordsvorm voorafgegaan door “te” met een vorm van het w.w. “zijn” is nl. een germanisme, tenminste, als de uitdrukking beteekent, dat iets moet gebeuren, niet als het kan. De zin “de contributie is aan den penningmeester te gireeren, maar kan ook op het Secretariaat worden voldaan” beschouw ik dus als zuiver Nederlandsch.’

Ons lid wendt zich nu tot ons en verzoekt ons ‘aan de constructies met te eens een beschouwing te wijden, toegelicht met talrijke voorbeelden, waardoor het juiste gebruik van te in combinatie met een werkwoord duidelijk komt vast te staan’.

Laat ons beginnen met ons lid, en de velen, die het te dezen met hem eens zijn, te verwijzen naar de opmerking van een lid van onzen Raad in O.T. 1935, 21, waaruit hun zal blijken, dat, naar de meening van dezen deskundige, de bedoelde constructie zeer wel Nederlandsch is.

En van de plicht, aan deze constructie een beschouwing te wijden, achten wij ons ontslagen, nu het Ned. Wdb. ons te dezen alles geeft, wat wij maar in redelijkheid kunnen verlangen.

Onze leden mogen maar eens nalezen wat er gezegd wordt in deel XVI, kolom 1088, onder de beteekenis 3), loopend tot kolom 1092. Bv. te + inf., ter uitdrukking van een verplichting of een noodzakelijkheid: te doen, te letten op, te beklagen, te bezien, te vreezen, te duchten, te bezorgen.

Neen, voor een categorische veroordeeling van te + infinitief, ook in imperatief gebruik, is geen plaats. Maar, ook hier alweer, als onze leden zich

niet op hun gemak gevoelen bij constructies als 'het verzoek is aan de directie te richten', wie ter wereld zou hen er dan toe willen dwingen, ze te gebruiken? Geven onze leden de voorkeur aan: men dient het verzoek te richten....., men richte het verzoek aan.....? Voortreffelijk Nederlandsch en voor velen van ons stellig te verkiezen boven de gewraakte constructie; in het bijzonder voor hen, die - met ons -, al willen zij den vorm met 'te' in zijn waarde laten, van oordeel zijn, dat het uitsluitende gebruik er van, met veronachtzaming van elke andere wijze van uitdrukken, op den duur toch wel wat hinderlijk wordt.

Fransch.

De Maasbode ergerde zich over het op zijn Fransch uitspreken door radio-omroepers, van het woord marsch en U nam op bladz. 20 van den loopenden jaargang de klacht met het opschrift 'Vreemde insluipsels' over. Inderdaad, wij hebben hier te doen met den Nederlandschen vorm van het Fransche marche (geb. wijs van marcher en zelfst. nw.) en het is nu maar de vraag of wij met onze schrijfwijze willen uitdrukken dat de uitspraak moet zijn gelijk aan die van mars. Ook in de militaire wereld is men op dit punt niet eensgezind (uitspraak commando's als voorwaarts marsch, in marsch-colonne enz.).

Moet ook bij woorden welke uit vreemde talen overgenomen zijn de sch altijd uitgesproken worden als s, of alleen maar op het einde van het woord? Bij de sch aan het begin is het anders, vergel. schmink, schlemiel enz.

Overigens is de voorliefde voor een Fransche(?) uitspraak bij een zeker deel van ons volk nog niet verdwenen; zeker hotel in een onzer badplaatsen wordt door de 'inboorlingen' hardnekkig Palacé-hotel genoemd en minder ontwikkelde landgenooten spreken van compoté, van de portierslogé, van de Laplacéstraat en van een pendule met coupés, waarschijnlijk om te toonen dat vreemde woorden hun geen moeilijkheid opleveren. 'Ik en jij kennen Fransch', zoo sprak eens een onderofficier der Marine bij de 'theorie' tot een student-zeemilicien, 'maar die andere menschen niet, daarom zeggen we maar état major'. Fíktor hùgo en émiel sóla zijn bij ons nog altijd bekende schrijvers.

Het is wel merkwaardig, dat men in Nederland uit het Fransch overgenomen woorden beschaafd en niet beschaafd uitspreken kan, maar dat er toch eigenlijk geen regel bestaat op dit punt. Wie manie zegt deelt zich daardoor bij de klasse der ongeletterden in, maar betreffende serie en orgie is er blijkbaar geen volledige zekerheid.

De Engelschen maken het zich op dit punt minder moeilijk; zij spreken rustig van oertjoer voor ouverture, van revelli voor réveille, van Bietsjemp voor Beauchamp enz.

M-n.

Met

- Ons lid, de heer C.D.W. Boissevain, vestigt de aandacht op de uitdrukking 'm e t vijf jaar' (Weg Amsterdam naar Utrecht met vijf jaar gereed. - Krantenbericht) en hij vraagt 'Zal met afzienbaren tijd deze nieuwigheid met Nederland geduld worden?'

Wij zijn er zeker van, dat wij spreken van in afzienbaren tijd, en in Nederland, maar die zekerheid ontbreekt ons ten aanzien van de gewraakte uitdrukking, waarin 'met' gevolgd wordt door een bepaling van tijd. Wij zijn er ons van bewust, dat wij persoonlijk deze uitdrukking herhaaldelijk hebben gebezigd, en wel voornamelijk, als wij ons met betrekking tot de tijdsbepaling niet al te stellig wilden uitdrukken. 'De zieke gaat goed vooruit, hij zal met een dag of veertien wel weer op de been zijn'.

Wij zouden daarom geneigd zijn, de gewraakte uitdrukking in bescherming te nemen; wat zeggen onze lezers daarvan? Zijn wij te tolerant?

Zoo noodig bieden wij twee verklaringen aan voor het gebruik van 'met' in dezen samenhang. 'Met' heeft van oudsher gediend ter aanduiding van gelijktijdigheid; 'met den aanvang der lente', 'met de jaren'. Dus: met vijf jaar, als er vijf jaren verstreken zullen zijn, zal de weg gereed zijn. Ofwel: met, als aanduiding van het middel, waarmee een handeling wordt verricht of een doel wordt bereikt. 'Met veertien dagen (bedrust) zal het euvel verholpen zijn'. 'Met vijf jaar (werkens) zal de weg gereed zijn.'

Re-gel-ma-tig

- 'Maar er zijn (op deze markten) levensmiddelen te halen, die bij ons slechts de regelmatige winkels slijten.' 'Als men dengenen, die na 25 dienstjaren den 60-jarigen leeftijd bereikten, een regelmatige uitkeering placht te geven,....' 'Regelmatige surveillance van chercheurs in kleine auto's blijft ontbreken.' 'De ordenaars van heden zeggen gaarne, dat het met.... totaal mis is gegaan, maar verzuimen regelmatig op de radicale mislukking te wijzen, die....' 'Instelling van een commissie, die - tik-tak, tik-tak - regelmatig contact zal hebben met Belgische commissie.'

Typisch

- 'Een typische gast heeft in den Amsterdamschen dierentuin zijn intrede gedaan, de rolstaartneusbeer.' Is de aanwezigheid van rolstaartneusberen typeerend voor dierentuinen? Neen, zulk een dier is een zeldzaamheid, rolstaartneusberen ontmoet men niet elken dag. En daarom had het berichtje in de krant moeten spreken van een 'zeldzamen' gast, of zooiets.

'Typisch is dat', moge onze jeugd zeggen, de krant vermijde zulke uitdrukkingen.

Als bodems wortelen

- 'Dit was dan het botertje tot den boom, die in 's Rijks schatkist wortel schiet.'

'Varen' en 'scheuvel lopen'

- Ons lid, Mr. G.W. Baron de Vos van Steenwijk, schrijft ons:

Met belangstelling las ik de opmerkingen over 'varen' en 'scheuvel lopen' in de nummers van Februari en Maart.

'Scheuvel lopen' voor schaatsenrijden wordt in de streek van Drente, waar ik geboren ben (de Wijk), algemeen gebruikt. Dikwijls heb ik 'varen' daar transitief horen gebruiken; een boer zal zeggen: 'Ik ga morgen mest varen' d.w.z. met zijn wagen mest naar het land brengen. Nog eigenaardiger: 'zand mennen' d.w.z. met een wagen en paard, dat de boer 'ment', zand vervoeren.

Een andere uitdrukking die dikwijls in Drente (en ik meen ook in Overijssel) wordt gebruikt is 'Dat gaat over' in de betekenis van 'Dat gaat niet door'.

Germanisme of zuiver lokale uitdrukking?

Duurvlucht

- De sportcorrespondent te Parijs van een van onze groote bladen schrijft: 'Men weet ook hier, dat dit alles nog maar kleinigheden zijn, indien men dit vergelijkt met een duurvluht van den Sowjet-vlieger Makaroff, die....'

Inderdaad, een **d u u r v l u c h t** is geen kleinigheid, uit de pen van een **N e d e r l a n d s c h e n** correspondent. Is het een sport, die deze correspondent beoefent?

Hij heb'

- 'Of de Amsterdammers werkelijk "hij heb'" zeggen', vraagt een lid. Ja, dat doen zij; niet alle Amsterdammers natuurlijk, maar velen van hen. En niet voluit, maar samengesmolten tot 'hij'p'; vooral bij het vlugge spreken en wanneer de woorden niet den vollen nadruk krijgen. 'Autos efá' wordt in het Amsterdamsch: hij'p 't zëllef gezegd!

Kocht gij?

- 'Boekenweek. Kocht gij reeds een boek?'. Zaagt gij reeds die mooie film? At gij reeds versche spinazie? Hoordet gij niet van de zilvervloot?

Puzzle.

Daar langs den geheelen weg van Tempelhof tot aan de Wilhelmplatz paddenstoelluidsprekers waren ingeschakeld, kon men aan het eindpunt in de Wilhelmstrasse, zij het ook door het onrustige gejoel der tienduizenden, die op het plein der regeeringsgebouwen zich, niet overal zonder levensgevaar, een staanplaats hadden veroverd, vaak aanmerkelijk gestoord, tevens de aankomst op het vliegveld

en de begroetende woorden van minister Göring als plaatsvervangend staatsleider en van minister Göbbels als gowleider van Berlijn hooren.

Oplissing in Onze Taal, November 1936, blz. 47, 1e kolom.

Uit 'voeding en hygiëne'.

Mijne Heeren, zoo begon een hoogleeraar zijn college altijd, wij hebben den vorigen keer gehandeld over...

De uitdrukking 'handelen over iets', zegt de Redactie van het blad, is geen Nederlandsch, maar vertaald Duitsch; in het Nederlandsch 'behandelt men' een of ander onderwerp, 'spreekt men over' een of ander thema.

Nog onlangs, gaat de Redactie voort, hebben wij gelezen, dat een hoogleeraar uit Delft een aantal lezingen zou houden en dat hij zou 'handelen over' verschillende onderwerpen.

Er stond bij - en dat was niet ironisch bedoeld - dat 'deze lezingen in de Nederlandsche taal zouden worden gehouden'.

Dat is stevige taal, maar - de schrijver houde het ons ten goede - het is er naast. 'Handelen', in den zin van: behandelen in woord of schrift, t.w. in toepassing op hetgeen een onderwerp van overlegging, onderzoek, overweging, bespreking enz. vormt. 'Ik heb wat anders met U te handelen' Leev. 3,33. Naar het jonger taalgebruik, 'handelen van', en (in den nieuweren tijd vooral) '...over iets', over iets spreken of schrijven.

'Op een warmen dag is 't een wellust om over water te handelen' Beets, C.O. 29. 'Brieven, die over zaken handelden'. (Wdb. V, 1906). 'Wij hebben daarover gehandeld in Onze Taaltuin,...' Overdiep, Het belang van het Friesch, 119.

Neen, 'handelen over' mogen wij niet uitbannen.

AANHALING uit Leon Savary (zie Abel Hermant, Chroniques de Lancelot), aantoonende dat wij, wel verre van de belangstelling van onze Raad te mogen beschouwen als iets, waar wij aanspraak op hebben, er een heugelijk verschijnsel in moeten zien, waaruit een verblijdend verschil blijkt tussen de geestesgesteldheid van onze en die van sommige buitenlandse deskundigen^{*)}:

Les philologues n'ont pas en commun avec les écrivains le souci de l'intégrité de la langue (je dis l'intégrité et non pas la fixité: ce n'est pas la même chose). Ce qui les préoccupe, ce n'est pas que le français reste fidèle à son génie, s'enrichisse sans se corrompre, se développe en obéissant à des lois qui n'ont pas été dictées par l'arbitraire. Non. Curieux simplement de phénomènes, dont les conséquences leur importent peu, ils prennent plaisir à tout ce qui marque une décadence, une déchéance du bon langage, parce que c'est un changement intéressant. ....Telle faute qui blesse l'oreille, non seulement d'un artiste, mais de toute personne qui aime sa langue maternelle, cause au philologue une joie indécente.....

G... n.

*) en - voegen wij er bij - een bedroevend verschil tusschen de geestesgesteldheid van genoemde 'écrivains' en die van sommige Nederlandsche schrijvers, bij wie de 'intégrité de la langue' somtijds heel ver te zoeken is - Red.

[Nummer 4]

De 'a'-mode.

Men heeft ons gevraagd eens de aandacht te vestigen op het veelvuldige, ongemotiveerde, gebruik van het aan het Grieksch ontleende voorvoegsel a- in allerhande samenstellingen. 'Kerkelijke kunst van physioplastisch, a-religieus karakter.' Inderdaad verdient dit verschijnsel onze opmerkzaamheid. Wat men er mee voor heeft om in plaats van de vele vormen, die een ontkenning aanduiden, juist dit geleerd aandoende praefix te bezigen, is moeilijk te zeggen; misschien schuilt de aantrekkingskracht juist in dit 'geleerde' aspect. Zelfs zagen wij het onlangs in de krant gebruikt, blijkbaar ter versterking van een ontkenning. 'Een wet, die ons tot deze dingen dwingt, noemen wij immoreel, ja a-moreel'.

Dit amoreel (of 'a-moreel', zooals men bij voorkeur schrijft) schijnt zich bijzonder in de belangstelling te verheugen. Dat het zoo bekend is geworden, is wel toe te schrijven aan de Nietzschemode, die zich nog steeds handhaaft. Nietzsche's 'immoralismus' werd bij voorkeur 'amoralisme' genoemd, denklijk omdat men de diep-ingewortelde ongunstige beteekenis van het oude, gewone woord niet wilde aanvaarden, maar toch niet uitwischen kon. Nietzsche wilde immers de traditioneele tegenstelling van de christelijke begrippen goed en kwaad, als slaven-moraal uitroeien; de nieuwe 'Herrenmoral' zou vrij zijn van die 'moraline'. 'Jenseits von Gut und Böse' lag zijn 'amoralisme'.

Anti-moralisme noemde men in ouderen tijd de ideeën, die in die richting gingen. Daarn a a s t vermeldt Eisler, Handwörterbuch der Philosophie, ook afzonderlijk als bet. van 'amoralisch': wat met de moraal niets te maken heeft, ethisch indifferent.

Wij mogen betwijfelen, of uit dit laatste zeer beperkte wijsgeerige gebruik bij een enkelen weinig bekenden filosoof, de liefhebberij van onzen tijd in dat gewichtigdoende, geleerd-schijnende voorvoegsel a- is te verklaren. De ontzaglijke invloed van Nietzsche's profetisch-dichterlijk voorgedragen denkbeelden zullen hieraan wel veel meer schuld hebben.

Daarbij kan dan een andere populaire wetenschap hebben meegewerkt: de psychologie, waar men zeer vele uit het Grieksch ontleende (of op Griekse wijze uit Gri. woorden gevormde) samenstellingen in gebruik heeft: aphasie, alexie, agraphie, amnesie, amusie, amimie, enz.: het (pathologisch) o n t b r e k e n van het psychische vermogen tot spreken, lezen, schrijven, onthouden, toon-(muziek)onderscheiding, enz.^{*)} Dit o n t b r e k e n van een eigenschap, een contact, wordt hier overigens uitgedrukt door een voorvoegsel, dat niets anders beteekent dan het Latijnsche i n - (im-, ir-, il-) en het Nederlandsche o n -; dus: n i e t -, en dat gaat vaak over in: tegengesteld aan, het (meest: kwade) tegendeel vertoonend (onwijs, onmensch).^{**)}

In het Latijn heeft men alleen een voorvoegsel ā, als bijzondere ontwikkeling van a b, voor m e n v, en evenals ab komt het alleen bij werkwoorden voor: amovēre, avertēre (dáárvan dan pas weer amotio en aversio). Misschien v o e l t deze of gene

*) Niet alleen de psychologen, maar ook de medici gebruiken zeer vele Griekse termen met het voorvoegsel a-. Trouwens daar zal het mee begonnen zijn: medici, neurologen, psychiaters, psychologen, paedologen, paedagogen, en dan - de belletristen en journalisten!

**) Deze voorvoegsels, on- van onze, en in-, im-, ir-, il- van de Latijnsche taal, - en dit is wel merkwaardig - zijn zelfs etymologisch van volkomen denzelfden oorsprong met dat a-...., maar laat ons voorzichtig zijn en hier halt houden. Hoe aantrekkelijk het voor velen van ons moge zijn, eens op het veld der etymologie te grasduinen, wij mogen niet vervallen in de fout van zoovele belangstellenden in de taal, die argeloos meenen Franck-Van Wijk te kunnen excerpeeren. De linguïstische vergelijking van de vele indogermaansche taalgroepen, talen en dialecten hebben wij over te laten aan de vakgeleerden van dit speciale gebied. Al wapenen wij, heele of halve leeken, ons ook met een of meer etymologische woordenboeken, dat helpt ons weinig. Want wij weten ze niet te hanteeren.

er wel eens verband mede bij het moderne a- in amoreel, enz.; maar het is er niet en kan er o.i. niet zijn. Ook niet bij den dichterlijk taalscheppenden Nietzsche: daarvoor was hij veel te goed van de klassieke talen op de hoogte.

A-moreel is dus half Grieksch, half Latijn en zulke woordvormingen verdienen geen aanbeveling, al komen ze wel eens voor. Wij vinden ze met het Grieksche voorvoegsel anti- (maar alleen met dit eene, naar het schijnt), en in woorden als automobiel (een woord, dat zou moeten luiden: autokineet, of ipsomobiel!).

Wij moeten niet méér van die meng- (knoei-) vormen maken, dan strict noodig mocht blijken. Wij zeggen ook niet syn-ventie, en co-ode, maar conventie en synode.

A n t i hebben wij nu eenmaal volkomen aanvaard, evenals andere volken, als zelfstandig voorvoegsel. En dat kunnen wij vaak voor de nieuwe a-woorden in de plaats stellen; overigens zijn die begrippen ook genoegzaam anders uit te drukken. On-moreel, anti-moreel, alle moraal ontkennend, verachtend, verwaarloozend enz. Wij dienen a- in elk geval te beperken tot geheel Grieksche adjectieven: agnostisch, atheïstisch. Maar ook vormen als: a-philosophisch, a-politisch, a-religieus behoeven wij niet. Want voortgaande op dezen weg zouden wij ten slotte komen tot a-fascistisch, a-militair, a-juridisch en a-sportief, vormingen, die niet minder verwerpelijk zouden zijn als ons a-moreel is!

Van onze leden.

Spelling

- Waarom - vraagt een lid, de heer W. Dols - schrijven wij Haarlemmer met twee m's? Ik weet wel waarom wij den medeklinker verdubbelen in Rotterdammer, n.l. om te voorkomen dat de (beklemtoonde) lettergreep -dam open zou worden, maar wat voor 'Rotterdam' geldt, geldt toch niet voor 'Haarlem'; in dit laatste woord is de lettergreep -lem onbeklemtoond, of zwak beklemtoond. In ieder geval is de e van -lemmer niet de e van b.v. nek, maar de kleurlooze ə. Aangezien in een Nederlandsche onbeklemtoonde lettergreep nooit een lange vocaal wordt geduld, m.a.w. het Nederlandsche phoneem ə nooit gerekt wordt, is de verdubbeling van de m in Haarlemmer m.i. overbodig.

Wij hebben te dezen ons licht opgestoken bij het lid van onzen Raad, Mejuffrouw Dr. Van Lessen, en haar gevraagd: mogen wij de conclusie, waartoe onze correspondent komt, aanvaarden en schrijven Haarlemer? Neen toch? Al schrijven wij: monniken, het is toch ook: Hendrikken?

Mejuffrouw Van Lessen heeft ons geantwoord op onze vraag. - 'Neen, wij mogen niet schrijven H a a r l e m e r , maar alleen H a a r l e m m e r , al kan ik U niet positief zeggen waarom. Toch is er, dunkt mij, wel een aanwijzing te vinden, waarom De Vries en Te Winkel deze spelling hebben gekozen: de uitspraak. De meeste Nederlanders zeggen wel Haarlēm, Aarnēm (= Arnhem), maar spreken de vocaal van de tweede lettergreep minder toonloos uit in de afleidingen Haarlemmer, Haarlemsche, Arnhemmer, Arnhemsche. De lettergreep heeft dan n.l. ook meer klemtoon: / \ ~ tegenover / ~ (/ = hoofdtoon, \ = bijtoon ~ = onbetoond of zwak betoond). De woordenlijst van De Vries en Te Winkel zegt in haar korte verhandeling over de spelling wèl, dat men moet spellen D o k k u m e r , G o r k u m e r , doch zwijgt over H a a r l e m m e r , A r n h e m m e r ; in de alphabetische lijst vindt men de spelling echter zooals ik haar nu aangeef. Misschien geeft het boekje Grondbeginselen der Nederlandsche Spelling de reden, waarom -u m en -e m niet gelijk zijn behandeld; ik heb het werkje hier niet bij de hand.^{*)} Het zou mij niet verbazen, als de uitspraak

*) De Grondbeginselen der Nederlandsche Spelling door L.A. te Winkel, vijfde druk, opnieuw herzien door M. de Vries, 1884, p. 76 § 106 "....., zoo is de verdubbeling vanzelve evenzeer onnoodig na toonlooze klinkers als na heldere en tweeklanken.... Het gezegde is natuurlijk niet toepasselijk op Arnhemmer, Haarlemmer enz., waarin de tweede lettergreep, hoewel zwak van toon, niet toonloos wordt uitgesproken, en de è, hoe kort ook, toch den scherpsten e-klink behoudt.

Het bevreemdt ons, dat een geacht beoordeelaar dit punt betwist. Wij willen gaarne erkennen, dat de uitspraak Háárlēm en Arnhēm in de volkstaal wel gehoord wordt; doch in de beschaafde

hier de reden was geweest van de geijkte spelling. In het andere voorbeeld dat U geeft: H e n d r i k k e n , tegenover m o n n i k e n , zou ik ook stellig met Uw spelling meegaan. Het Ndl. Wdb. geeft trouwens een afleiding verhendrikken, in den zin van “verboeren”, aldus gespeld. De i van H e n d r i k is voor mijn gevoel ook minder toonloos dan die van m o n n i k . Blijkbaar dus is de spelling zoo subtiel, dat zij daar rekening mee houdt.

Trouwens, de oude voorbeelden in het Ndl. Wdb. van Haarlemmermeer, Haarlemmerdijksch zijn ook alle met mm gespeld; de spelling is dus niet door De Vries en Te Winkel bedacht, zij hebben een bestaande traditie gehandhaafd. Het oudste dat ik kan vinden is de titel van Leeghwaters boek: “Haarlemmer-Meerboek, of beschryving, hoe men de Haarlemmer en Leytse-Meer bedyken en droog maaken zal”. 9de druk, Amst. 1724.’

uitspraak wordt zeer zeker Haarlèm en Arnhèm gezegd. In den laatsten naam klinkt de è wel iets flauwer dan in den eersten, maar het blijft toch altijd eene è en daalt niet tot eene geheel toonlooze ë. Zoo spreekt men ook wel degelijk van den Háárlèmmer Hout, niet van den H á á r l è m e r Hout”. (Red. O.T.)

Florijn

- Waar komt - vraagt een lid - het woord 'florin' vandaan, waarmede men onze gulden in het buitenland aanduidt? Heeft het iets te maken met f l o s ?

Zeker! Als wij bedenken, dat de 2e naamval *f l o r i s* luidt, en een afgeleid werkwoord *f l o r e r e* (bloeien), dat wij in onze taal hebben overgenomen (floreeren), kunnen wij begrijpen, dat 'Florijn' (ook: Floreen) daarmede te maken heeft. Florijn is uit het Fransche 'florin' ontleend, en floreen uit het middeleeuwsch florenus. 'Floreen' beteekent eigenlijk bloem- of leliegulden, een gouden munt, die in de 11e eeuw door de stad Florence geslagen werd (de lelie, die in het wapen van die stad voorkwam). Uit dezen floreen ontstond de goudgulden der middeleeuwen en de gulden der latere tijden, waarvoor men nu nog, bij verkorting, *f* of *fl.* schrijft (Van Dale). Het is niet alleen onze gulden, dien men met florijn aanduidt; ook de Oostenrijksche gulden droeg dien naam en in Engeland bestaat nog de florin (= 2 s.). Het is een internationaal woord geworden, evenals ons 'daalder' (Thaler, Dollar), welk woord zijn oorsprong vindt in 'Joachimsthaler', de aanduiding van de munt, geslagen in Joachimsthal in Bohemen.

Is te....

- Inderdaad, wij moeten geen spijkers willen zoeken op laag water en het verheugde mij daarom op blz. 30 van ons orgaan te lezen, dat 'is te...' niet onder alle omstandigheden veroordeeld dient te worden.

Wanneer nu echter maar niet andere, 'ergere' ambtelijke stijlbloempjes eveneens Uw sanctie erlangen, a.d.z.: Dit artikel ware te doen luiden...; het voorkomende tusschen b en c kan vervallen; naar het voorkomt is het euvel hieraan te wijten...; wijziging van het voorkomende onder....

Alle welke ik dezer dagen in een door een jurist opgesteld prae-advies ter zake eener statutenwijziging mocht plukken.

Mn.

Wikkelkind

- 'De Koninklijke-Begeer zal een herinneringspenning aan den doop van Prinses Beatrix in den handel brengen. De penning vertoont op de voorzijde een gekroond wikkelkindje met duif...'

Bedoeld wordt een penning, ter herinnering aan den doop van het prinsesje, en omdat dit prinsesje tot ons - het Nederlandsche - volk behoort, mogen wij gerust spreken van een 'bakerkindje'. Want dat is Nederlandsch en Wickelkind is Duitsch.

Typische dierentuinen

- De Amsterdamsche dierentuin had een 'typische' gast, een rolstaartneusbeer; thans heeft de typoitis ook de Haagsche dierentuin aangetast. Een papegaai had

een eendje als pleegkind aangenomen; een 'typische' vriendschap in de dierenwereld, heette dat.

Wij weten niet van wie het bericht afkomstig is, van den papegaai of van de eend. Er zit iets papegaaisch in, in dit nabauwen van zoo'n woord, maar van de eend kan het ook best zijn!

- Ons lid, de heer ir. H.J. Buysman, vestigt de aandacht op de volgende, door hem als schadelijke germanismen veroordeelde woorden:

V e r h o u d i n g e n , i.d.b.v. verstandhouding, betrekkingen, toestanden, gedragingen, houding. N a k i j k e n (zij hadden het -), voor: zij bleven er nuchter van, mochten toezien, mochten er naar fluiten.

P a r l e m e n t a r i ë r , voor staatsman, kamerlid. H o o g s t e (de - tijd), hoog tijd.

Z i j n (dat heeft zijn bezwaren), 'zijn' kan hier gemist worden.

A n g s t h e b b e n voor, m.z. bang zijn, angstig zijn voor.

Ons lid heeft ook bezwaar tegen het woord a a n s t i c h t e r , voor: aanstoker, aanzetter, maar dit bezwaar deelen wij niet. 'Aanstichten'. Iets (kwaads) veroorzaken, tweeebrengen, er de eerste bewerker van zijn. Het is thans min of meer verouderd, althans in de spreektaal niet meer in gebruik, ofschoon als bijbelsche uitdrukking nog altijd bekend. Men mag het wenschelijk achten, dat het niet geheel in onbruik gerake. Geen ander woord drukt het denkbeeld zoo aardig uit; en daar s t i c h t e n voor het aanrichten van iets kwaads eene gewone uitdrukking is gebleven, is a a n s t i c h t e n , als de aanvang van het s t i c h t e n , het eerste veroorzaken van het kwaad, een duidelijk en bruikbaar woord. (Wdb. I, 365).

Ons lid maakt ook bezwaar tegen het bijna uitsluitend bezigen van: z e g e , voor overwinning; van s l a a t voor verslaat; van p a c t voor verdrag; van p r o b l e e m voor vraag, vraagstuk, moeilijkheid.

C o n s t a t e e r e n is wel letterlijk 'vaststellen', maar wij hebben dit woord al - zegt hij - voor het aannemen van regels, normen, bepalingen; daarom stelt ons lid voor: zien, bemerken, opmerken, waarnemen; soms: ondervinden.

Voor: h u n k u n n e n bleek: hun kunde, kennis, bekwaamheid, geschiktheid; voor het g e b e u r e n : de gebeurtenis(sen), wat er gebeurt. Voor d e r g e l i j k e (in een zin als: de machine heeft een dergelijke groote capaciteit, dat...): zulk een (zoo'n) groote ('dergelijke' alleen bij vergelijking met iets anders). Voor d o o d e n s p r o n g : doodelijke sprong, 'sprong des doods', of het vreemde woord salto mortale. Voor: een aardig i e m a n d : een aardig man, persoon (men zegt toch ook niet 'een aardige hij'). En dan vraagt ons lid ten slotte: I s s t a p l a a t s e n (vgl. zitplaatsen) niet beter dan staanplaatsen?

Spaansch.

Wij Hollanders bezondigen ons nogal eens aan Spaansch, zie b.v. de soms volmaakt zinlooze opschriften in de deksels van sigarenkistjes, of de dito namen van sigarenmerken, alles made in Holland. Men spreekt echter ook van Várinas (i.p.v. Varínas), senóritas (i.p.v. señorítas, met de klemtoon op de i), van pésetas (i.p.v. pesétas), van een of het El Dorado (terwijl el het bep. lidw. is en de dorado niet een landstreek maar een persoon was) en van de n Heilige n Hermándad (terwijl hermandad, dat broederschap beteekent, ook in het Spaansch vrouwelijk is en de klemtoon op de laatste lettergreep heeft). Guerilla-oorlog is natuurlijk een pleonasme.

Het hek was echter volkomen van den dam, toen wij het Spaansch-Amerikaansche cafeteria ontdekt hadden en dat tot cafetária hadden weten te verbasteren. Sedert dien hebben wij in onze steden ook delicatarias, bufetarias en finitarias zien verrijzen; zelfs is er in Den Haag een Fok's Taria, hetgeen schijnt te beteekenen de Taria van Mijnheer F.

Een pulquería (plaats waar men pulque verkoopt) heb ik in ons land nog niet ontdekt, maar dat kan nog komen; indertijd immers gaf een onzer geïllustreerde bladen als toelichting onder een plaatje de wijsheid ten beste dat pulcheria een in Mexico geliefde drank(!) is.

Mn.

Contributie.

De penningmeester brengt ter kennis van de leden, dat op 1 Juni j.l. het nieuwe verenigingsjaar is begonnen en hij zal het op prijs stellen de jaarlijksche bijdragen der leden en de bedragen der abonnementen van de lezers van ons orgaan op zijn postrekening No. 181661 te mogen ontvangen.

Uit de pers.

De Maasbode neemt het stukje van ons lid, den heer Menkman, uit ons nummer van Mei over en schrijft er bij:

Ook hier dus weer dezelfde misvatting. Het gaat immers - wij herhalen het - niet om een 'uit een vreemde taal overgenomen' woord z o n d e r m e e r. Want dat woord heeft zijn oorspronkelijke schrijfwijze verloren, is 'vernederlandscht', kreeg zelfs een ander geslacht. Bestaat er dan nog één enkele reden, waarom wij het ook niet doodgewoon, volgens ons eigen taalgebruik, zouden uitspreken? Wij kunnen het niet inzien.

Even gemotiveerd het heeten mag, dat wij trachten het woord 'marcheeren', hetwelk met de enkele ch zijn uitheemschen vorm behield, een Fransch accent mee te geven bij de uitspraak, even logisch lijkt het, voor het volop ingeburgerde 'marsch' een soortgelijke overweging volstrekt uit te schakelen. Wanneer het woord eerlang krachtens de nieuwe schrijfwijze de ch verliest, zal het nog duidelijker worden, dat een beroep op zijn vreemde herkomst voor het vasthouden aan een on-Nederlandsche uitspraak absoluut misplaatst is.

Dies achten wij den twijfel, die uit de beschouwing van een lid van 'Onze Taal' spreekt, in geenen deele gerechtvaardigd. Zijn geestige inventies gaan o.i. buiten de zaak om. A.B.K. hekelt in Het Volk de neiging, om woorden te vervrouwelijken; het is volgens dezen schrijver niet noodig te spreken van 'gaste' (Miss Maffey, die eenige dagen de gaste van Prinses Juliana is geweest). Als een vrouw onze

penningen beheert, mogen wij haar gerust den titel van penningmeester geven en als zij aan het hoofd staat van het secretariaat, noemen wij haar secretaris;^{*)} een mannelijk ambtenaar van een regeerings-departement, die tot taak heeft te adviseeren, is een adviseur en deze titel behoeft niet gewijzigd te worden, als een vrouw zijn plaats inneemt. Een vrouwelijke advocaat is een Meester, en niet Meesteres, een vrouwelijke professor versmaadt het achtervoegsel -es evenzeer.

- Hoe dikwijls meenen wij niet ons uiterste best gedaan te hebben geen germanismen of andere barbaarschheden gebruikt te hebben, den volgenden ochtend staat het gedrukt in de krant en gij trekt u de haren uit het hoofd - daar leest gij een germanisme om van te rillen, een gallicisme om er kippenvel van te krijgen, een angelsaksisme om heel Engeland een prooi der golven te wenschen en met angst en beven slaat gij des Zaterdag 'De Groene' op - zal 'Charivarius' zijn bijtend gift op uw barbaarschen staart gelegd hebben?

Niets moeilijker dan zuiver Nederlandsch te schrijven. Neem welke voorzorgen gij wilt - te eeniger tijd begaat gij er de vreeselijkste overtreding tegen. Leer het nuttige maandschrift 'Onze Taal' van buiten, het lijfblad van de vereeniging die als een waakhond het erf onzer taal bewaakt en elk vreemd insluipsel terstond naar de keel vliegt, wapen u met de heiligste voornemens, raadpleeg de dikste handboeken - het zal u niet helpen. De duivel der onzuiverheid ligt op de loer en draait u er een.

Erger u dagelijks aan uw jongere collega's, die zich niet kunnen 'realiseeren' hoe slecht zij hun gave 'benutten' om maar voortdurend van 'politieel' en 'justitieel' ingrijpen te schrijven en die niet willen 'beseffen', dat wij voor het germanisme 'benutten' heel degelijke woorden bezitten en 'politiëel' al lang en vreemd genoeg is en die dikwijls te slordig of te haastig zijn om een goed Nederlandsch woord te 'gebruiken' en daarom maar het voor de hand liggend vreemde nemen.

Erger u aan hen, sla u op de mannelijke borst en zegen uzelf, dat gij niet zijt gelijk dezen en twee dagen later dringt de zooveelste nagel aan uw journalisten-doodkist in uw vleesch, omdat gijzelf....

Hoe moeilijk het is?....

Dinsdagavond schrijft de heer W. in een ingezonden stuk verontwaardigd over de weinige zorg die de overheidspersonen besteden aan de zuiverheid der taal in de staatsstukken en wat schrijft hijzelf?

'Vooral een regelmatig kennis nemen van den inhoud der Staatsbladen leert ons, dat degenen die met het concipieeren van die Staatsstukken zijn belast, niet altijd de noodige zorg aan het Nederlandsch wijden'.

Dat voor 'concipieeren' een goed Nederlandsch woord bestaat - 'ontwerpen' - is den geachten schrijver ontgaan en hoe zit het met 'regelmatig' kennis nemen? Neemt hij kennis met de regelmaat van een maatmeter, om het vreemde woord 'metrofoon' niet te noemen, of zou hij bedoelen dat hij 'geregeld' kennis neemt?

Gij ziet hoe moeilijk het zelfs voor de zuiveraars is en daarom wacht ik met gelatenheid de ingezonden stukken af, want in het bovenstaande zal ik ook wel weer gezondigd hebben tegen de zuiverheid der tale en ik onderschrijf ten volle wat een onzer deskundigen eenmaal zei: 'Om geen onzuiver Nederlandsch te schrijven moet gij geen Nederlandsch schrijven'.....

(Telegraaf)

[Nummer 7]

*) Het hoofd van het secretariaat van Onze Taal, belast ook met het waarnemen der redactie van dit maandblad, heeft zich een tijd lang 'secretaris-redacteur' genoemd, maar zij is van deze gewoonte afgeweken, toen haar bleek, dat eenige leden, misleid ten aanzien van haar kunne, hadden betreurd, dat zij bij den aanhef van hunne brieven daaraan geen recht hadden laten wedervaren. - Red. O.T.

Brokkentaal.

Een verschijnsel, dat waard is in het licht van onze belangstelling te worden geplaatst: de letter-, lettergreep- en brokksamenstellingen, de 'Aküsprache' der Duitschers, de tot in het dwaze gegroeide gewoonte om van brokstukken van woorden, namen te smeden, die slot noch zin hebben. Entos, Hapag, Robaver, Vova. Een tentoonstelling, een scheepvaartmaatschappij, een bank, een krant. Wie zich verheugt in het bezit van drie zoons, die Jan, Piet en Klaas heeten, weet dat hij zijn landhuisje Japiekla zal moeten noemen; het nut, dat de Kabacen sticht, is niet onder woorden te brengen; immers wat zouden wij moeten beginnen zonder de maatschappelijke instelling, die Mies de poes tot Liernur dient.

Duizenden, mogelijk tienduizenden woorden vormt men zoo; er is geen ophouden aan. Ieder die wil, levert zijn bijdragen. De Kinabu is in nood; geeft mildelijk! Bezoekt het congres van den Biet, van de Siec; wij geven U reductie op de vrachtprijzen! Wat een toestand toch in Italië, met die Baziko; en daar in Rusland met de Hemuro! De schuld van de ACDG van Franco, zegt de een; of van de Quimal van Saragossa, merkt de ander schamper op. Baziko, Hemuro, ACDG, Quimal; wie zal ze tellen, de ongure samenstellingen, die als een lawine op ons neer komen. Nooit van gehoord, ge betwijfelt of zij bestaan? Goed, dan bestaan ze niet; maar morgen zijn ze er; of overmorgen.

Aan protesten geen gebrek; Duitschland protesteert en Zwitserland, de Académie française verheft er haar stem tegen en Soviët-Rusland is niet achtergebleven. Woordenboeken heeft men er voor noodig; in Duitschland heeft men er sinds lang. Pfohl, 1934, leidt ons door de Akü (= Abkürzungs) sprache, niet alleen van verscheidene Europeesche landen, maar ook van Arabië en Japan. Onlangs is er zulk een woordenboek in het Nederlandsch verschenen (men noemt dit ook Nederlandsch; het zal taalverruiming en taalverrijking beteekenen!).

Volledig zijn ze nooit; men dient ze dagelijks zelf aan te vullen. Van oorsprong 'graphische verkorting', is het een weldra alle dammen en dijken doorbrekende stroom in de gesproken taal geworden, waardoor verschillende groepen van een volk elkaar vaak niet meer verstaan.

En nog is het einde niet te zien. Wij hebben geen tijd meer om de woorden geheel te zeggen: wij radbraken ze tot een onbegrijpelijk mengelmoes. Keeren wij met onze ijdele druktemakerij in een tijd, leeg van arbeid, weer terug - zoo het dan heeten zou - tot de 'clamores concomitantes' van den in de modder wroetenden en in gebaren zich uitenden zoogenaamden primitieven mensch? Of is het de nieuwe algemeene spraakverwarring bij den nieuwen toren van Babel, waar ons geslacht al zulk een machtig stuk van klaargetooverd heeft? De Algespraver van de Nitovaba!

Reeds in 1928 voorspelde de Zweed Wellander: 'Es wird mit der Zeit ganz unmöglich, alle diese an sich sinnlosen "Wörter" auseinanderzuhalten, von denen täglich neue auftauchen.'

Het is nu een zondvloed....

Van de leden van onzen raad van deskundigen.

Te(r) eener zijde

- De Redactie van Neerlandia, het maandblad van het Algemeen Nederlandsch Verbond, heeft gevraagd om het oordeel van onze Deskundigen, met betrekking tot de vormingen: ter eenre zijde, ter eener zijde, en daarnaast: te eener zijde.

Een lid van onzen Raad merkt ten aanzien van deze vraag op:

‘Ter eenre zijde’ en ‘ter eener zijde’ kunnen niet als twee verschillende vormen van de uitdrukking worden beschouwd: ‘eenre’ is alleen een oudere vorm dan ‘eener’, en thans in onbruik. De keuze staat dus tusschen ‘ter eener zijde’ en ‘te eener zijde’. Welnu, daarvan zou ik aan de eerste de voorkeur geven; ze komt ook in alle oude aanhalingen voor op de plaats in het Wdb. die U reeds hebt opgegeven (DI. III, kol. 3804 vlg.), en eerst bij Van der Palm vindt men ‘ter eene zijde’. Maar nergens, let wel, ‘te eener zijde’! Ik vraag me af, of die vorm niet een verzinsel van grammatici is: ‘een’ is hier immers adjectivisch gebruikt en vereischt het lidwoord; verg. ‘aan den eenen kant’.

Dat na het bepaalde lidwoord de sterke vorm van het bijv. naamw. voorkomt, lijkt misschien vreemd. Doch reeds in het Middelnederlandsch waren ‘der goeder vrouwe’ en ‘in der donkerre nacht’ gewoner dan vormen met een zwak verbogen adjectief (zie Franck, Mnl. Gramm. § 199, blz. 169), zoodat ‘ter eener zijde’ gevoeglijk als zeer oud en door een lang gebruik geijkt mag worden beschouwd. Als een vaste formule is de uitdrukking blijven bestaan, toen de constructie in vrij gebruik reeds lang verouderd was. Dat daarnaast later ‘ter eene zijde’ opkwam, is begrijpelijk: die vorm stemde meer overeen met het toen en nu geldende taaleigen.

Een ander geval is mijns inziens een vorm als ‘ter uwer verjaring’ of ‘ten mijnen huize’, waarover Dr. Heinsius schrijft in DI. XVI, kol. 1051 vlg., gedeeltelijk in navolging van Stoett (Mnl. Syntaxis³ § 98). Met hetgeen deze heeren daarover zeggen kan ik het wel eens zijn. En ik vermoed, dat ‘te eener zijde’ naar (de onjuiste) analogie van ‘te uwer verjaring’ en derg. is gemaakt.

Wat doet het voorzetsel?

- Een lezer richtte de volgende vraag tot ons: ‘Avondbericht K.N.M.I. de Bilt. Zwakke tot matigen wind uit oostelijke tot zuidelijke richtingen’. Moeten hier ‘zwakke’ en ‘matige’ in denzelfden naamval staan, al naar gelang men ‘wind’ als onderwerp of voorwerp in den zin beschouwt. Of heeft (ook?) de zienswijze recht van bestaan, die hier den regel toepast, volgens welken achter een voorzetsel steeds de vierde naamval volgt? Het antwoord op deze vraag leek ons niet moeilijk: stellig behooren hier beide bvnw. te correspondeeren. Het voorzetsel regeert wel het daarop volgende bijv. nw., maar slechts secundair; en wel als gevolg van de werking, die het op het zelfst. nw. uitoefent. In het onderhavige geval, nu er geen relatie bestaat tusschen voorzetsel en zelfst. nw., kan er geen sprake zijn van eenige uitwerking op het zelfst. nw., en bijgevolg ook niet op het bijv. nw. Trouwens, wij noemen ‘tot’ hier wel een voorzetsel, maar in wezen vervult het hier een voegwoordelijke functie.

Zóó wilden wij dus onzen lezer antwoorden, maar alvorens dat te doen wilden wij - men kan nooit weten! - toch eerst eens onze Deskundigen raadplegen. En dit is een wijze maatregel gebleken.

Dit namelijk antwoordt het lid van onzen Raad, aan wien wij de kwestie voorlegden.

'Ik twijfel in het minst niet aan de waarde van tot als voorzetsel in den gegeven zin. Dat het anders lijkt en kan, ligt daaraan, dat men denkt aan zwakke of matige wind; zwakke, en mogelijk ook matige wind; of dergelijke verbindingen. Maar zulke gevallen komen zoo vaak voor; en hebben niets verontrustends. En niet alleen in het Nederlandsch, maar in allerlei talen. Zij en wij; zij met ons. Enz. Hier is de eenvoudigste opvatting: zwakke wind tot matigen wind. Men zou ook kunnen zeggen: Wind zwak of matig. De snoods: zwak-tot-matige wind, waarbij zwak-tot-matig dan als een eenheid wordt beschouwd; maar ik mag en wil zulke streepjes-uitdrukkingen niet aanbevelen. Verreweg het beste is maar stil te laten staan, wat er stond.'

Van onze leden.

Woordbeeld

- Ons lid, Mr. F.E.H. Groenman, schrijft: 'De commissie, die op de basis van het woordbeeld 1934, 1936 zal adviseeren over de schrijfwijze der woorden, waaromtrent twijfel bestaat,...' (kennisgeving van Ministerie van Onderwijs in Nederlandse pers).

Woordbeeld? - Wij spreken immers van de betekenis van een woord, de lengte van een woord, en niet van 'woordbetekenis' of 'woordlengte'.

Betekeningen van 'beeld': 1. nabootsing in hout, metaal enz.; 2. nabootsing in schilderij of tekening enz.; 3. afschijnsel; 4. persoon, die een sprekende gelijkenis vertoont met een ander; 5. iemand, die geheel het voorkomen of het karakter heeft van een bepaalde soort van personen; 6. iemand, die sterk een aandoening of hoedanigheid toont; 7. mooi exemplaar (een beeld van een meisje); 8. mooi vrouwspersoon; 9. schets door een schrijver; 10. voorstelling in de geest; 11. voorstelling in abstracto (beeldspraak).

Deskundigen willen misschien uitmaken of 'woordbeeld', 'stadsbeeld' nabootsingen zijn uit het Duits. Hoe dit zij, het lijken eigendunkelijke vormingen, die een eigenaardig Nederlands woord in een hoek duwen. Dit eigenaardige Nederlandse woord is: voorkomen; het voorkomen der woorden, het voorkomen der stad.

Met 'woordbeeld' en 'stadsbeeld' is het gesteld als met: 'ervaring', 'verbinding', 'leiding', 'voor kort', 'leer- en arbeidskrachten', 'volkomen', 'afzijdig', 'oprit', 'inrit', 'afzet' enz. enz. Het minste wat wij van die woorden kunnen zeggen, is dat wij de voorkeur geven aan de pittige Nederlandse woorden, die zij ons helpen afleren: ondervinding, gemeenschap, beheer, kort geleden, onderwijzend personeel en werklieden, volmaakt, achteraf, oprij, inrij, aftrek.

Ons lid stelt voor, zoodra de commissie, in hoofde dezes bedoeld, zal zijn benoemd, haar te verzoeken wel te willen nagaan of er misschien aanleiding is de term 'woordbeeld' te vervangen door: 'voorkomen der woorden' en te spreken b.v. van....: die zal adviseeren over de schrijfwijze der woorden, waaromtrent twijfel bestaat, op de basis van het voorkomen, dat de regels van 1934 en 1936 aan die woorden hebben gegeven.

Inblikken

- Ons lid, de heer Hans van Eeden, merkt op: Ik heb iets tegen het 'inblikken' van runderen (en andere crisisslachtoffers). D.w.z. tegen de uitdrukking - ook wel tegen de handelwijze, maar dat doet hier minder terzake. Maar dat werkwoord 'inblikken' zit mij dwars en ik kan niet redelijk motiveeren waarom. Ik vind 'inblikken' en 'ingeblikt' antipathiek - en leelijk bovendien.

Ga ik naar analogieën zoeken, dan kom ik er niet. Het 'inkuilen' van landbouwproducten klinkt mij bijvoorbeeld zeer aangenaam in de ooren, en dat is toch iets dergelijks.

Aan den anderen kant kan ik dan weer tot mijn bevrediging vaststellen, dat ik nergens 'ingeblikte' sardientjes of bismarckharing kan koopen, ook zijn er nergens 'ingeglaasde' augurkjes of mixed pickles te verkrijgen, terwijl Tieleman & Dros terecht befaamd zijn om hun 'verduurzaamde' levensmiddelen.

Als men haring mag 'inmaken', augurkjes en uitjes mag 'inleggen', groenten 'verduurzamen', waarom moeten dan die stumpers van koeien juist worden 'ingeblikt'?

Mag ik eens van U vernemen of mijn weerzin tegen dezen crisisterm gegrond of ongegrond is? Ben ik in deze onredelijk, dan zou ik er misschien deze psychologische verklaring voor kunnen geven, dat onze Departementen en dagbladen tegenwoordig dikwijls met zulke 'rare' uitdrukkingen voor den dag komen, dat elk nieuw woord, ook al is het op zichzelf niet onjuist, ons onmiddellijk schichtig maakt.

In een ruk

- '...., afstanden, die in één ruk worden afgelegd.' Het woord r u k in dit verband zal uit Duitschland tot ons gekomen zijn. Daar te lande bezigt men dit woord gaarne: een plotselinge ruk van de locomotief, een zaak een ruk geven (aan den gang

brengen), zich een innerlijken ruk geven, met een ruk was hij boven, de verkiezingen hebben geleid tot een sterken ruk naar links, rechts.

‘Stoss’ is ook zulk een woord; iemand krijgt een stoot in de zijde (om zijn opmerkzaamheid te wekken!), een zwemmer zwemt met lange, krachtige stooten.

Wij dienen in onze taal zulke geweldige woorden te vermijden; in het gegeven voorbeeld zouden wij kunnen spreken van s p r o n g : afstanden die in één sprong worden afgelegd.

Deftige taal

- Een van onze leden, een medicus, heeft opgemerkt, dat velen uit ons volk, die thuis heel normaal spreken, wanneer zij zich ‘beschaafd’, ‘ontwikkeld’ willen voordoen, tot allerlei verkeerde woorden en zinswendingen komen. Zoo noteerde ons lid: ‘dokter, ik heeft...’ van patienten, die in hun eigen kring er niet aan zouden denken zulk een vorm te bezigen. Een patient, die last had van pijn in de zijde, antwoordde, toen hem gevraagd werd of hij zich ook gestooten kon hebben, ‘... vermoedelijk weet ik het niet; of ik mij misschien gestooten heb, durf ik U niet betwisten’!

(Een ander woord, dat zich verheugt in de genegenheid van velen van ons volk is ‘indirect’. ‘Dat weet ik zoo indirect niet’. Indirect wordt blijkbaar gevoeld als een beschaafde vorm van ‘direct’ - Red.)

Eventueel

- Een woord, dat in den laatsten tijd veel wordt gebezigd, misschien in navolging van het Duitsch. Onze Oostelijke burens kennen het reeds sedert het einde van de 18e eeuw; ons Woordenboek (III, van 1920) kent het nog niet. In vele gevallen zal m o g e l i j k het begrip kunnen uitdrukken; soms ook zal men het geheel kunnen missen. ‘De sleepboot Goliath is naar de Spijkerplaat vertrokken, teneinde eventueel hulp te kunnen verleenēn.’ Hier zou men kunnen zeggen: teneinde zoo noodig, desgewenscht....; maar daar het van zelf spreekt, dat de sleepboot die hulp niet verleent, wanneer die niet noodig of niet gewenscht is, kunnen wij ‘eventueel’ hier geheel weglaten.

Verzorgt

- ‘De regeering v e r z o r g t tot nu toe allerlei diensten, zooals de weerberichtendienst, de radio, enz.’ Wij komen dezen schrijver te hulp; een dienst kan men niet verzorgen, maar wel een wezen, en wij zeggen dus: ‘de regeering verzorgt tot nu toe allerlei wezens, zooals het weerberichtenwezen, het radiowezen’.

Laagdrukwind

- Wij kennen dit hoog- en laag- uit hoogspanning en laagspanning: een elektrische stroom van hoge (lage) spanning heet hoog-, laagspanningstroom; uit hoogdruk en laagdruk: een ketel voor stoom van hoogen (lagen) druk, is een hoog-, laagdrukstoomketel. Deze laagdrukwind echter is geen wind met een lagen druk; dat zou niet kunnen, immers wind is lucht van hoogen druk, die stroomt naar plaatsen, waar de druk lager is. Neen, het is een wind, die iets (in dit geval een luchtballon) naar omlaag drukt. 'Een laagdrukwind bracht het gevaarte in de nabijheid der boomen, die het terrein omzoomen.' Onze hoedenleverancier begreep al spoedig, dat hij ons bezoek dankte aan een meeneemwind.

Stellig behoort de uitvinder van dit nieuwe woord tot de schrijvers, die 'prennent plaisir à tout ce qui marque une décadence, une déchéance du bon langage'.....

Sjorren

- Een lid wijst op het veel-voorkomend gebruik van dit woord, in de beteekenis van 'trekken'; 'de kisten werden moeizaam naar voren gesjord', 'kind, sjor me niet zoo aan m'n rokken!' De juiste beteekenis van sjorren is echter, zegt ons lid: vastleggen, -binden. (Dit laatste is inderdaad voor velen de 'juiste' beteekenis. Toch mag sjorren = trekken, sleepen, niet verworpen worden; het oostfriesch kent het in deze beteekenis. Men leidt dit ww. - zegt Franck-Van Wijk - via het Spaansch en Portugeesch af van het arabisch j a r r a = voortsleepen (o.a. een schip). Veeleer is het woord in 't Ndl.-Fri. zelfstandig ontstaan misschien als klanknabootsend woord, evenals fri. s j o r r e l j e = slieren over een beijzelden grond. - Red.)

Aangebracht

- 'In het proefschrift van een Neerlandicus - schrijft een lid - lees ik: "het was in zijn tijd en in zijn omgeving aangebracht over de onbestendigheid van het aardsche te spreken". Ik zou "aangebracht" (D. angebracht) ten allen tijde en in elke omgeving voor een grof germanisme hebben gehouden, doch nu een promovendus Neerlandicus en een promotor Neerlandicus er geen aanstoot aan namen, weet ik het niet meer. Wat zegt U?'

Wij zeggen niets; wij zwijgen. 'Op het schrik'-lijkst!'

Boud

- 'Of b o u d (met een d) goed is?' vraagt een lid. Stellig is het goed; en men zegt ook boude taal, weer met een d. Althans, men d i e n t het zoo te zeggen; men spreekt wel vaak van 'boute' taal, maar dat is niet goed. En als de krant zegt 'die vraag kortweg met ja te beantwoorden, was te bout gesproken....', dan kunnen wij er maar één ding van zeggen: die krant vergist zich. Ook kranten zijn niet onfeilbaar!

Alpha privans

- De Maasbode heeft ons stukje over De 'A'-Mode overgenomen en de redactie van dit blad merkt in een naschrift o.m. het volgende op: 'Wat de z.g.n. "knoei-vormen" betreft zouden wij de eischen toch niet te straf willen zien gesteld. Er zijn nu eenmaal tal van combinaties van Latijn en Grieksch, die men moeilijk diskwalificeeren kan. De geijkte term alpha privans zou in het kader van dit anti-a-mode-artikel het eerst als slachtoffer moeten vallen.'

Wat wij echter gewraakt hebben en met 'knoei-vormen' aangeduid, zijn w o r d v o r m i n g e n, samengesteld uit deelen, ontleend aan verschillende talen; niet uitdrukkingen, waarin een vreemd woord voorkomt. Alpha privans is zulk een uitdrukking. Zij komt uit de Grieksche grammatica, die in vroeger eeuwen in het Latijn werd gesteld. En dus is 'alpha privans' niet vreemder dan: 'de letter omega' in een Grieksche grammatica, die in het Nederlandsch is gesteld.

Terugbrengen

- 'Zal de Regeering Schiphol tot tweederangs luchthaven terugbrengen?' Bedoeld wordt: verlagen.

Uit de pers.

Het is eigenlijk een vechten tegen de bierkaai, bij de huidige verwarring op taal- en spellinggebied den strijd aan te binden voor het zuiver houden van ons Nederlandsch. Dit schijnt den meesten 'vaderlanders' maar weinig belang in te boezemen en het taalbederf gaat rustig zijn gang, zonder dat men er zich veel van aantrekt en er zich voldoende rekenschap van geeft.

Wij zijn er sinds lang aan gewend om 'vanzelfsprekend' (selbstverständlich of selbstredend) een zuiver Nederlandsch woord te vinden en tot in de officieele documenten sloop het reeds door. We komen er stellig niet meer van af. Nu dreigt intusschen een ander barbarisme denzelfden weg op te gaan vermits wij 'hope(n)lijk' (hoffentlich) links en rechts met een verrassende snelheid terrein zien veroveren. Het is ook zoo verleidelijk, dezen kort-samenvattenden bijwoordsvorm te bezigen in plaats van de omschrijving: naar wij hopen of iets dergelijks. Het toppunt ten dezen zagen we reeds bereikt in de constructie: 'Hopelijk, dat wij daaromtrent in de naaste dagen nadere bijzonderheden vernemen', waar het vreemde eendje toch wel heelemaal misplaatst lijkt. Zoo iets gaat uiteraard ook onzen Ooster-buren te ver.

Uit de laatste weken 'stamt' ook het steeds veelvuldiger gebruik van 'politieel' in plaats van 'politeel', thans al op den voet gevolgd door 'justitioneel'. Onnadenkend schrijven wij elkander maar na blijkbaar; en wie bij de hanteering van onze taal op een of ander bizar denkbeeld komt, heeft bij toepassing de moreele zekerheid, dat hij aanstonds navolgers vindt.

Wij maken ons geen illusie, dat we met ze te signaleeren een halt zullen toeroepen aan deze dwaze nieuwigheden. Wij achten het nochtans 'nationalen' gewetensplicht, een en ander even 'naar voren te brengen', om de ook al twijfelachtige mode-uitdrukking, creatie 1937, te bezigen.

Vóór alle discussie over spellingvraagstuk en wat dies meer zij gaat de zorg voor het zuiver bewaren der taal. Niet in dien zin, dat wij alle vreemde woorden en uitdrukkingen met overdreven angstvalligheid zouden mijden, maar wel dat wij ons taaleigen niet bederven laten en het van buitenlandsche smetten vrij houden.

(Maasbode).

[Nummer 8]

Überhaupt.

Modaliteit is zoo wisselvallig en teer, dat er bij vertaling van de eene taal in de andere soms groote moeilijkheden door ontstaan. Een aardig voorbeeld is het Duitsche *überhaupt*, een modaal bijwoord, dat om de bijzonderheid van zijn functie en gevoelswaarde zelfs in Nederlandschen mond gebruikelijk is geworden. Hoe moeilijk het is een bijwoord met een bijwoord te 'vertalen', bleek bij de eindexamens der gymnasia, waar in het Duitsche stuk de volgende zin voorkwam: Die Schuld, wenn dieses Wort hier überhaupt am Platze ist, liegt in seinen persönlichen Verhältnissen. Er waren candidaten, die het Duitsche woord lieten staan. Er waren er, die het door één Nederlandsch bijwoord of een enkele bijwoordelijke bepaling weergaven. Anderen behielpen zich met twee of drie zulke woorden of bepalingen. Zij lieten den zin overigens onveranderd. De verschillende 'vondsten' waren: over het algemeen, in het algemeen, over (in) het geheel, eenigszins, geheel, eigenlijk, tenminste, al, althans; eigenlijk wel, trouwens heelemaal, eigenlijk heelemaal, althans nog; eigenlijk heelemaal wel, ooit nog wel; eigenlijk nog wel, eenigszins.

Het spreekt van zelf, dat ook deze modaliteit voor een belangrijk deel wordt uitgedrukt door den toon en het accent der zinnen en woorden in hun verband. Daarom was het ook heel verstandig van sommige snuggere candidaten, dat zij het niet zochten in een van deze bijwoorden, maar den Nederlandschen zin een 'exclusieven' toon en een nadrukkelijk accent gaven; zij plaatsten het accent op het voegwoord: .... *áls* dit woord hier (al) op zijn plaats is. Een ander trachtte het eigenlijke karakter van den Duitschen zin bovendien nog door een echt Nederlandsche uitdrukking weer te geven: ...*áls* hier al sprake kan zijn van dit woord..... Een bijzonder pluimpje verdiende degene, die den vorm van den bijzin geheel veranderde (hij maakte er een negatieven tusschenzin van), en er de verklaring bijvoegde 'dat zonder deze omzetting het woord überhaupt niet te vertalen' was: De schuld - maar dit woord is hier eigenlijk heelemáal niet op zijn plaats - lag bij zijn persoonlijke omstandigheden.

Mij dunkt, dat de hier het laatst genoemde drie vertalers inderdaad en werkelijk hebben 'vertaald'. De anderen veranderden alleen de woorden en bleven er naast. De taal 'bestaat' niet uit woorden; alleen de zin is taalvorm van gedachte en gevoel.

G.S. OVERDIEP.

Van onze leden.

Vertalingen

- Wanneer een krant door Jules Sauerwein iets laat beweren over 'de dreigingen zoowel als de vreezen' van den laatsten tijd, dan begrijp ik wel ongeveer wat er in Paris Soir door genoemden journalist geschreven is; ik vind echter dat de Nederlandsche krant de vertaling aan een kundiger medewerker had moeten toevertrouwen. - In een feuilleton lees ik van iemand, die eenigen tijd in 'de molens' gewerkt had. De vertaler weet blijkbaar niet dat men in Amerika onder *mills* verstaat: fabrieken, speciaal textielabrieken. Evenals in Engeland, trouwens.

W.R.M.

(Meelfabrieken - althans Amerikaansche - en fabrieken waar lijnzaad verwerkt wordt, noemt men hier te lande ook m o l e n s ! - Red.)

Welhaast

- 'De uitgave, die welhaast op geen enkel assurantiëkantoor ontbreekt...'. 'Welhaast' moet zijn 'haast' (of: wel haast in twee woorden, als men dat 'wel' liever niet mist). Met 'haast' zit het zoo. Uitgaande van de beteekenis: met spoed, ijlings, kwam men, langs 'spoedig', 'weldra' ('hij is weldra [haast] zestig jaar'), tot de bet. 'op weinig na', 'zoo goed als'. En dit 'zoo goed als' is hier bedoeld; 'de uitgave, die wel op zoo goed als geen enkel kantoor ontbreekt'.

'Welhaast' is 'haast' op dezen weg niet gevolgd; welhaast heeft geen andere bet. dan weldra, eerlang, binnenkort.

Als de luchtreiziger Hughes een geforceerde vlucht om de aarde doet, geven wij met de mededeeling, dat hij 'haast' boven Alaska is, tevens te kennen dat hij spoedig (welhaast) daar zal zijn. Maar als wij lezen van: het spreekt welhaast van zelf, er is welhaast geen verschijnsel denkbaar, een onderhoud, dat welhaast vijf jaar geleden werd gehouden - dan kunnen wij er niets anders van zeggen, dan dat de schrijvers zich van de beteekenis van 'welhaast' geen rekenschap hebben gegeven.

Een lezer heeft eens met betrekking tot de kwestie welhaast/haast de opmerking gemaakt: als het ons, taalgebruikers, nu belieft 'welhaast' de beteekenis te geven van 'haast', wie zal ons dat dan beletten?

Inderdaad, wie zal hun dit beletten; wij houden er geen politieagenten op na en het zou waarlijk niet voor het eerst zijn, dat wij een geval hadden van taalverandering door taalfouten. Maar daarom blijven het toch fouten; en al kunnen wij den taalgebruikers niet beletten fouten te maken, er tegen waarschuwen mogen wij stellig.

Trouwens, wat bedoelen wij, leden van Onze Taal, met onze opmerkingen in dit blad; toch niets anders dan goedwillenden te steunen in hunne pogingen, om fouten te vermijden.

Wie niet 'goed willen', die laten onze opmerkingen maar ongelezen; aan dezen hebben wij 'geen boodschap'!

Meerrijig

- Wat wij denken van 'meerrijige elektrische bedieningstoestellen voor wissels en seinen', vraagt een lid.

Wij vinden dit een leelijk woord, evenals zoovele vormen op -ig; wij verwijzen slechts naar hetgeen wij in onze nummers van April 1934 en Augustus 1937 (O.T. 3, 12; 8, 44) ten aanzien daarvan opmerkten. Onze Raad aanvaardt woorden als: vieraderig, veertigurig, achtklassig, en vindt deze vormen even gewoon als: vierwielig en dgl., maar wij zijn van oordeel dat men daarin geen grond mag zien om allerlei 'vreemdmodige' woorden op -ig in gebruik te brengen. (Wat 'meerrijig' belangt, zouden wij in elk geval liever spreken van veelrijig dan van meerrijig!)

Terug-

- Wij hebben reeds herhaaldelijk de aandacht gevestigd op het verkeerde gebruik van het woord terug in velerlei samenstellingen; terugblijven, terugbrengen, terughouden, teruglaten, terugliggen, teruglopen, terugstaan, terugmitselen.

Het Duitsch zal hierbij van invloed zijn geweest; in het Duitsch mag men zurück bezigen, waar ons terug niet ter plaatse zou zijn. Er ist sehr zurück in seinen Leistungen; die Ernte ist dieses Jahr noch weit zurück; eine Sache als Pfand zurückbehalten; im Wettlauf zurückbleiben; geistig zurückbleiben; von seiner Krankheit ist eine grosse Schwäche zurückgeblieben; ein zurückgebliebener Eindruck; die zurückbleibenden Verwaisten; im Preise zurückgehen; jemand von einem übereilten Schritt zurückhalten.

Wij spreken van achterblijven, achterhouden, achterlaten, achterliggen, achteruitmetzelen, weerhouden; zakken, dalen, omlaag gaan van prijzen, enz.

Bij de viering van het 25-jarig bestaan van de Luchtvaartafdeeling te Soesterberg zeide een der sprekers: '... en in deze periode heeft de L.V.A. tijden gehad van opgang en tijden van teruggang'. Hoeveel beter zou het geweest zijn, als de spreker tegenover o p g a n g: n e e r g a n g had geplaatst; tijden van opgang en tijden van neergang.

Ons lid, de heer X.,...

- Een van onze lezers, de heer Agg. M.J. Ackerstaff, schrijft ons:

Mag ik de volgende opmerking maken over een, mijns inziens, foutief gebruik van komma's in Uw interessant orgaan?

Ik bedoel de komma's, tusschen welke U den naam van een lid pleegt te plaatsen, wanneer U hem (moet ik hier schrijven 'het'?) aankondigt als 'ons lid'. Hier is immers geen sprake van een bijstelling, zooals bij 'een lid' het geval zou zijn, of b.v. bij 'ons eerlid', zoolang althans de heer Elout de eenige is, die deze bijzondere positie inneemt.

'Ons lid de heer Jansen schrijft' geeft aan, dat een van de vele leden, n.l. de heer Jansen, de pen heeft opgenomen, maar 'ons lid, de heer Jansen, schrijft', zou aanduiden, dat het genootschap een brief heeft ontvangen van zijn eenige lid, t.w. den heer Jansen.

Heb ik het mis?

Vrij geven

- Wat wordt er al zoo 'vrij gegeven'? Een in beslag genomen schip, een partij goederen, de invoer van iets, die eerst verboden is geweest, een nieuwe weg - en nog veel meer. Nu zijn er zoowaar nog stoelen bijgekomen. '... tamelijk veel lawaai, zoodat alle belanghebbenden, die iets wenschen te verstaan, hun stoelen moeten vrijgeven en een staanplaats gaan innemen, vlak voor de groene tafel'.

Dit schijnt ons het toppunt van vrijgevigheid!

Onaangename ontmoetingen.

Onaangename ontmoetingen... wat zijn zij vele, wanneer men veel leest. Ik heb eens de moeite genomen te noteren wat ik in enkele dagen tegenkwam. Ziehier het resultaat:

Motorrijtuigen zonder a a n h a n g e r s en opliggers. - Zulk een astronomisch cijfer spreekt a a n . - (een) é é n m a l i g e behandeling door den geneeskundigen dienst... - Is het eenmaal zoo ver gekomen, dan heeft de trouwlustige er spijt van niet eerder een klein offer gebracht te hebben voor de z e k e r s t e l l i n g van zijn aanstaande echtgenoot. - Dicht bij gebouwen staande boomen kunnen gevaar voor a f s l a g op het gebouw opleveren. - Op licenties van den d i t j a r i g e n oogst. - De in Oostenrijk a a n g e m e l d e octrooien. - A a n g a v e der historische figuren.... - Overloonen, Meerwerkstaat. - .... de prijzen v e r s t a a n zich franco station. - Er moet plaats zijn voor een n a s l a g -bibliotheek.

Een examencommissie schrijft: Ofschoon het onderzoek naar de praktische uitspraak dit jaar tot g e e n bijzondere opmerkingen a a n l e i d i n g g a f ... - Er wordt verwacht. - Er mag verwacht worden.

Een instituut tot opleiding voor de hoofdakke, geeft aan de w e r k e l o o z e onderwijzers 10% korting. - Een soortgelijk instituut verzorgt alle s p e c i a a l s t u d i e s . - De spraakkunst wordt d o o r g e n o m e n . - Van ontzaggelijke beteekenis!

Dr. X is leeraar M.O., Examinator, geeft les in Nederlandsche taal M.O. tegen de m e e s t b i l l i j k e condities.

A.B.

Meerdere

- Het gebruik van m e e r d e r e voor: ettelijke, eenige, verscheidene, meer dan een, enz., hebben wij (niet meerdere, maar) herhaalde malen in het licht gesteld. En als de Nederlandsche Spoorwegen aankondigen: Per spoor en bus naar Giethoorn, meerdere malen per dag, - dan is dat zeer te betreuren.

Men ga echter bij het uitbannen van dit woord niet te ver; meerdere is een goed Nederlandsch woord: iemands meerdere, die in eenig opzicht boven hem staat. In d e z e beteekenis behoeven wij het woord niet te schuwen; dat zou waarlijk zijn met het badwater het kind weggoeien. En daarom gevoelen wij weinig sympathie voor iemand, die in de krant schrijft '... een erudiet, naar wien ook mijn b e t e r e n met bewondering zouden hebben geluisterd'. Want dat is geen Nederlandsch, maar Engelsch.

Voeren

- 'Er is Kaas èn Kaas! E.H. Kaas - de roem van Nederlands Zuivel. Onze sorteering? E.H. voert alle soorten!'

De kaas van E.H. moge dan Nederlands roem zijn, van haar taal kan dat helaas niet worden getuigd.

Beluisteren

- Wanneer beluisteren wij iets? Wanneer wij aandachtig trachten op te vangen, wat voor den oppervlakkigen hoorder niet valt waar te nemen; en het 'beluisterde' is altijd iets, dat men niet - althans niet met opzet of niet nadrukkelijk - tot onze kennis wil brengen. Men kan den vijand beluisteren, - door naar hem toe te sluipen en trachten op te vangen, af te luisteren, wat hij, zich onbespied wanende, omtrent zijn plannen zal kunnen openbaren. De medicus kan de borst van den zieke beluisteren, door met een geluid-versterkend instrument te trachten een geruisch waar te nemen en zoo doende iets te weten te komen omtrent het proces, dat zich daar binnen afspeelt. 'Er liet zich in zijne woorden een toon van weemoed beluisteren'. Het was niet sprekers bedoeling dien weemoed te demonstreeren; zijns ondanks kwam die in zijn woorden tot uiting en wie het oor te luisteren legde kon dien toon opvangen.

Verkeerd is het om beluisteren te zeggen wanneer wij hebben kennis te nemen van wat uitdrukkelijk tot dat doel ten gehore wordt gebracht. Als de omroeper van de radio ons mededeelt, dat wij straks in de gelegenheid zullen zijn een 'hoorspel' te beluisteren, - als een kiesvereniging ons mededeelt, dat Dr. C. niet zelf naar A. kan komen, maar dat wij in zijn plaats zullen kunnen beluisteren den heer D., - dan geeft men er blijk van dat men de beteekenis van dit woord niet beseft. In deze gevallen dient men te zeggen: *luisteren naar*. Luisteren naar de radio, naar het hoorspel; luisteren naar de verkiezingsrede.

Bad

- Een lid stelt voor inplaats van het Duitsch klinkende 'Bad Plasmolen' te spreken van: badplaats de Plasmolen, of: De Plasmolen, zwembassin, of: Badstrand enz., naar verkiezing; maar niet: *B a d*.

Wij zijn het met ons lid eens, maar dat 'Bad' heeft zulk een verleidelijken klank, dat de exploitanten er geen afstand van zullen willen doen. Nietwaar, wiens middelen hem niet veroorloven naar Bad Gastein te gaan, die vindt in Bad Plasmolen (Plassmühle) al een heelen troost.

Wij denken altijd nog met weemoed aan de vijftientig gulden, die een lid ons had toegezegd, als wij er in zouden slagen Zandvoort-Bad van de 'koersborden' van den trein af te krijgen. Wij hebben werkelijk ons best gedaan, maar het heeft niets geholpen; het *m o e s t*, zei de spoor; voor de buitenlanders. En die vijftientig gulden hebben wij dan ook niet gekregen!

Geesteszwak

- De kranten melden dat een *g e e s t e s z w a k k e* jonge boer een reeks misdrijven heeft gepleegd. Men had beter gedaan door te spreken van een *z w a k z i n n i g e n* dader.

Uit: Muttersprache.

Barbarismen

- Er is bij ons een streven om ons geleidelijk te ontdoen van een te veel aan, meestentijds verhaspelde, vreemde woorden, die zich een plaats hebben veroverd in ons taalgebruik. Deutschland vecht reeds lang tegen zijn 'Fremdwörter' en gevoelt het gebruik er van als een smaad voor de taal en men citeert daar graag het woord van een Fransman (Rivarol): Wij Franschen leeren de verachting voor de Deutsche taal van de Duitschers zelf.

Vreemd genoeg beschouwt de Duitser het veelvuldig gebruik van Duitse - of aan Duitse vormen ontleende - woorden door a n d e r e volken niet als een 'teeken van verachting' van deze volken voor h u n n e taal; in tegendeel, men begroet het als een tribuut aan de Duitse Cultuur.

'Muttersprache' heeft vroeger reeds een beschouwing gewijd aan de 'Deutsche Lehn- und Fremdwörter im Englischen' en aan de 'Deutsche Bezeichnungen in französischer Zeitungssprache'. Thans geeft 'Muttersprache' een opsomming van woorden van Duitse herkomst in het Russisch en het is interessant te zien, in hoe sterke mate het Duitsch in deze taal is doorgedrongen.

Uit de vele woorden, die wij in het artikel vinden, (een 'Unmenge', zegt het blad; zit in dat 'Un-' toch een zweem van afkeuring?) nemen wij er eenige over, die òf zoo goed als onveranderd uit het Duitsch zijn overgenomen (alleen met verplaatsing van den klemtoon), ofwel waar men de Duitse herkomst zonder moeite in herkent.

Kamerdíner, schlagbáum, wunderkínd, brandmáuer, kultjurtréger, klawirauszúg, plazkárta, buterbród, landscháft, flagschtók, klejsster, schtrig, durschlág (keukengerei), kunschtjúk, klijakssa (Klecks), waflija (Waffel), slessarj (Schlosser), maljar (Maler), fligelj (Anbau, von 'Flügel'), rissowátj (zeichnen, von 'reissen'), losung, masschtáb. Verder: putsch, ljumpenproletariat, faljsch, faljschiwka (valsch bankbiljet, geschrift), kurórt, kurórtnik (Kurgast), parikmácher ('Coiffeur'), schiber, partejtág, burgfriden, sondertánz, nejsásager, ober- (ober-palatsch [beul], ober-lakej, oberfaschist). Jungschturmówka, galsstuk (Halstuch), pionerskij gorn (Horn), po-rotfrontowski (gebalde vuist, politieke groet). Kamwóljnyj (Kammgaritrust), schutzlínija, summer (bromtoon b.d. telefoon), drosselírowatj (drosseln; overigens op weg ook goed-Nederlandsch te worden!), abléger, umfórmer, dempfer, grejfer, sumpf, senkowatj (versenken), futerówka (vuurvaste binnenbekleeding). Bij het schaakspel: endschpilj, mitteljschpilj. Schtráf (Strafe) met schtraf-isoljator (Einzelhaft), enz., enz.

Zooals gezegd, verheugt Muttersprache er zich in dat haar taal zulk een invloed heeft uitgeoefend op het Russisch. "De Russische bewondering voor den Duitschen uitvindersgeest blijkt wel uit het Russische spreekwoord "De Duitser heeft den aap uitgevonden", m.a.w. de Rus schrijft de uitvinding van dit hoogontwikkelde zoogdier aan de Duitschers toe!"

Broedertwist.

Wat moet het zijn?

De 'Kring Amsterdam voor zuiver Nederlandsch' heeft het op zich genomen om, bij voldoende deelname, zorg te dragen voor....

- Stop! zorg te dragen bij voldoende wat?
- Bij voldoende deelname.
- Deelname, is dat zuiver Nederlandsch? Zuiver Duitsch is het; Teilnahme!
- Tut, tut, kalmpjes aan. Dat weet ik nog zoo dadelijk niet. Zeker, Teilnahme is Duitsch, daar gaat niets van af, maar daarom behoeft deelname nog niet on-Nederlandsch te zijn.
- Zoek het dan maar eens op in Van Dale; die is toch waarlijk geen purist, maar deelname bestaat niet voor hem. Wel deelneming.
- Bewijst niets; misschien zeiden we vroeger alleen deelneming en zijn we langzamerhand deelname gaan zeggen.
- Onder Duitschen invloed.
- Goed, onder Duitschen invloed, dat kan best zijn. Maar daarom kan het wel goed-Nederlandsch geworden zijn. Er zijn zooveel woorden...
- Dat is apenkool. Deelname is Duitsch; en als je dat niet inziet, ben je geen behoorlijk lid van Onze Taal.
- Dat is géén apenkool en ik ben wèl een behoorlijk lid van Onze Taal; maar ik zeg, dat deelname volslagen Nederlandsch is.
- Dat zullen niet veel leden met je eens zijn.
- Dat staat nog te bezien; jij altijd met je eigenwijsheden.
- Wedden? Om een tientje? voor den penningmeester? Als de leden jou gelijk geven, betaal ik dat tientje. Zoo niet, dan moog jij bijdragen tot de versterking van de kas. Goed?
- Aangenomen. Dat is een tientje verdiend voor de kas en je zult zien, mij kost het geen cent.

* * *

De Penningmeester heeft verklaard kennis genomen te hebben van bovenbedoelde afspraak van de leden, die hier aan het woord zijn geweest en hoewel hij in het algemeen geen vriend is van weddenschappen, heeft hij er in toegestemd het tientje van de verliezende partij te aanvaarden. De leden van ons Genootschap worden thans uitgenoodigd te dezen uitspraak te doen, door de beantwoording van de vraag: Mag het woord *d e e l n a m e* in dezen tijd beschouwd worden als volslagen Nederlandsch.

Met het oog op de geldelijke belangen, aan de vraag verbonden, wordt den leden verzocht deze slechts met ja, of neen te beantwoorden.

[Nummer 9]

Het woordenboek welhaast 75 jaar.

Reeds lang heeft bij ons volk de behoefte aan een woordenboek der Nederlandsche Taal bestaan; in 1762 reeds richtte Josua van Iperen een 'uitnoodiging' tot de 'liefhebbers en kenners van onze moedertale, tot het helpen toestellen van een oordeelkundig Nederduitsch Woordenboek' en een andere taalminnaar, Herman Tollius, getuigde dat hij meermalen ondervonden had 'hoe lastig en schadelijk het gemis van een goed Neêrduitsch woordenboek' was. Vier jaren daarna, in 1766, werd te Leiden de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde opgericht en al spoedig werd in dezen kring de wenschelijkheid bepleit van 'het vervaerdigen van een Algemeen Omschrijvend Woordenboek der Nederlandsche Tale'.

Het zou ons te ver voeren, wanneer wij in bijzonderheden de pogingen zouden weergeven, die gedurende nagenoeg honderd jaren nadien in het werk werden gesteld om tot dit doel te geraken, de plannen, die werden geopperd, het 'Ontwerp', dat in de vergadering van 1774 werd vastgesteld en dat bestemd was om bij den arbeid tot leiddraad te dienen, de moeite, besteed aan het verzamelen der bouwstoffen door een aantal leden der Maatschappij, de hoop op welslagen, het groeien der verwachting, de teleurstelling bij het falen der pogingen; de nieuwe hoop bij het benoemen van drie taalkundigen als 'Gekommiteerden tot het Woordenboek', de nieuwe ijver, waarmede het werk werd aangevat, de nieuwe ontmoediging die daarop volgde. Vergeefs legde men in 1787 een 'Alphabetische Woordenlijst uit de voorhanden zijnde excerpten', een register op de verzamelde woorden, ter perse: midden in de letter H moest de druk worden gestaakt. Vergeefs droeg men later aan nieuwe commissies nieuwe lastgevingen op en trachtten deze de zaak nog te redden: de tijden waren niet rijp voor de volvoering van het oogmerk en de Bibliotheek van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde bewaart slechts de herinnering van het eenmaal zoo veelbelovende, maar zoo deerlijk mislukte plan.

Toch bleef de wensch om te geraken tot een Algemeen Woordenboek, zooals de Leidsche Maatschappij zich had voorgesteld, even levendig als voorheen en het scheen dat deze wensch in vervulling zou gaan, toen koning Lodewijk Napoleon aan de Tweede Klasse van het door hem opgerichte Koninklijk Instituut opdroeg 'een Hollandsch Woordenboek te vervaardigen'. Anstonds werd een commissie benoemd, die de zaak ter hand nam en in April 1809 bracht deze commissie, bij monde van Siegenbeek, haar voorloopig verslag uit. Opnieuw werd er gewerkt, werd er vergaderd, werden uittreksels gemaakt van schrijvers, werden nieuwe Commissies benoemd, die opnieuw vergaderden en verslagen uitbrachten, maar reeds na zeven jaar moest de mislukking, ook van deze pogingen, worden erkend.

Maar ook thans nog bleef het bewustzijn levendig, dat het Woordenboek tot stand diende te komen. Opnieuw nam de Leidsche Maatschappij een voorstel te dien aanzien in overweging, maar ook nu weder vergeefs. Ook in andere genootschappen verhief zich menige stem; geen bijeenkomst schier van geleterde personen, waarin het onderwerp niet ter sprake kwam, telkens met her-

nieuwden aandrang, dat men toch eindelijk eens de handen aan het werk zou slaan. In één woord, de wensch naar een nationaal woordenboek was in die dagen - vooral tusschen 1830 en 1850 - als 't ware een volkswensch geworden; althans in alle beschaafde kringen een dringend en driftig verlangen, dat luide om bevrediging riep.

* * *

Zoo stonden de zaken, toen in 1849 het eerste Taal- en Letterkundig Congres te Gent bijeen kwam en op dit congres liet het algemeen verlangen naar een Nederlandsch Woordenboek zich met nadruk hooren. In het tweede Congres, in 1850 te Amsterdam gehouden, stond de zaak van het Woordenboek op den voorgrond en ofschoon het aanvankelijk scheen, dat het plan weder zou mislukken, een wending ten goede trad in, toen de vergadering, na een krachtig woord van Alberdingk Thijm, besloot een commissie te benoemen, wier leden 'met elkander in overleg zouden treden aangaande de werkzaamheden, die zouden leiden tot de vervaardiging van het gewenschte Woordenboek'. Zes beoefenaren der Nederlandsche Taal werden in deze commissie benoemd, drie uit het Zuiden: David, Snellaert en Van Duyse, en drie uit het Noorden: Koenen, De Jager en Matthias de Vries, deze laatste als secretaris, en aan De Vries werd opgedragen het uitvloeisel der beraadslagingen, in den vorm van een uitgewerkt plan voor het *Woordenboek*, in schrift te brengen en uit naam der Commissie aan het volgende Congres mede te deelen.

Nu zou er teekening in de zaak komen. Reeds op het Congres van 1851, te Brussel gehouden, kon De Vries zich van zijn taak kwijten en mocht hij de voldoening smaken dat zijn ontwerp met eenparige stemmen werd aanvaard en dat het Congres besloot tot het vervaardigen van het Woordenboek en tot de uitgave daarvan. Een Commissie van Redactie werd aanstonds benoemd en deze werd, na eenige mutatie, samengesteld uit drie leden: Prof. David, Dr. L.A. te Winkel en den steller van het ontwerp, Matthias de Vries. Begin 1852 was deze Redactie gereed om aan haar taak te beginnen.

Het werk was ontzaglijk, het veld, dat bewerkt moest worden, nagenoeg onoverzienbaar. Opnieuw moesten de bouwstoffen verzameld worden, moesten oude en nieuwe schrijvers worden doorgelezen en uittreksels gemaakt. Een oproeping werd uitgezonden om allen, die in staat mochten zijn iets bruikbaar bij te dragen, daartoe dringend uit te noodigen. Wie uit den aard hunner studiën op het gebied van letteren en wetenschap, of door hun bekwaamheid in praktische zaken meer bijzonder in de gelegenheid waren tot het doel mede te werken, werd verzocht de behulpzame hand te bieden. Een drukke briefwisseling ontstond; van de gebroeders Grimm, die zich reeds jaren lang aan de samenstelling van het Duitsche Woordenboek wijdden, werd menige praktische wenk ontvangen; de arbeid was in vollen gang.

In de verslagen, door de Redactie in de vier volgende Congressen van 1854 tot 1862 uitgebracht, is van al wat door haar werd verricht of haar door anderen was toegezonden, omstandig rekenschap gegeven. Van al het lief en leed dat zij in die jaren ondervond, van al de bemoediging die haar te beurt viel, en de teleurstellingen die haar niet werden bespaard, is daar een getrouw tafereel geschetst.

Het was nu 1862 geworden, juist honderd jaar na de 'uitnoodiginge' van Josua van Iperen en tien jaar na het aanvaarden van haar taak door de Redactie en nog was

er van het Woordenboek geen regel druks verschenen; nog was de zaak, die zooveel ter harte ging, niet uit het stadium der voorbereiding getreden. Maar het einde naderde; het einde, dat een begin zou beteekenen, het begin van het Nederlandsch Woordenboek. Drie mannen hadden, met hulp van velen, in België en Nederland, het werk aangevangen; twee zouden het moeten voortzetten. Prof. David zag zich genoopt zich uit de Redactie terug te trekken en op Te Winkel en De Vries, de beide Leidsche leden der Redactie, kwam nu de taak te rusten, die lange jaren van noeste inspanning, van vlijt en volharding zou vorderen. Toen het jaar 1863 ten einde liep, hadden deze twee hun taak zóóver volbracht, dat de eerste aflevering in druk kon verschijnen. Het werd 18 J a n u a r i 1864 voor het contract met den uitgever kon worden geteekend en dezen datum willen wij beschouwen als den geboortedatum van het grootsche werk, dat na meer dan honderd jaren van strijd, van hoop en teleurstelling, door den noesten vlijt en de onuitbluschbare bezieling van twee mannen is tot stand gebracht.

De voorzitter van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde, D. van Alphen, had in 1774 krachtig getuigd van de noodzakelijkheid van een Nederlandsch Woordenboek en De Vries, in zijne Inleiding van 1882, bij de voltooiing van het Eerste Deel van het Woordenboek, deze uitspraak vermeldende, voegt er aan toe: 'Eere den man, die reeds eene eeuw geleden zulk een hoog denkbeeld koesterde van de bestemming van een nationaal woordenboek, en met zooveel geestdrift de grootsche gedachte verkondigde, die onze tijd eerst door het genie van een Jacob Grimm volkomen helder heeft leeren begrijpen'.

Thans, nu weder meer dan een halve eeuw is verstreken, mogen wij zeggen: Eere den mannen, wier dienende trouw en nimmer aflatende liefde deze gedachte hebben mogen verwezenlijken.

* * *

Zoo was dan het Woordenboek tot stand gekomen, was het althans uit de sfeer der gedachten getreden in de wereld der verschijnselen. Nu gold het de voorwaarden te scheppen, onder welke de teere plant tot een forsich geboomte zou kunnen uitgroeien. En weer zou het ons te ver voeren, wanneer wij al de lotgevallen van het Woordenboek in zijn verdere ontwikkeling wilden schetsen, wanneer wij uitvoerig wilden berichten van de haast regelmatige opvolging van hoopvolle verwachting en grievende teleurstelling; van overwinning en nederlaag.

Al spoedig bleek, dat het werk de kracht van slechts twee personen, beiden bovendien met drukke ambtsbezigheden bezet, verre te boven ging en het was een uitkomst, toen de uitgever er in slaagde een derden man aan het Woordenboek te verbinden. Het was Eelcoo Verwijs, een geoefend taalkenner en smaakvol letterkundige, die nu mede zijne krachten aan het werk zou wijden. Maar voorspoed bleek voor het Woordenboek niet weggelegd; nog vóór de nieuwe medewerker zijn taak had kunnen aanvangen, ontviel, den 24sten April 1868, Te Winkel aan het werk, bezweken aan een hartkwaal. En weer kwam de schier bovenmenselijke taak te rusten op de schouders van een tweetal mannen slechts, van De Vries en Verwijs, en, met hoeveel ijver ook dezen zich aan hun taak gaven, het werk kwam niet vooruit. Het ongeduld van het publiek, dat zich reeds zoo duidelijk geuit had, steeg met den dag; geen rekening houdende met de omvangrijkheid van het werk, dat toch vooraf moest gaan, vroeg het naar resultaten, en toen deze uitbleven uitte zich het misnoegen op een wijze, grievend voor de beide ernstige werkers. In 1871 trad echter weder een wending ten goede in, toen Dr. P.J. Cosijn deel kwam uitmaken van de Redactie; een man wiens schat van wetenschap en scherpzinnigheid het beste deed hopen. Dat waren wel zeer gelukkige dagen, die de Redactie beleefde, toen het eendrachtig driemanschap in geregelde samenwerking al zijn geestkracht aan het Woordenboek kon wijden. Er kwam beter gang in het verschijnen der afleveringen. Het ongenoegen van het publiek begon te luwen en het zag er naar uit, dat nu de grootste moeilijkheden overwonnen waren.

Helaas, ook dit geluk duurde niet lang; in 1872 trof Verwijs de eerste aanval van een ziekte, die zijn werkkracht zou fnuiken en ten slotte zijn forsich gestel sloopen. En tot overmaat van ramp werd in 1877 Cosijn aan het werk onttrokken, doordat andere plichten hem opeischten.

De toestand begon nu, meer dan ooit te voren, bedenkelijk te worden. De Vries bleef voor alles alleen staan, het was of alles samenspande om zijn volharding op de proef te stellen. En nog was de maat niet volgemeten. In 1878 kwam van het Ministerie, dat tot nu toe het werk, zij het karig, had gesteund, het bericht, dat het 'geen vrijheid vond op de Staatsbegrooting voor het volgend dienstjaar 1879 wederom gelden te brengen voor ondersteuning van Regeeringswege aan een wetenschappelijke onderneming, waarvoor reeds gedurende meer dan 25 jaren Rijkssubsidiën zijn verleend, zonder dat er gegronde hoop bestaat, dat dit werk binnen een kort tijdsverloop tot een goed eind zal gebragt zijn.'

Het werd te veel; alleen, zonder medewerkers, zonder de noodzakelijke fondsen, niet meer geschraagd door het vertrouwen van Regeering en volk, - de moed ontzonk den man, die zóóveel had gegeven en zoo weinig had terugontvangen. De last, die te zwaar was geworden, zou niet langer worden getorst; ultra posse nemo obligatur.

Maar zoo het verstand al drong tot opgeven, het hart wist niet van wijken; een trouw van zooveel jaren liet zich niet verbreken. En toen ook hier de nood op het hoogst was, was de redding nabij. Op het Congres van 1879, te Mechelen gehouden, werd

het gevaar, dat het Woordenboek bedreigde, levendig besproken en het Congres verloochende zijn voedsterkind niet. Den 20sten October van dat jaar ging een verzoekschrift uit tot de Regeeringen van Nederland en België om steun; deze steun werd verleend en daarmede scheen de voortgang van het werk verzekerd. In 1882 was het werk zoover gevorderd, dat het eerste deel van het Woordenboek was voltooid, een werk van dertig jaren. In meer dan 2000 kolommen behandelde het de woorden A-AJUIN; een vijfentwintigste gedeelte van het werk was volbracht.

* * *

Hoe zou het nu gaan met het ontzaglijke werk, dat nog te doen stond? 'Of en wanneer het ons gegeven zal zijn, het aangevangen werk ten einde te brengen, dat zal de tijd moeten leeren', schreef De Vries in zijn woord aan den Lezer bij de verschijning van de eerste aflevering in September 1864. Nog achtentwintig jaren heeft hij zijn beste krachten mogen geven aan het werk, dat voorbestemd was een blijvende plaats in te nemen in het bezit van ons volk; achtentwintig jaren hebben zijne toewijding en trouw tot voorbeeld en bemoediging gestrekt voor zijne medewerkers. Op 9 Augustus 1892 is Matthias de Vries, de Stichter van het Nederlandsche Woordenboek, overleden.

Ook degenen, die na zijn dood het werk voortzetten, zijn op één na reeds heengegaan; een derde en vierde geslacht zijn thans aan den arbeid en het groote werk komt steeds dichterbij zijn voltooiing. Moge het hun gelukken in niet te langen tijd den eindpaal te bereiken!

* * *

Het Woordenboek der Nederlandsche Taal, wat wilde het voor ons volk zijn? Een leidraad tot de kennis van wat voortaan tot de Nederlandsche Taal zou mogen behooren en wat zou moeten worden uitgeworpen? Of een beschrijving van de ontwikkeling der taal, van haar eerste begin af tot het heden, alles omvattende, wat ooit of ergens Nederlandsch was, - al den rijkdom van woorden en zegswijzen uit de middeleeuwen zoowel als uit latere tijden, al de eigenaardigheden van spraak in eenig gewest, dorp of gehucht?

Noch het een, noch het ander. Geen gezaghebber op het gebied van de taal mocht het worden, geen wetboek, dat decreeteerde wat wij al dan niet mochten gebruiken, maar den rijkdom der taal moest het toonen, een rijkdom, waarover wij naar eigen goeddunken, in vrije keuze konden beschikken. Geen alomvattend werk ook, van waarde alleen voor den taalgeleerde, maar van weinig nut voor het volk, dat in dit boek zijn taal wilde kennen. Wat tot de vervlogen oudheid behoorde, of was van uitsluitend gewestelijk of plaatselijk belang, viel buiten het bestek; het maakt geen deel uit van onze hedendaagsche gemeenschappelijke Nederlandsche taal.

Dit moest het worden: een Nederlandsch Taalmuseum, een Museum der Nationale Taalvormen, der vormen van de levende taal, de taal, niet in de volledige geschiedenis harer ontwikkeling, maar in den graad, welke die ontwikkeling bereikt had. Aan alles, wat werkelijk ter opheldering verstreken kon, moest een plaats worden ingeruimd, en een rijke keus van voorbeelden en aanhalingen was een volstrekt vereischte, om de beteekenis der woorden in al hare speelruimte weer te geven en de taal in al hare kracht te doen leven.

Dus alles moest het bevatten wat de taal aanbood? rijp en groen, zonder te onderscheiden tusschen wat behoort tot den nationalen taalschat en wat als nuttelooze ballast wordt medegevoerd; het kaf niet van het koren scheiden? Stellig niet; hoezeer zich er van bewust dat de critische behandeling van de gebreken der schrijftaal den lexicograaf op een gevaarlijk terrein brengt, hoe afkeerig ook van 'schoolsche willekeur en betweterij', de woordenboekschrijver *m o e s t* een scheidingslijn trekken. Hij moest met behoedzaamheid te werk gaan, met oordeel des onderscheids, wegende en keurende. Zijn werk diende al de schatten der taal zooveel mogelijk te verzamelen, maar het mocht geen register worden van al de verzinsels, door onkundige schrijvers uitgedacht, noch van de verbasteringen, de taal binnengeslopen door achteloosheid en overijling, door de luimen en grillen der schrijvers.

Door willekeur van onbevoegden en door geestelijke luiheid en gedachtelooze volgzucht, welke laatste vooral ons hebben overstromd met een stortvloed van vreemde woorden, plumpe barbarismen, waarvoor men zonder moeite echt Nederlandsche woorden had kunnen vinden. Hier te waken voor de zuiverheid der taal, was plicht; het Woordenboek diende er het zijne toe te brengen die taalbarbarij te stuiten. Vele uit Frankrijk en Engeland ingevoerde termen moesten worden geweerd en vooral, vele Hoogduitsche bastaardvormen moesten worden uitgebannen. Want terwijl wat uit Frankrijk en Engeland was ingevoerd meest door den uiterlijken vorm als vreemd blijft gekenmerkt, zijn het de Hoogduitsche bastaardwoorden die, in schijnbaar Nederlandsch gewaad, ons taalgebied zijn binnengeslopen en des te gevaarlijker zijn, naarmate het moeilijker valt ze te herkennen. Den noodlottigen invloed van zoovele germanismen op het gebied der wetenschappelijke terminologie te keer te gaan, dat was een taak, waaraan de samensteller van het Woordenboek zich niet mocht onttrekken.

‘De latinismen van vroegeren tijd, de gallicismen en anglicismen van onze dagen’ - aldus De Vries - ‘maar bovenal het onmetelijk heil der germanismen: ziedaar vijanden, waarbij een onophoudelijk waken en strijden vereischt wordt. Stelt men prijs op een zuiveren, echt Nederlandschen stijl, wil men de taal in eere houden als de afspiegeling van den volksgeest: dan blijve het Woordenboek voor zulke vreemde inkruipsels met het scherpste toezicht gesloten. Ja, zelfs hiermede mogen wij niet volstaan. Het is niet genoeg den vijand te ontwijken: hij moet met den vinger worden aangewezen, opdat ieder op zijne hoede moge zijn. Daarom beijveren wij ons niet slechts het Woordenboek van alle barbarismen vrij te houden, maar ook bij voorkomende gelegenheden er opmerkzaam op te maken, en achten het wenschelijk, wanneer het werk eenmaal voltooid mocht zijn, eene alphabetische lijst van de meest gebruikelijke achteraan te plaatsen, ter bepaalde waarschuwing, met opgave tevens van de woorden, waardoor zij in goed Nederlandsch kunnen en moeten vervangen worden. Aan hen, die na ons komen zullen, zij de vervulling van dezen wensch aanbevelen.’

Aan het einde van zijn Inleiding, geschreven bij de voltooiing van het Eerste Deel van het Woordenboek uit de schrijver de hoop, dat het boek niet alleen nageslagen zal worden door wie een oogenblikkelijke inlichting verlangt, maar dat het door zijne taalgenooten ook g e l e z e n moge worden, opdat de onuitputtelijke rijkdom van onschatbare leering, die onze taal bevat, hun ten goede moge komen. Want zóó alleen kan het in waarheid zijne bestemming vervullen.

Indien wij, leden van Onze Taal, met ons bescheiden werken, slechts dit mochten bereiken, dat het Woordenboek dichter tot ons volk zou worden gebracht, dan reeds zouden wij een taak vervuld hebben, waarop wij terecht trotsch zouden mogen zijn.

[Nummer 10]

Uit de ‘cuisine’ van het woordenboek.

Wij hebben gezien hoe Matthias de Vries gedurende een reeks van jaren, gewijd aan den dienst van het Woordenboek, ondanks een tegenspoed, die bij menigeen den weerstand zou hebben gebroken, de kracht heeft weten te bewaren, om het werk voort te zetten. Die kracht putte hij uit zijn onwrikbaar vertrouwen in de toekomst van het Woordenboek. Het volgende staaltje is teekenend voor zijn onverstoort optimisme.

Wij weten dat het onttrekken van den geldelijken steun door de Regeering mede een van de ernstige tegenslagen was, waarmede De Vries te kampen had. Welnu, juist toen De Vries het bericht had ontvangen dat de Tweede Kamer het subsidie voor het Woordenboek had afgestemd, gebeurde het, dat Cosijn een citaat vond voor de uitdrukking ‘een zomersche dag’. Deze vondst was al weer voldoende om De Vries over zijn teleurstelling heen te helpen. Hij noteerde het citaat zorgvuldig en riep verheugd uit: ‘Dat kan ons te pas komen bij de Z!’ (De Z, notabene, waar wij nu zelfs nog niet aan toe zijn!)

Zijn impulsiviteit en zijn enthousiasme waren buitengewoon. ‘De Vries’, placht zijn medewerker Cosijn te zeggen, ‘is net een blikken pannetje: zóó koud, zóó heet’.

Dat onttrekken van de bijdrage van het Rijk was uiteraard fruikend voor het werk en, als het onweer weder eens was overgedreven en het subsidie hersteld, was de vreugde groot. De Ned. Spectator dichtte eens bij zulk een gelegenheid:

Den post voor 't Woordenboek vernielt Kappeyne's bliksem;
Tot eer van 't Vaderland herstelt 't beleid van Six 'em.

De - onder de uiterst ongunstige omstandigheden niet te vermijden - trage voortgang van het werk gaf aanleiding tot veel ontstemming en uiteraard ook tot spot. Wij weten dat het Januari 1864 was geworden, toen eindelijk het contract met de uitgevers gesloten kon worden; de eerste aflevering zou eerst in September van dat jaar verschijnen. In April kon de Spectator zijn ongeduld niet bedwingen; een spotprent moest daaraan lucht geven. De prent stelde voor het huis van Nijhoff: Librairie ancienne et moderne, met een vlag aan den gevel, waarop 'Groot Alleen Zaligmakend Woordenboek' en een eerste-haringkroon uit het venster, waarin: 'Eerste Aflevering A - AA'.

In 1882 was dan eindelijk het eerste deel voltooid, A tot Ajuin.

'Wat zullen ze blij zijn
Wanneer ze aan de Zij zijn'

dichtte Mr. Hubrecht, Secretaris-Generaal van Binnenlandsche Zaken, op de minuut bij den Begrootingspost: Woordenboek.

En:

'O, luid weêrklank de lofbazuin!
Het Woordenboek kwam tot a j u i n
In dertig jaren al....'

spotte Van Vloten, in De Humanist (Dertig jaren uit de lijdensgeschiedenis van 't Woordenboek).

Dat er af en toe eens een vriendschappelijk verschil van meening ontstond bij de Redactie over wat wel en wat niet opgenomen diende te worden, is begrijpelijk. Vooral ten aanzien van op te nemen citaten kon dit wel eens voorkomen; De Vries was er voor, ruim te citeren. (Een voorbeeld van al te ruim citeren - uit later tijd - vinden wij in Deel XI, kolom 18, waar voor O o m een reeks van gedichtjes staat aangehaald en het poëem 'Goeien avond, tante Betje; Goeien avond, oome Jan' in zijn geheel is uitgeschreven!)

'Vulsel voor de gans', zoo noemde Cosijn, spottend, de regels poëzie, die De Vries z.i. wel eens wat àl te overvloedig en te uitvoerig placht te citeren.

Wanneer Bruins, de 'meesterknecht' bij de firma Sijthoff tusschen 1890 en 1900, bij het 'opmaken' van de kolommen en drukvellen het wenschelijk vond dat de kopij een beetje werd uitgebreid, placht hij daaraan uiting te geven met de vraag: 'Ken U (kunnen de Heeren) er niet nog een moppie bij verzinnen?'

* * *

Wie op een bouwwerk de steenen voor den metselaar aandraagt, is de 'opperman'; wie de bouwsteenen aandraagt voor het Woordenboek, heeft ook recht op dezen titel. Beets, 'onze' Dr. A. Beets, die, zooals men weet, jarenlang aan het Woordenboek heeft gewerkt, kreeg in 1896 van zijn vader een envelop met uitgeschreven citaten, geadresseerd aan: Dr. A. Beets, wordenaar. Afzender: N. Beets, opperman.

Vijftien jaar later herinnerde Beets zich deze woordspeling van zijn vader.

Mr. C. Bake, die jarenlang iedere maand aan de Redactie zond wat hij uit zijn lectuur (o.a. Staatsbladen en Staatscouranten; hij was n.l. griffier van den Raad van State) had aangeteekend, ontving tot dank daarvoor in 1911 van A. Beets het volgende gedichtje, geschreven in den stijl van Huygens:

Danck-hebt voor Mr. Constantijn, I.C. in den Haghe.
 Een Doctor sy soo kloeck, soo Boeck-wijs, als hij kan,
 Om t'Hollantsch Woort-Gebouw te vord'ren en te stichten:
 Soo hem de Bouw-Stoff' mist, wat iss'er uyt te richten?
 Wat sal den METSELAER, gebreeckt hem d'OPPERMAN?
 Lugd. Bat.
 d. ij. m. Apr. MCMXI
 Ψευδο-Constanter.

Een anecdote over Beets. Dr. A. Beets - wij van Onze Taal hebben het mogen ondervinden - was een beminlijk man, een geleerd man, wiens geleerdheid echter werd geëvenaard door zijn bescheidenheid. Beets was eens op bezoek bij mevrouw Van Vollenhoven - v.d. Poll op 'Sparrendaal' bij Rijsenburg. In den loop van den dag kwam daar mede op bezoek Dr. Schaepman (van het Bisschoppelijk Seminarie) en de gastvrouw stelde Beets aan Dr. Schaepman voor; als 'meneer Beets'. 'De groote Beets van het Woordenboek' merkte Schaepman op, waarop Beets: '(De) Beets van 't groote Woordenboek'.

* * *

De woorden, waarmede de verschillende afleveringen van het Woordenboek beginnen en eindigen, zijn altijd toevallig en zoo kan het gebeuren dat er een - natuurlijk ongewild - verband wordt gevonden tusschen een begin- en een eindwoord; en dat geeft dan wel eens aanleiding tot grapjes.

Zoo de aflevering Gemoedelijk-Geplakt. 'Damas' (Jhr. van Hogendorp) schreef eens in het Dagblad voor Zuid-Holland en 's-Gravenhage, dat het begin- en het eindwoord van die aflevering een mooi motto vormden voor de 'Witte'.

En bij de verschijning van de aflevering Doorstappen-Draf (dat was in Augustus 1913) schreef Mr. C. Bake (Mr. Constantijn):

Mijn lof voor den ijver van U en Uw staf!

Van Doorstappen zijt gij geraakt in den draf....

Nu duurt het maar kort en het werk is af.

Dat de aflevering Glaasje-Gloed, (natuurlijk 'binnenskamers', maar wij verklappen nu eenmaal uit de 'cuisine'), tot heel wat grappen heeft geleid, spreekt van zelf en van de hand van Beets is de notitie bij de aflevering Klimmen-Kloekmoedig, dat eind- en beginwoord een mooi motto vormen voor een Alpenclub!

Van het Duitsche woordenboek (dat ons 25 jaar voor is en nu zijn eeuwfeest viert) is Jacob Grimm de stichter geweest; zijn broeder Wilhelm is betrekkelijk vroeg gestorven. Jacob Grimm hield er zeer besliste meeningen op na; zoo b.v. wilde hij niemand naast zich hebben. Tot groot verdriet van Hirzel, den uitgever (den 'guten Hirzel'), die maar niet kon opschieten. Toen Hirzel weer eens heel erg in den put zat, viel zijn oog op het woord, waarbij de druk was blijven stilstaan. 'Fortsetzen'; 'gleichsam mit einem ermunternden Zurufe!'. Waarop Hirzel maar weer welgemoed doorging.

* * *

Zoo zien wij dat ook bij een ernstig werk als dit, een grapje op zijn tijd zeer wel te pas kan komen. Trouwens, het bekende woord van Jos. Scaliger: 'Heeft iemand het strengste vonnis verdiend, straf hem dan niet met dwangarbeid in het tuchthuis of in de mijnen; neen, laat hem woordenboeken schrijven, want alle mogelijke kwellingen zijn in dat ééne werk begrepen' was niet geschreven voor De Vries en de zijnen. Voor hen is dit werk geweest 'eene ruime bron van waarachtig genot'.

Van onze leden.

De overladen zin

- Ons lid de heer Jan van den Berg vraagt ons nogeens het licht te doen vallen op de neiging van sommige kringen om zinnen te vormen met een reeks van tusschenzinnen. Men kent het verschijnsel; wij hebben er al heel wat voorbeelden van gegeven. 'Ik zou er', schrijft ons lid, 'vooral na een verblijf in Nederlands Indië, de dwaaste staaltjes van kunnen aanhalen. Ik weet het, er is verschil tussen de gesproken en de geschreven taal, maar de quasi-deftigdoeners, die onze wetten en andere officiële stukken ontsieren met deze protserige constructie, zouden het niet wagen haar in een enkel gesprek toe te passen.'

'Hoe sterk die constructie zit vastgeroest bleek mij uit een Engelse vertaling van een Nederlands stuk, waarin zinnen voorkwamen als: the by him sent letter, the by the Police seized banknotes, etc.'

Ons lid zegt het reeds: er is verschil tussen spreektaal en schrijftaal. In de spreektaal behoort de gewraakte zinsconstructie niet thuis; wèl in de geschreven taal en in het bijzonder bij den officiële stijl, ook wel genoemd 'stadhuistaal'. Het is de taal in het 'deftige pak' en niemand zal er aan denken in stemmig jacquet en met hoogen hoed uit visschen te gaan. Maar ook bij het 'deftige pak' dient men matiging te betrachten. 'Overdressing' is dikwijls erger dan 'underdressing'!

Wij herinneren aan het woord van een lid van onzen Raad. 'Daar mag gerust eens op gewezen worden. Goede korte voorbeelden van deze constructie komen altijd en overal bij de beste schrijvers voor. Maar de wetten- en reglementenmakers, die hun taal niet kennen, en de journalisten, die dag aan dag Deutsche kranten excerpereen, gaan hierin al hoe langer hoe verder, - tot in het onzinnige toe.'

Opmelden

- Waar zouden wij - vraagt ons lid de heer Menkman zich af - het woord o p g e m e l d vandaan hebben. In sommige kringen heeft men er een zekere voorliefde voor. Een germanisme, meent ons lid, kan het moeilijk zijn; pure kanselarijstijl?

En later schrijft ons lid ten aanzien van dit woord: 'Ik heb het antwoord op mijn vraag zelf reeds gevonden. 'Opgemeld' is een archaïsme, zie den brief van Corn. de Wit van 6 Augustus 1672, uit zijn gevangenis geschreven aan zijn echtgenoot. (Kroniek Hist. Genootschap 1848 bl. 85): 'tot dat d'opgem. Heeren mijne saecke sullen gelieven te termineeren...'

Wij zijn er echter niet zoo zeker van, dat 'opgemeld' als een archaïsme moet worden beschouwd. Het Woordenboek (XI, 719) geeft een reeks van voorbeelden, ook uit den lateren tijd (o.a. Beets, C.O. 29), en vermeldt dat Siegenbeek in 1847 het woord als 'strijdig met ons taaleigen' heeft afgekeurd. De schrijver van dit deel van het Wdb. is van oordeel dat 'obgemelt' en dergelijke woorden in Deutsche ambtsstukken hebben kunnen meegewerkt tot het in algemeen gebruik komen en blijven van deze aanvankelijk alleen in de Saksische gewesten voorkomende samenstellingen met op-

Handelsvaart

- Een van onze leden legt de Haagsche Courant te laste een oud Nederlandsch woord te veronachtzamen, en wel door te spreken van 'handelsvaart'.

De telastelegging is ongegrond, althans niet gericht tot den waren schuldige; het Haagsche blad heeft het bericht, waarin het gewraakte woord voorkomt, overgenomen uit een mededeeling van het Algemeen Nederlandsch Persbureau (A.N.P.). Maar ook dit bureau gaat vrij uit; het A.N.P. heeft het bericht zoo ontvangen van de commissie, belast met het afnemen van Stuurliedenexamens (!), welke commissie zetelt te 's-Gravenhage. Dáár schuilt het kwaad.

Vroeger leerde men voor stuurman groote stoomvaart en voer men bij de koopvaardij.

Wij moeten toezien, dat er niet meer oude vormingen met k o o p - ten offer vallen aan de gewoonte om met de Duitschers te gaan spreken van h a n d e l s -. Wij hebben nog koopman, koopmansbeurs, -boeken, -gebruik, -gilde; of koopmansgeest (naar ons gevoelen te onderscheiden van handelsgeest!), koopstad en koopwaar nog te redden zullen zijn?

Laat ons eens afwachten wat het Woordenboek er van zal zeggen; men is daar reeds gevorderd tot koets, dus ons woord zal nu wel spoedig aan de beurt zijn. Misschien dat dan ook hier de vijand 'met den vinger zal worden aangewezen'.

Financieren

- Mogen wij, vraagt een lid, f i n a n c i e r e n als een Germanisme kenmerken en verdient het geen aanbeveling daarvoor f i n a n c i e e r e n te bezigen?

Wij achten het mogelijk, dat het gebruik van financieren onder hd. invloed staat, maar een werkelijk Germanisme mogen wij er niet in zien, daar immers het woord niet tot de hoogduitsche taal behoort. Het is een gallicisme, in Duitschland evenzeer als bij ons.

Het Woordenboek (III, 4491) leidt financieren af van ons financier (subst.) en het kent (4487) ook: f i n a n c e e r e n (dus zonder i), afgeleid van het fransche werkwoord 'financer'.

Mit mühe und not

- 'Het ijs scheurde uiteen. Twee mannen sprongen met m o e i t e en n o o d over het wak'. (Uit de rubriek 'Voor de jeugd', in een van onze dagbladen.)

Jong geleerd, oud gedaan!

Deelname

- Een zeer beslist vonnis hebben onze leden geveld over het nederlanderschap van het woord *d e e l n a m e*; twee keer slechts heeft een duim, reddend, omhoog gewezen, maar verder niets dan grimmige veroordeeling.

Van de ontvangen antwoorden luidt er één: *j a*, zonder meer, en één bevestigend, met een zekere beperking; de andere alle *n e e n*. Gewoon maar neen, neen met een uitroepsteeken, neen onderstreept, neen ook met een toelichting; in het Duitsch, van een lid van over de grenzen. 'Auf mich wirkt *d e e l n a m e* deutsch, nicht holländisch; *d e e l n e m i n g* dagegen als einwandfreies holländisch.'

Oord

- Een van onze leden vraagt ons eens op te treden tegen het Ministerie van Defensie, dat in zijn reglementen, in plaats van streek, plaats, dorp, stad, steeds spreekt van *o o r d*. 'Gevechten in oorden...'

Wat zullen wij daarop zeggen; wij 'treden' niet gaarne 'op', en stellig niet tegen een Ministerie, en heel in het bijzonder niet tegen een Ministerie van Defensie. Misschien vertaalt Defensie zijn reglementen uit het Duitsch en geeft men er zich geen rekenschap van dat *ndl. o o r d* heel wat anders is dan *hd. O r t*. Wie zich de lezing herinnert, die Prof. Van Ginneken voor ons gehouden heeft, weet dit; maar het is waar, daar was niemand van Defensie bij.

Onverhoopt

- Een lid zendt ons een krantenknipsel, waarin wij lezen van een 'zoo *o n v e r h o o p t* herstelde zieke' en wijst op het *z.i.* verkeerde gebruik hier van het woord onverhoopt. Dit woord, oordeelt ons lid, mag men immers slechts bezigen wanneer de gebeurtenis, waarop het wordt toegepast, *n i e t* gewenscht is.

Ons lid geeft aan onverhoopt een te beperkte beteekenis. Onverhoopt wordt inderdaad veelal gebruikt in den zin, als door hem aangegeven, maar er is niets tegen - en dit gebruik heeft zelfs de oudste rechten - onverhoopt te bezigen ter aanduiding van al wat als een geluk of een uitkomst kan worden beschouwd: verrassend en zoo als men niet had durven hopen. 'Een geheel onverhoopte en niet minder welkome verrassing', 'een onverhoopt genot' (Wdb. X, 2108). De oorzaak van het toekennen van de beteekenis 'niet gewenscht' aan onverhoopt zal wel te zoeken zijn in onze neiging om 'hopen' gelijk te stellen met 'wenschen'; niet hopen wordt dan vanzelf 'niet wenschen'

'Ik hoop niet dat wij regen zullen krijgen' klinkt aannemelijk uit den mond van een wandelaar, die zonder parapluie is uitgegaan; maar het kan welbeschouwd evenzeer gezegd worden door den boer, voor wien de regen een weldaad zou zijn. 'Ik hoop niet, niet meer, op regen; ik stel er mijn hoop, mijn verwachting niet meer op.'

Nieuwe germanismen

- Een lid schrijft: De zucht tot vermeerdering van de germanismen in onze taal kent geen grenzen. De Polis zet boven een artikel over gevaarlijke rijders:
G e v a a r l i j k r i j d e r s .

Wanneer iemand een contract opzegt, is dat m.i. een opzegging. Neen, zeggen verscheidene lieden, dat is een o p z a g e !

Hoe halen zij het in hun hoofd? verzucht ons lid. Hoe halen wij het er weer uit, vragen wij.

Hoofdbaan

- Vijfentwintig gulden konden wij krijgen voor het doen verbannen van Zandvoort B a d ; tien gulden looft thans een lid uit wanneer het ons lukt het woord H o o f d b a a n door een ander te doen vervangen.

Een verlokkelijk aanbod, maar wij vreezen....

Terug

- Ons lid de heer Joan H.A. Kruijmel vestigt nogeens de aandacht op het gebruik van 'terug' voor 'geleden'. Men hoort en leest helaas maar al te dikwijls 'voor zoo en zooveel jaar terug', inplaats van: zooveel jaar (of jaren) geleden.

Verdienstmogelijkheid

- Een..... (wij herhalen liever dit fraaie woord niet; eenmaal is reeds meer dan genoeg) bestaat voor goed i n g e v o e r d e reizigers, die a r b e i d e n met fabrikanten van k l e i n m e u b e l e n .

Jaarvergadering.

De algemeene vergadering van leden zal dit jaar gehouden worden te 's-GRAVENHAGE en wel op Zaterdag 29 October a.s. des namiddags te half vier in Hotel 'De Twee Steden'.

Punten van behandeling:

1. Opening door den Voorzitter.
2. Notulen van de vorige Ledenvergadering.
3. Ingekomen stukken.
4. Jaarverslag van de Secretaresse.
5. Jaarverslag van den Penningmeester.
6. Rapport van de Commissie tot het nazien van de rekening, benoemd in de vergadering van 6 November 1937.
7. Benoeming van een Commissie tot het nazien van de rekening over het vereenigingsjaar 1938-1939.
8. Verkiezing van bestuursleden. (Aan de beurt van aftreding zijn de secretaresse, mej. G. ter Huppen, en de penningmeester, de heer J.P. Smits. De aftredenden zijn terstond herkiesbaar).

[Nummer 11]

‘Grosssprache’... of grootspraak?

In Muttersprache, het orgaan van den Deutschen Sprachverein, waaruit wij zoo gaarne nu en dan eens wat aardigs overnemen, vinden wij thans een artikel, geteekend K a r l H a a g , waarin de schrijver ons tot voorwerp van zijn aandacht neemt. Wij kennen langzamerhand de eenigszins zonderlinge verhalen van vreemdelingen, die wel eens de klok over ons land hebben hooren luiden, maar er niet in geslaagd zijn vast te stellen waar de klepel zich bevindt. Nietwaar, Nederland is een laag land, omgeven door dijken; komt er een gaatje in den dijk, dan loopt Nederland onder. Voor zulke gevallen houden wij dan ook steeds een boerenjongen bij de hand, om zijn duim op het gat te houden. De kooplieden bezoeken de beurs in pofbroeken en op klompen, maar met hooge hoeden op. Zij verhandelen tulpen...

Deze heer Karl Haag heeft het echter nu eens niet over ons land en zijn dijken, maar over onze taal, over het Nederlandsch; ook hij heeft het geluid van de klok opgevangen. ‘Die Festlandgermanen’ - doceert hij - ‘die sich seit tausend Jahren Deutsche nennen und bis vor dreihundert Jahren in e i n e m Reich lebten, haben zwei Schriftsprachen hervorgebracht, das Hochdeutsche und das Niederländische’. En als hij ons dat heeft bijgebracht, gaat de schrijver even met het begrip ‘Duitsch’ goochelen: ‘Duitsch’ is dan voor hem de taal van het Duitse Rijk. Als dat volbracht is, komt het. Van dit ‘Duitsch’ is het Nederlandsch een dialect (... dass wir im Holländischen nur eine Mundart vor uns haben). De andere dialecten zijn - als schrijftaal - ten onder gegaan, alleen het Nederlandsche dialect heeft zich weten te handhaven. ‘Es steht heute da als Überrest aus unserer Sechssprachenzeit, als aus dem Untergang geretteter Vertreter des Niederdeutschen. Was hat es gerettet? Die Lostrennung vom Reich.’

Een gek taaltje, overigens, dat Nederlandsch; met zijn rare eu: leugen voor lügen (Lüge? - Red.), das etwas wild anmutet. ‘Wildwuchs’ ook is de d na een klinker, waar wij (de Duitschers) een h schrijven: naderen voor nähern. Als het Nederlandsch een d ‘weglaat’ en zegt: kleeren voor kleider, en lui (sic!) voor Leute, dan is dat ook wild: wilder Schwund. En: die Nadel heisst gar (sic!) naald.

De wonderlijkste (‘seltsamste’) dingen ontmoet een mensch in dat Nederlandsch; zie den ‘eigenwilligen Gebrauch’, dien het Nederlandsch maakt van voorvoegsels: beleven in plaats van erleben! Wat is dat voor wilde groei; ‘wie kommt ihr dazu’ - vraagt de schr. ons - ‘die deutschen Sprachmittel so zu missbrauchen?’ Maar hij bespaart ons het antwoord; hij geeft het zelf. ‘Wilder Lautwandel und wilder Bedeutungswandel m ü s s e n auftreten, wo Volksteile abgetrennt werden vom Volksganzen’.

Ja, en dan komt er nòg wat bij: de geslachten zijn door elkaar geraakt! ‘die Pflicht, die Zeit, die Form, deren hohes Wesen der Deutsche nur in Frauengestalt sich denken kann, sind hier Männer; der Hof, der Pfad, aber auch der Glaube sind hier Sachen’. Ook met de volgorde der woorden is het lang niet in orde: ‘gelijk weer is geschied’ voor: wie es wieder geschehen ist. Dat doet nu waarlijk de deur toe, het doet den schrijver versted staan, maakt hem ‘stutzig’.

‘Für uns’ (niet: voor ons, Duitschers, dat weten wij wel beter; dus laat ons maar zeggen: voor den schrijver en zijns gelijken), ‘für uns ist die niederländische Sprache eine geschichtliche Merkwürdigkeit, selten mehr. Als Behälter von Geistesschätzen teilt sie eben auch für uns das traurige Los aller Kleinsprachen.’

Tot zoover deze schrijver. Er staat nog meer in dit wel zeer typeerende artikel, maar dit is voldoende om hem in zijn....., laat ons maar zeggen: waan, te toonen.

* * *

Het is in ons bestek niet doenlijk, op al zijn beweringen in te gaan, maar iets willen wij er toch van zeggen.

‘.... und bis vor dreihundert Jahren in einem Reiche lebten....’. Het verband met het Duitse Rijk was veel meer dan drie eeuwen z e e r g e r i n g . Onze landen en onze graven hadden doorgaans meer met Frankrijk (en Engeland) te doen dan met Deutschland.

Het gegoochel met het begrip ‘Duitsch’. Er zijn d r i e beteekenissen van Duitsch; ten eerste: aan het volk eigen, en dan bijzonder op taal toegepast, eerst in het middeleeuwsche latijn, theodisca lingua: de v o l k s t a a l ; ‘germaansch’ dus, en de verschillende dialecten van het germaansche vasteland noemden zich met dien naam: ons middelnederlandsch (Duutsch, Dietsch), zoo goed als de dialecten, waaruit zich het Hoogduitsch heeft ontwikkeld.

Dat is dus de oude beteekenis. Maar in dat algemeene ‘Duitsch’ bestond al van de 8ste eeuw af een diepgaande splitsing: door de tweede, de zoogenaamde Hoogduitsche klankverschuiving was omstreeks 6 à 700 een zeer groote verandering in het consonantisme ingetreden in de Zuidelijke helft van het gebied, terwijl de Noordelijke den ouden toestand handhaafde. Zoo is tegenover het Nederduitsch, dat het oude karakter handhaafde, het nieuwe Hoog-(Midden- en Opper) duitsch ontstaan. Zoowel in Neder- als in Hoog-Duitsch heeft zich een literatuur gevormd: het beroemde epos H e l i a n d (de Heiland) is N e d e r d u i t s c h (oudsaksisch), uit de latere middeleeuwen is er heel wat m i d d e l n e d e r d u i t s c h e literatuur overgeleverd, en daarmee in menig opzicht nauw verwant is de veel rijkere m i d d e l n e d e r l a n d s c h e literatuur; die middelnederduitsche literatuur heeft veel invloed ondergaan van de middelnederlandsche, het omgekeerde geval doet zich maar zelden voor. De oudhoogduitsche en middelhoogduitsche (tijdgrens omstreeks 1000) letterkunde en taal staan v e e l verder van die twee af, dan deze twee onderling verschillen.^{*)}

Nu is de belangrijkheid van het ‘Nederduitsch-buiten-de-Nederlanden’ in de 16e en 17e eeuw zeer verminderd door de toenemende beteekenis van een uit verschillende middel- en opperduitsche dialecten naar boven en naar voren dringend Standaard-Hoogduitsch (invloed van bepaalde kanselarijen en drukkerijen; en van Luther's Bijbel!). De oude spreek-, schrijf- en literatuurtaal handhaafde zich in die l a a t s t e functie verder alleen nog bij schrijvers als Fritz Reuter en andere, hun eigenlijke lands- en volkstaal schrijvende Noord-Duitschers. Als spreektaal kan men het nog hooren tot Memel toe: de taalgrens loopt ongeveer van Aken over

*) En de voornaamste middelhoogduitsche literatuur (das höfische Epos) had haar begin in den N e d e r l a n d s c h e n (Limburgschen) dichter Heinric van Veldeke. Hij is ‘der Vater der höfischen Kunst’ (1170 en volgende jaren).

Dusseldorp, Kassel, Maagdenburg, Wittenberg, Frankfort a.d. O. Daartegenover ging de midde nederlandse literatuur van omstreeks 1100 af bestaand, zich in de niet minder belangrijke, maar haar centrum nu meer van het Zuiden naar het Noorden verplaatsende, nieuwe Nederlandse letterkunde voortzetten. En die breed en rijk zich ontwikkelende Nederlandsche letterkunde was een zeer voorname factor in de vernieuwing der Hoogduitsche literatuur (invloed van Heinsius, Vondel, Cats, als bewonderde voorbeelden!).

* * *

Het is wel een allerwonderlijkste geschiedbeschouwing, die onze schrijver zich veroorlooft. Er was van omstreeks 1100 af een zeer rijke Nederlandsche letterkunde, veel meer onder invloed staande van de Fransche cultuur en literatuur, dan van de Duitsche, ondanks dat beweerde 'leven in het Duitsche rijk'. Onder de Bourgondische en Oostenrijksch-Spaansche vorsten had zich hier lang vóór den tachtigjarigen oorlog een groote, voornamelijk Nederlandsch karakter dragende, Bourgondische staat begonnen te ontwikkelen, waardoor cultuur en literatuur nieuwe krachten verkregen voor een verdere zelfstandige ontplooiing. En ware de vrijheidsoorlog niet tusschenbeide gekomen, dan zouden de invloed en macht van het Duitsche Rijk daardoor waarlijk nog niet toegenomen zijn.

'Was hat es gerettet?!' Er h o e f d e aan onze literatuur en taal niets 'gered' te worden van de Hoogduitsche opslokking; daar was geen zweem van gevaar van dien kant te duchten. De Hoogduitsche literatuur integendeel sterkte zich, toen zij pas weer een beetje ging ontluiken, aan de Nederlandsche, die toen in vollen bloei was.

* * *

Wat zullen wij nu verder in bijzonderheden ingaan op al die zonderlinge beschouwingen van dezen schrijver. Laat ons alleen dit zeggen: het Nederlandsch heeft - elke vakman weet dit en elke niet-vakman behoorde het te weten - als t a l een roemrijk verleden door a c h t eeuwen literatuur, die onafhankelijk staat van de Duitsche literatuur van diezelfde eeuwen; het heeft sinds de 7e à 8e eeuw het oude karakter der germaansche taal b e w a r d , toen het tegenwoordige Midden- en Zuid-Duitschland dat karakter in den grond ging veranderen (wellicht door sterken invloed van n i e t -germaansche taal); wanneer men dan ook het oudste overgeleverde Germaansch, het Gothisch van de vierde eeuw, wil vergelijken, zal men onmiddellijk opmerken, dat het Nederlandsch daar veel dichter bij gebleven is dan het Hoogduitsch. Ook de vergelijking met het Engelsch, het Zweedsch, Deensch, Noorsch en IJslandsch trouwens kan al bewijzen, dat het Hoogduitsch van het gemeenschappelijk-germaansche zéér ver is afgeraakt; want bij die alle is het consonantisme niet 'verschoven', en dus vrijwel gelijk aan het onze, en even oud.

De alleruiterst naieve - of moeten wij zeggen: brutaal-tendentieuze? - beschouwing door den schrijver van onze taal bij vergelijking met het Hoogduitsch - van het domme vooroordeel uit, dat het Hoogduitsch natuurlijk het echte, onvervalschte, onverbasterde 'Duitsch' is, in den zin van 'Germaansch', omdat dit de landstaal van den schrijver zelf is - kan precies zoo, met verandering van eenige voorbeelden, worden toegepast op Zweedsch, Deensch, Noorsch, IJslandsch.... en Engelsch (als men van het Romaansche element daarin afziet). Dat is toch geen 'Kleinsprache' en toont ons nog niet zulk een 'traurig Los'!

Met zijn methode kan onze schrijver nog veel nieuws te voorschijn brengen. Wij wachten zoo een betoog, dat de Gothische 'Kleinsprache' een verbastering is geweest van zijn Hoogduitse 'Grosssprache'. En het Latijn van de oude 'Kleinkönige' van Rome, een mislukte imitatie van het Italiaansch van Mussolini.

Wij hebben eens een gruttersknecht - een zeer brave man overigens - zijn verontwaardiging en minachting hooren uiten over een Duitscher, die hem eenige inlichtingen had gevraagd. 'Is me dat een gekoeterwaal; laat die vent gewoon Hollandsch spreken, dat ken je toch van zelf. Allemaal aanstellerij' ('eigenwilliger Gebrauch!').

* * *

'Ihm (dem Holländer) ist die grosse Schwester unbehäglich'. Och neen, waarlijk niet; wij kunnen het best met onze groote zuster vinden; en zij het met ons. Natuurlijk, als wij alles voor ernst moesten opnemen, wat wij van haar kant te hooren krijgen.....

Maar waarom zouden wij dat doen!

Prijsvraag.

Ter zake van de prijsvraag, uitgeschreven door het Genootschap, volgens omschrijving in het nummer van Maart 1938, zijn de volgende prijzen toegekend:

Hoofdprijs ten bedrage van vijftig gulden:

Mej. MIEP VAN DER VELDE, Zijlweg 304 Overveen, R.K. Gymnasium v. Meisjes 'Sancta Maria', Haarlem.

Prijzen van vijftwintig gulden:

J.W. de Bruijn, Burg. le Coultrestraat 11 Bodegraven, leerling Gymnasium te Gouda;

Robbert de Rooy, Doornstraat 146 's-Gravenhage, leerling H.B.S.-A Raamstraat, 's-Gravenhage.

Prijzen van tien gulden:

Carl F. Brüsewitz, Parkstraat 35 's-Gravenhage, leerling Eerste Stedelijk Gymnasium, 's-Gravenhage;

Nijs de Vos, Anna van Buerenstraat 226 's-Gravenhage, leerling H.B.S. Raamstraat, 's-Gravenhage;

Hans Burmeister, Titiaanstraat 3 Amsterdam Z., leerling Hervormd Lyceum Brahmsstraat, Amsterdam;

Martin Siesling, Koolstraat 22a Groningen, leerling Chr. H.B.S., Groningen;

J. Firet, Dubbeldamscheweg 108 Dordrecht, leerling Marnixgymnasium, Rotterdam.

Een troostprijs van tien gulden is toegekend aan:

J.P. Boer, Biezen 41 Boskoop, leerling Stedelijk Gymnasium, Gouda.

Jaarvergadering.

De jaarlijksche vergadering van leden heeft plaats gehad op Zaterdag 29 October j.l., te 's-Gravenhage in Hotel 'De Twee Steden'.

Het verslag van deze vergadering zal worden opgenomen in het nummer van December a.s. De verslagen van secretaresse en penningmeester volgen hieronder.

Jaarverslag van de secretaresse.

Het verslag over het zevende vereenigingsjaar, dat op 31 Mei j.l. is afgelopen, kan kort zijn. De werkzaamheden hebben haar normalen voortgang gehad, het orgaan is geregeld verschenen, de leden van den Raad van Deskundigen hebben ons ook thans weder, door hun adviezen en artikelen voor ons orgaan, krachtig ter zijde gestaan. De voorzitter, in de vorige ledenvergadering tot zijn functie beroepen, heeft spoedig na zijn verkiezing, door persoonlijke bezoeken aan de leden van den Raad, den band met dit college versterkt. Een groot verlies heeft ons genootschap geleden door het

overlijden van het lid van den Raad Dr. A. Beets; aan zijn graf heeft ons eerlid getuigd van onze dankbaarheid voor hetgeen wij gedurende een reeks van jaren van dezen vriend van ons genootschap hebben mogen ontvangen. De opengevallen plaats is bezet door mejuffrouw Dr. J.H. van Lessen te Leiden; van hare belangstelling in ons werk hebben wij reeds overvloedig bewijzen mogen ontvangen.

De prijsvraag, waartoe in de vorige ledenvergadering is besloten, is uitgeschreven in Maart j.l. Ter voorbereiding heeft het secretariaat gedurende zes maanden het orgaan toegezonden aan de verschillende instellingen van onderwijs, vierhonderd in aantal, een lijst waarvan het Departement van Onderwijs tot dat doel aan onzen voorzitter ter beschikking had gesteld. De beoordeeling van de ingekomen antwoorden heeft plaats gehad en het geheele bedrag van f 150.-, door wijlen ons lid den heer Alfred de Vries aan ons vermaakt, is aan prijzen uitgekeerd. De eerste prijs, een bedrag van vijftig gulden, is ten deel gevallen aan mejuffrouw Miep van der Velde te Overveen, oud zestien jaar, leerlinge van het R.K. Gymnasium voor Meisjes 'Sancta Maria' te Haarlem.

De commissie tot herziening der luchtvaarttermen is met haar werk gereed gekomen; onze Raad heeft geadviseerd ten aanzien van de termen, ter vervanging voorgesteld, en dit college heeft bij herhaling zijn waardeering uitgesproken voor het werk dat de commissie heeft verricht. Het nummer van 'Onze Taal' waarin was opgenomen het artikel 'Mijnbouwterminologie' van ons lid den heer Ir. H.Th. Bakker te Batavia heeft het secretariaat toegezonden aan alle Nederlandsche mijnbouwkundige ingenieurs, zoowel hier te lande als elders, en het artikel heeft in wijde kringen aandacht getrokken.

De pers blijft ons streven welgezend; herhaaldelijk hebben wij mogen zien, dat artikelen uit ons orgaan door de dagbladders werden overgenomen.

Het aantal leden bij het begin van het vereenigingsjaar bedroeg 227; sedert zijn toegetreden 125 leden en lezers en moesten 22 worden afgevoerd, zoodat aan het eind van het vereenigingsjaar het genootschap telde 330 leden en lezers; en een donateur.

Jaarverslag van den penningmeester.

Het afgelopen jaar heeft voor den penningmeester een alleszins bevredigend verloop gehad. De achterstallige contributie bedraagt f 47.50, bijna geheel afkomstig van onze buitenlandsche leden, voor wie het altijd weer ongemakkelijk is, hun gelden te verzenden. Gelukkig druppelt van dit bedrag telken jare toch weer wat binnen.

In het begin van het jaar werden wij verrast met een aanzienlijke gift ter versterking van onze middelen. De gever, die reeds op andere wijze zoo duidelijk heeft doen blijken, welk een warm hart hij onze taal toedraagt, heeft dit nog eens opnieuw gedaan door ons genootschap te gedenken. Wij zijn hem daar bijzonder erkentelijk voor.

Een tweede gift, eveneens getuigende van daadwerkelijken steun, komt weliswaar niet ons genootschap zelf ten goede, doch is bestemd voor een prijsvraag, door onze tuschenkomst uit te schrijven. Aan die bestemming is voldaan en zoo ligt f 150. - gereed, om aan verschillende bekroonden te worden uitgereikt.

De gemaakte rente kan weder op het spaarbankboekje worden bijgeschreven.

De drukkosten voor de indexboekjes zijn volledig betaald. De bijzondere doeleinden, waaraan ongeveer f 100. - is geofferd, betreffen een belangrijk onderdeel van de werkzaamheden van het afgelopen jaar. Een argelooze, doch hardnekkige, vijand van onze taal, de techniek, is in een tweetal onderdeelen regelrecht bestookt.

Wij bedoelen de lijst van mijnbouwkundige termen en de electrotechnische termen. Daardoor heeft helaas geen stroom van technische lieden zich als lid opgegeven, doch is wel een woordendepot gevormd, waaruit ruim kan worden geput.

Bovendien is een actie gevoerd om het genootschap nog eens met nadruk bekend te maken bij de leerkrachten der middelbare scholen. Het moet helaas gezegd worden, dat daardoor weinig nieuwe belangstelling is gewekt.

Hoewel het bovengenoemde niet tot de normale uitgaven behoeft te worden gerekend en de kosten uit onze reserve bestreden hadden kunnen worden, geeft het ons toch groote voldoening, dat, naast de eerstgenoemde gift, de middelen toereikend zijn gebleken en het jaar sluit met enkele guldens overschot.

Kasoverzicht

INKOMSTEN		UITGAVEN	
Saldo op 1 Juni 1937	f 150.50	Orgaan	f 455.94
		Adressen	f 12.75
Contributies f 15.- vorige jaren		Porti	f 118.95
Contributies f 745.12 1937/38		Kantoorbehoeften	f 1.90
		Abonnementen	f 7.65
Contributies f 60.30 1938/39		Honoraria	f 50.-
_____	f 820.42	Zaalhuur	f 5.-
		Inningskosten penningmeester	f 12.50
Jaargangen en omslagen	f 39.83	Propaganda	f 23.47
		Bindwerk	f 3.50
Indexboekjes	f 8.85	Prijsvraag	f 16.02
Giften	f 252.50	Druk- en verzendkosten voor bijzonder doel	f 97.71
		Diversen	f 10.68
Rente op 1 Januari 1938	f 31.92	Drukkosten indexboekjes	f 242.50
		Rente 1936/37 op spaarbank bijgeschreven	f 30.99
		Kassaldo op 31 Mei 1938:	
		Bestemd f	
		voor 150.-	
		prijsvraag	

	Vooruit	f	
	ontvangen	60.30	
	contributie		
	Batig slot	f 4.16	
	1937/38		
		_____	f 214.46
	_____		_____
	f 1304.02		f 1304.02
=====	=====	=====	=====

De commissie tot het nazien van de kas over het vereenigingsjaar 1937/'38, benoemd in de ledenvergadering van 6 November 1937, verklaart hierbij een en ander accoord te hebben bevonden en heeft de eer aan de eerstvolgende jaarvergadering voor te stellen den penningmeester voor zijn beheer te déchargeeren.

H. KLEINHOONTE.

H. SMIT P.Czn.

Amsterdam, October 1938.

[Nummer 12]

Nationaal denken.

Wie heeft gelet op de menigte Duits-gekleurde woorden, waar de pers in eens van is gaan krioelen in de opwinding van de Septemberdagen, kan niet meer ontkennen dat wij bloot staan aan overstelpling van één kant.

Wij behoeven slechts gewag te maken van 'springstof', 'hamsteren', Poolse 'gebieden', 'paraat', 'voormobilisatie', 'meegemaakte' oorlogen, om te beseffen dat wij, als het langer had geduurd, weer hadden moeten geloven aan 'eenheidsbrood'.

Wat een Duitse termen! Wie van ons heeft er enige baat bij en wie heeft er enige voldoening van? Geen van de honderd duizenden, die op de bres staan om elke schennis van ons grondgebied tegen te gaan.

In de tijden dat wij bij uitstek nationaal voelen, moesten wij bij uitstek nationaal denken. Maar wij denken met woorden. Als er weer zo'n tijd mocht komen, is er dan iets aan te doen om ons bij voorbaat de beschikking te geven over de woorden, die ons in staat zullen stellen nationaal te denken?

Nu de schok van de dreigende ramp nog vers in ons geheugen zit, is elkeen vatbaarder voor een ernstig beroep. Wij hebben: 'ontploffbare stof', 'opslaan, oppotten of opzouten', 'landstreken', 'gereed'; wij hebben: 'greppel', 'schuilplaats' en tal van woorden, vatbaar voor gebruik in tijden van onrust, die niet Duits gekleurd zijn. Is het te veel gevergd als wij een beroep doen op onze landgenoten, en bovenal op onze pers, om die woorden althans een kans te geven? Niet zo dat wij ze één voor één wikken en wegen, geen goedkeuring van dit of afkeuring van dat woord, niets dat voedsel geeft aan betwisting of redetwist; enkel een beroep op Neerlands gevoel voor rechtvaardigheid onder de leus: een kans voor het niet Duits-gekleurde woord. Een beroep om dit soort woorden niet in een hoek te duwen, om ze eens voor den dag te halen, te tonen dat ze er nog zijn. Geen veldtocht tegen iets, maar een betoging vóór iets. En dat iets betekent misschien een kwestie van leven of dood voor onze taal.

De leden van het genootschap Onze Taal zijn vrij om goed of af te keuren en hun goed- of afkeuring brengen zij te berde in hun orgaan, maar zij weten dat dit een netelig onderwerp is, dat soms gevoelige snaren raakt. Daarom is Onze Taal een

o n d e r l i n g genootschap en het doet geen beroep op d e r d e n , met het doel hen over te halen wat hun aanstaat in de ban te doen. Het zegt niet tegen derden: 'onder de Duits-gekleurde woorden, die gij bezigt, is menig Germanisme, dat wij U verzoeken te laten varen'. Het pleit enkel voor het n i e t Duits-gekleurde woord en het stelt zonder bedilzucht de vraag: 'Zou het kwaad kunnen daar óók eens de proef mede te nemen?'

Groenman.

Dr. Ch.F. Haje †

In den loop van de vorige maand is te Zandvoort overleden Dr. Ch.F. Haje, de strijder voor de zuiverheid van de taal, wiens bijdragen in De Groene Amsterdammer onder den titel Taalschut - later gebundeld onder denzelfden titel - hem bij velen bekendheid hebben verschaft.

Wij zijn het stellig niet in alles met hem eens geweest en wij hebben daarvan meermaals blijk gegeven, maar steeds hebben wij hem erkend als een moedig strijder, die slechts gedreven werd door zijn liefde tot de taal.

En als zoodanig willen wij hem gedenken.

Van onze leden.

Vervoeging van werkwoorden

- Ons lid de Heer M.P. Kokje vestigt de aandacht op wat hij noemt het misbruik om sterke werkwoorden te maken tot zwakke. 'Hoe een bekend schrijfster', merkt ons lid op, 'er toe komt om te zeggen *schrakte* in plaats van *schrök*, is mij bepaald een raadsel. Zoo leest en hoort men ook *bergde* in stede van *borg*, enz. Als Fries ben ik gevoelig voor de klinker-verandering bij de vervoeging der werkwoorden en ik voel het ook als een verlies voor onze (Nederlandsche) taal, wanneer zij op dit punt ééntooniger wordt. Het Friesch is wel veel rijker aan klank'.

Mogen wij ons lid er op wijzen dat schrikken tot de ww. behoort, die oorspronkelijk zwak vervoegd werden en eerst later de sterke vervoeging hebben gekregen. De bekende schrijfster, die ons lid noemt, staat met haar zwakke vervoeging van dit werkwoord niet alleen; deze leeft nog bij velen van ons volk.

Wat 'bergen' belangt, daarmede staat ons lid sterker: wij dienen inderdaad dit werkwoord sterk te vervoegen; *borg*, *geborgen*. Het Woordenboek (II, 1874) leert ons dat men in het Oudgermaansch naast een sterk werkwoord *bergan*, o.a. een zwak werkwoord *bergên* vindt, in vorm en beteekenis daarmede verwant; in het Mnl. zijn die twee vormen nog behoorlijk van elkander te onderscheiden. In de 17e eeuw en ook later vindt men naast *borg*, *geborgen* ook *bergde*, *gebergd*, het laatste inzonderheid wanneer *bergen* beteekent *redden*. Opmerkelijk is een plaats bij Vondel, waar een sterke naast een zwakken vorm staat, beide in dezelfde opvatting:

'Weete ick niet wat gast door mij *geborgen* wort,
En door mijn hulp *gebergt*, zijn heilanden verkort?'

Lei(d)draad

- Een lid vraagt of het woord *leidraad*, hetwelk wij gebezigd hebben, niet een *d* teveel heeft.

Inderdaad, het Woordenboek (IV, 1139; VIII, 1491) keurt onzen vorm af; het behoud van de *d* van geleiden wordt geacht in strijd te zijn met de analogie van andere samenstellingen, als: *geleiboom*, *geleispil*, *geleistang*, enz.

Toch wordt de vorm *geleiddraad* - zij het dan ten onrechte - veel gebezigd, en wie dit doet bevindt zich in goed gezelschap; in het Wdb. vinden wij citaten van Veegens, Veth, Vissering, Fruin en Loveling, waarin het woord met twee *d*'s is geschreven.

Overigens, wij kunnen *leidraad* - dat waarschijnlijk zijn ontstaan te danken heeft aan *hd. Leitfaden* - missen; *richtsnoer* is even goed... en voor velen misschien beter.

Den heer inspecteur

- Ons medelid de heer J.S. Schippers schrijft:

'Ik wensch de aandacht eens te vestigen op een leelijken vorm van adresseeren, die helaas hoe langer hoe meer in zwang komt en die zuiver Duitsch is, n.l.:

den heer secretaris, den heer Inspecteur der D.B., den heer Commandant, den heer Commissaris, ja zelfs, men adresseert niet alleen, maar leden van de Eerste Kamer, die het toch moesten weten en voelen, spreken van: den heer minister.

Zoo iets zeggen wij Nederlanders toch niet. In het Hd. heet het: Herr Doctor, Herr General-Sekretär, enz. Wij Nederlanders schreven enkele jaren geleden nog en gelukkig velen schrijven nog: Aan den Commandant v/h Veldleger, Aan den Commissaris van H.M. en iedereen schrijft nu nog altijd: aan B. & W.; dit klinkt ook veel mooier.

Wordt men in Nederland misschien ook bang om niet voor mijnheer aangezien te worden?

Regel moet dus zijn: wanneer geen eigennaam wordt vermeld op een adres, alleen de functie vermelden, want ten slotte weten wij allen, dat een inspecteur van de D.B. een heer is en geen dame, want anders schreven wij wel: aan de Inspectrice.

Als bijvoegsel (niet bijlage) zend ik U een voorbeeld, dat natuurlijk geheel onzinnig is.'

Het bijvoegsel, dat ons medelid noemt, is een couvert van de belasting-administratie, waarop de afzender zich noemt: de Heer Inspecteur der D.B. te A.

Beïnvloeden

- In De Vrijheid vinden wij een gedachtenwisseling tusschen ons lid den heer A. Donker en de redactie van dit blad over *b e i n v l o e d e n*, een woord dat de redactie verwerpt, maar dat in den heer Donker zijn verdediger vindt; ons lid verwijst daarbij naar Onze Taal van April 1934, in welk nummer een beschouwing over dit woord voorkomt.

De redactie van De Vrijheid vindt beïnvloeden leelijk, een 'modewoord', dat licht in den mond komt in plaats van een der vele uitdrukkingen van verwante beteekenis, doch met veel rijker nuanceering en veel fijner schakeering en zij is van oordeel, dat het beurtelings vervangen kan worden door: inspireeren, voorgaan, invloed oefenen op, bewerken, belezen, bezielen, voortstuwen, enz.

Opschuringen

- '... wordt het zout door het gouvernement ingenomen in groote opschuringen van 3- tot 7000 ton elk.'

Het gouvernement, het zout 'innemende', slaat het op in schuren; dit in-schuren-opslaan heet in de officieele taal 'opschuren' en dit opschuren geschiedt in.... opschuringen!

-Name

- Ons medelid de heer Jan van den Berg komt nog eens terug op de kwestie 'deelname'. Hij beschouwt dit woord niet als volslagen Nederlandsch. 'Het wordt dat pas', oordeelt ons lid, 'wanneer ons taalgevoel geheel en al is afgestompt. En daar moeten wij voor waken. "Opname" (kiek), als gevolg van een handeling, gaat (al voel ik er niet voor), maar in de betekenis van "opneming" (in een gesticht) is het fout.

Er zijn al genoeg "names" bij ons ingeslopen: afname, inname, kennisname, monstername, naname, overname, toename, totzichname, en het is nog tijd die te weren. Anders krijgen we spoedig: aanname (in de kerk), deelname (bij overlijden), inachtnaam (bij ziekte), inhechtenisname (van dieven), medename (van gevangenen), ondername (van begrafenissen), wegname (van geld), winstname (op de beurs).'

De heer A. Donker schrijft ten aanzien van het woord deelname: 'Deelneming betuigt men bij een sterfgeval, maar wanneer iemand voor een zeker bedrag deel neemt in een onderneming, zou ik dit zijn 'deelname' willen noemen. 'Deelneming' zou mij in deze beteekenis vreemd in de ooren klinken. Misschien is dit een gevolg van Duitschen invloed?

(Wij zijn geneigd het daarvoor te houden - Red.)

-Matig

- '... dat het derde kwartaal seizoenmatig het gunstigste kwartaal is.'

Matigheid is goed, maar met mate; onze Raad heeft gewaarschuwd tegen een onmatige aanwending van dit 'matig' passepartout.

Ingreep

- 'Het Genootschap vraagt aan de hand van het liefst in verschillende stadswijken ervaren, een verhandeling, die inzicht geeft in den grondwaterstand in een bebouwde kom van een groote gemeente en in de wijzigingen van dien stand door menschlijken ingreep'. Ons lid de heer J.P. Smits vraagt zich af of *i n g r e e p* wel te verdedigen is.

Het Wdb. (VI, 1663) verwijst bij het woord ingreep wel naar Nhd. *eingriff*, maar maakt geen bezwaar tegen het woord; misschien zal voor velen van ons de werkwoordelijke vorm meer aanvaardbaar zijn. Wij voor ons gevoelen een zekeren wrevel bij dat 'liefst in verschillende stadswijken *e r v a r e n e*', om niet te spreken van de 'hand' van dat ervaren.

De woordenkeus van het Genootschap - 'Bataafsch' Genootschap noemt het zich - maakt een eenigszins Duitschen indruk, - doet Duitsch aan, om in stijl te blijven.

Raadsel

- In Anna Paulowna is een N te veel. Welke?

Aan het station in deze plaats staat boven de brievenbus: Den bus wordt gelicht.....

(O, U bedoelt, bus is vrouwelijk en dus...? - Precies!)

Defensie en de taal

- Wij hebben door verschillende leden hooren verzekeren, dat het met de taal van onze militaire reglementen erg slecht gesteld was; zij zouden wemelen van germanismen. Wij hebben nu eens een medelid, die uit hoofde van zijn beroep met deze reglementen bekend is, er naar gevraagd en deze zegt: 'Uw vraag, of het waar is dat de militaire reglementen wemelen van germanismen, meen ik ontkennend te kunnen beantwoorden. Wellicht dat zulks vroeger, bij verschillende oude voorschriften, het geval was, maar de tegenwoordige zijn met zorg in het Nederlandsch opgesteld. Het zou mij, hoewel ik geen taalkundige ben, stellig zijn opgevallen, wanneer er veel germanismen in voorkwamen. Trouwens, ik geloof dat er aan Defensie iemand is, die tot taak heeft de reglementen en voorschriften op het stuk van de taal nauwkeurig te bekijken.'

Wij achten dit een verheugende mededeeling; blijkbaar heeft het ongunstige oordeel van onze bovengenoemde leden betrekking op oude reglementen. Uit den tijd toen wij allen nog niet beter wisten!

Uit de Dagbladpers.

Het R.K. Bouwblad bevat een bijdrage van Wies Moens, getiteld: 'Zien en herdenken'. Als naar gewoonte, vervalt deze schrijver in barbarismen als: 'van volksch standpunt'; 'heerlijke dingen zijn daarbij'; 'naar mijn overtuiging doet niets zoo zeer nood bij ons... als de diepe, ernstige bezinning op eigen aarden (? - Red. "H. bld.") wezen'; 'een vuur dat licht'; 'het spits-burgerlijke'; het licht, dat de kleur doorvlamt en doorzingt'; 'een volk, hetwelk zijn aarde won in den harden kamp met water en storm'; 'in de kunst van beiden worden wij aangedaan door de "magie" van het licht'; 'dat alles van zijn gloed staat overstort'; 'in den milden afschijn'; 'een in de Limburgsche zelfheid verankerde levensvisie'; 'een beschouwelijkheid'; 'die ons..... aanspreken'; een zelfzekere beheersching'. Dit is geen goed Nederlandsch en ook geen goed Vlaamsch. Het is jammer, de taal van Gezelle en Streuvels zoo misbruikt te zien door een auteur, wiens geschriften, wat hun inhoud betreft, vaak het lezen waard zijn. - (Hbld.)

Ledenvergadering op zaterdag 29 oktober 1938, des namiddags te 3.30 uur in Hotel 'De Twee Steden' te 's-Gravenhage.

De voorzitter opent de vergadering en heet de aanwezigen welkom; in het bijzonder richt hij zich tot het eidelid, den heer C.K. Elout, het lid van den Raad van Deskundigen mejuffrouw Dr. J.H. van Lessen, en het lid van het genootschap ir. G.J. van de Well, die door hunne aanwezigheid opnieuw hebben blijk gegeven van hunne belangstelling in het werk van het genootschap.

Spreker wijdt eenige woorden van herdenking aan het overleden lid van den Raad van Deskundigen, Dr. A. Beets, wiens toegewijde vriendschap gedurende een reeks van jaren voor het genootschap van niet te schatten beteekenis is geweest. Deze woorden worden door de aanwezigen staande aangehoord. Spreker memoreert het zeer belangrijke werk, verricht door de commissie tot herziening van de termen, in gebruik bij de luchtvaart, tot de waarde waarvan de leden van den Raad van

Deskundigen door hunne adviezen in hooge mate hebben bijgedragen, evenals de pogingen om te geraken tot een herziening van de terminologie van den

mijnbouw, ondernomen door het lid van het genootschap ir. H.Th. Bakker te Batavia, en van die met betrekking tot de electrotechniek, van ir. Van de Well.

Spreker heeft een toenadering tot het Centraal Normalisatie Bureau tot stand gebracht; dit Bureau zendt nu zijn stukken aan het genootschap ter beoordeeling en het genootschap kwijt zich van deze taak.

De secretaresse leest de notulen van de vorige ledenvergadering; deze worden goedgekeurd.

Ingekomen stukken: Bericht van verhindering van de leden Mr. J.J. Montijn, Hendrik Muller en A.A. de Vries; voor kennisgeving aangenomen.

De secretaresse brengt haar jaarverslag uit; met betrekking tot hetgeen daarin wordt gezegd ten aanzien van de uitgeschreven prijsvraag merkt de voorzitter op, dat van de negen inzendingen, die voor bekroning in aanmerking zijn gekomen, er vijf afkomstig waren van leerlingen van gymnasia, drie van leerlingen van H.B. Scholen en één van een lyceum-leerling.

De penningmeester brengt zijn verslag uit en de voorzitter doet voorlezing van de conclusie, waartoe de commissie tot het nazien van de rekening is gekomen. Deze conclusie strekt tot aanvaarding van de verantwoording van den penningmeester en verleening van décharge ten aanzien van het gevoerde beheer. De vergadering aanvaardt het verslag, verleent den penningmeester décharge en de voorzitter brengt hem dank voor hetgeen hij in zijn functie gedurende een reeks van jaren ten nutte van het genootschap heeft verricht.

Tot leden van de commissie tot het nazien van de rekening over het verenigingsjaar 1938/1939 worden benoemd mejuffrouw Mr. H.J.D. Revers en de heer H. Kleinhoonte. De eerstgenoemde verklaart de benoeming aan te nemen; aan den heer Kleinhoonte, die niet aanwezig is, zal worden gevraagd of hij zich de benoeming wil laten welgevalen.

De bestuursleden aan de beurt van aftreding, mejuffrouw G. ter Huppen en de heer ir J.P. Smits, worden met algemeene stemmen herkozen.

Bij de rondvraag merkt de heer Lugt op, dat, naar uit het verslag van de secretaresse is gebleken, het orgaan gedurende geruimen tijd aan een groot aantal instellingen van onderwijs is toegezonden; hij vraagt of die verspreiding van het orgaan heeft geleid tot het ontstaan van eenige belangstelling van de zijde der leeraren. Spreker verwacht veel van een groote verspreiding van het orgaan en zou in overweging willen geven dit gratis ter lezing te leggen in wachtkamers van artsen, societeitslokalen en dgl. en het eveneens gratis te zenden aan vereenigingen van Nederlanders in het buitenland. Dan wil spreker opmerken, dat het hem voorkomt, dat ten aanzien van het vinden van nieuwe woorden voor begrippen, die tot nu toe met een vreemd woord werden aangeduid, en de beoordeeling dier nieuwe woorden, voor den Raad van Deskundigen de medewerking van literatoren van nut zou kunnen blijken. Dezen immers zijn de aangewezen personen om nieuwe woorden te vormen en nieuw gevormde woorden op hun waarde te toetsen.

De heer E. Arrias merkt op dat het boekje Samenvatting hem niet heeft gegeven wat hij er van had verwacht. Spreker had gaarne gezien, dat niet alleen ten aanzien van de woorden, omtrent welke de Raad uitspraak heeft gedaan, een vervangend woord zou zijn gegeven, maar dat dit ook zou zijn geschied met betrekking tot de woorden, door de leden in het orgaan behandeld. Zooals het boekje thans is ingericht, vindt de lezer bij deze laatste categorie van woorden slechts een verwijzing naar de plaats in het orgaan, waar omtrent het woord door een lid iets is gezegd; voor wie dus niet beschikt over de jaargangen van Onze Taal is het boekje ten aanzien van deze woorden volstrekt waardeloos.

Nadat over hetgeen de beide sprekers hebben opgemerkt zich eenige gedachtenwisseling heeft ontsponnen, beantwoordt de voorzitter de sprekers.

De voorzitter staat sympathiek ten opzichte van het denkbeeld, door den heer Lugt ontwikkeld, ten aanzien van het geven van een groote verspreiding aan het orgaan; hij stelt zich voor, dit punt in de volgende bestuursvergadering in bespreking te brengen. Wat betreft het tweede punt door den heer Lugt ter sprake gebracht, merkt mejuffrouw Van Lessen op, dat bij de beoordeeling van nieuw gevormde woorden weliswaar in enkele gevallen de hulp van literatoren nuttig zou kunnen blijken, maar de gevallen waarin dit zal voorkomen zijn zeer schaarsch; de Raad zal zich in de meeste gevallen wel zelf kunnen redden. De leden van dit college immers beschikken over een grooten woordenvoorraad en zijn dus in staat zich een helder beeld te vormen van het te beoordeelen woord. Bovendien mag niet vergeten worden, dat nieuwe woorden spontaan ontstaan; zij worden niet 'gemaakt' en kunnen niet worden opgelegd.

Den heer Arrias beantwoordende, merkt de voorzitter op dat Onze Taal alles dient te vermijden dat ook maar eenigszins aanleiding zou kunnen geven tot een vermenging van de woorden, die ons deskundig college, ter vervanging van afgekeurde woorden, na rijp beraad, heeft gegeven of goedgekeurd, èn van de woorden, die door onszelf met dit doel zijn voorgesteld. De heer Drion is dit met den spreker eens en is van oordeel, dat het een gelukkig denkbeeld is geweest om het werk van het genootschap onder toezicht te stellen van den Raad van Deskundigen. Ook de heer Elout gaat accoord met hetgeen de voorzitter heeft opgemerkt en zegt, dat wij zéér scherp moeten onderscheiden tusschen de gezaghebbende uitspraken van ons deskundig college en hetgeen de leden van Onze Taal te berde brengen.

De voorzitter merkt op, dat wanneer wij het boekje, dat thans ter sprake is, tot grooter nut zouden willen doen strekken voor hen die niet in het bezit zijn van de jaargangen, er niets anders zou overblijven dan ter toelichting van eenig woord, waaromtrent geen uitspraak van den Raad bestaat, volledig te vermelden wat de leden ten aanzien daarvan hebben opgemerkt; maar dit zou den omvang van het boekje te veel vergrooten. Bovendien, waarom zou dit moeten geschieden? Een ieder kan zich immers voor een luttel bedrag de jaargangen van Onze Taal aanschaffen.

De heer H.H.J. van de Pol vraagt of het in de bedoeling ligt voort te gaan op de wijze, zooals geschied is, met het boekje Samenvatting en de voorzitter antwoordt hierop bevestigend; zij het ook dat hij geen vaste toezegging kan doen ten aanzien van het tijdstip, waarop het nieuwe boekje zal kunnen worden uitgegeven.

De heer Lugt vraagt of het hoofddoel van het genootschap blijft de bestrijding van germanismen, of dat thans ook een plaats zal worden ingeruimd aan andere onderwerpen op het stuk van de taal. De voorzitter zegt hierop, dat de bestrijding van germanismen nog steeds een groote plaats inneemt en dat deze die groote plaats zal blijven innemen, zoolang de noodzakelijkheid daarvan zal bestaan. Maar daarnaast verliest Onze Taal stellig niet de vele onderwerpen uit het oog die eveneens aandacht vragen; zooals trouwens blijkt uit het orgaan.

Thans brengt de heer Lugt ter sprake het denkbeeld reeds vroeger door hem geopperd, te weten het aanleggen van een lijst, vermeldende de namen van die van de leden, die bereid en in staat zijn hun medeleden ten aanzien van eenig onderwerp op het stuk van de taal van advies te dienen.

Het blijkt dat de heer Lugt hiermede een punt heeft aangeroerd dat een zekere geschiedenis heeft. Het eerelid geeft er blijk van zich deze geschiedenis te herinneren en kwalificeert het punt in kwestie als 'een teere zaak'; op dezelfde wijze - zij het taalkundig minder juist - uit zich het lid de heer P.C. Smit, door het punt te bestempelen met 'een penibele geschiedenis'. Uit de mededeelingen welke dit lid verstrekt, blijkt dat het denkbeeld van den heer Lugt gedurende een reeks van jaren

de aandacht van het secretariaat heeft gehad en dat tenslotte het secretariaat op zijn, sprekers, advies het punt heeft aangehouden.

De voorzitter merkt op, dat blijkbaar aan deze zaak eenige aspecten zijn, die misschien beter in een bestuursvergadering verder toegelicht kunnen worden, en hij geeft te kennen, dat hij zich voorstelt het punt, door den heer Lugt ter sprake gebracht, op deze wijze in behandeling te nemen.

Niets meer aan de orde zijnde, dankt de voorzitter de aanwezigen voor hun opkomst; hij geeft er zijn voldoening over te kennen, dat hij thans gelegenheid heeft gehad met de leden uit Den Haag en omstreken kennis te maken en sluit de vergadering.